

**NASYONAL SOSYALİST DÖNEMDE ALMAN EĞİTİM
SİSTEMİ: TEMEL VE ORTA EĞİTİM MÜFREDATINDA
UYGULANAN RADİKAL DEĞİŞİMLER**

Suat YÜZLÜKOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
Felsefe Anabilim Dalı
Prof. Dr. M. Hanifi MACİT**

2024

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

Suat YÜZLÜKOĞLU

**NASYONAL SOSYALİST DÖNEMDE ALMAN EĞİTİM SİSTEMİ:
TEMEL VE ORTA EĞİTİM MÜFREDATINDA UYGULANAN
RADİKAL DEĞİŞİMLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. M. Hanifi MACİT

ERZURUM-2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Nasyonal Sosyalist Dönemde Alman Eğitim Sistemi. Temel ve Orta Eğitim Müfredatında Uygulanan Radikal Değişimler" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

25/03/2024

Suat YÜZLÜKÖĞLU

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. M. Hanifi MACİT danışmanlığında, Suat YÜZLÜKOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 07/03/2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Felsefe Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİNGÖL İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Prof. Dr. M. Hanifi MACİT İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Emine AYDOĞAN İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
GÖRSELLER DİZİNİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: EĞİTİM ve İDEOLOJİ

1.1. EĞİTİM	4
1.1.1. Eğitimin Toplumsal Rolü ve Önemi	6
1.2. İDEOLOJİ	8
1.2.1. İdeoloji ve Eğitim Arasındaki İlişki	9
1.2.2. İdeoloji ve Devlet Arasındaki ilişki	10

İKİNCİ BÖLÜM

HİTLER'İN HAYATI VE ETKİLENDİĞİ FELSEFİ GÖRÜŞLER

2.1. ADOLF HİTLER'İN AİLE HAYATI.....	12
2.2. ADOLF HİTLER'İN EĞİTİM HAYATI	14
2.3. ADOLF HİTLER'İN DÜŞÜNCE HAYATI	19
2.3.1. Hitler'in Etkilendiği Düşünürler	20
2.3.1.1. Immanuel Kant	20
2.3.1.2. Johann Gottlieb Fichte.....	21
2.3.1.3. Georg Wilhelm Friedrich Hegel	22
2.3.1.4. Friedrich Nietzsche.....	22
2.3.1.5. Oswald Spengler.....	24
2.3.1.6. Alfred Rosenberg.....	25
2.3.1.7. Houston Stewart Chamberlain.....	26
2.3.1.8. Martin Heidegger.....	27
2.3.2. Hitler'in Etkilendiği Akımlar	30

2.3.2.1. Sosyal Darwinizm	30
2.3.2.2. Hitler'in Düşüncelerinin Temeli: Faşizm	31
2.3.2.3. Hitler'in Düşüncelerinin Sonucu: Nazizm	35
2.3.2.4. Hitler'in Düşüncelerinin Altyapısı: Antisemitizm	39
2.3.2.4.1. Hitler'in Antisemitizme Yaklaşımı.....	40
2.3.2.4.2. Nazi İdeolojisinin Arka Planı: Antisemitizm	42
2.3.2.4.3. Nazi İdeolojisinin Sonucu; Antisemitizm ve Soykırım	46
2.4. ADOLF HİTLER'İN SİYASİ HAYATI.....	49
2.4.1. Hitler'in Liderlik ve Devlet Anlayışı	50
2.4.2. Nasyonal Sosyalizmin İktidar Yürüyüşü.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NASYONAL SOSYALİST DÖNEMDE İLK VE ORTA KADEME EĞİTİM KURUMLARI VE MÜFREDATI

3.1. NSDAP DÖNEMİ ÖNCESİ EĞİTİM.....	62
3.2. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM	65
3.3. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM VE MÜFREDAT DEĞİŞİKLİKLERİ	69
3.4. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM KURUMLARI VE İŞLEYİŞİ.....	72
3.4.1. Okul Öncesi.....	72
3.4.2. İlk-Ortaokul ve Liseler	75
3.4.3. Nasyonal Politik Eğitim Kurumları (NAPOLA).....	76
3.4.4. Alman Yatılı Okulları (Heimschulen).....	78
3.4.5. Adolf Hitler Okulları (AHS)	79
3.4.6. Ordu Kaleleri (<i>Ordensburgen</i>)	81
3.4.7. Diğer Seçkin Kurumlar	83
3.4.8. Kızların Eğitimi.....	84
3.4.9. Aryan Olmayanların Eğitimi	88
3.4.10. Nasyonal Sosyalist Dönemde Özel Eğitim (<i>Sonderschule</i>)	89
3.5. EĞİTİM KADEMELERİNE AİT DERS KİTAPLARI VE İÇERİĞİ.....	90
3.5.1. Biyoloji.....	93
3.5.2. Fizik.....	95
3.5.3. Kimya	97

3.5.4. Matematik.....	98
3.5.5. Tarih	100
3.5.6. Coğrafya	101
3.5.7. Alman Dili ve Edebiyatı.....	102
3.5.8. Yabancı Diller	104
3.5.9. Irk Çalışmaları.....	105
3.5.10. Beden Eğitimi.....	106
3.5.11. Din Eğitimi.....	108
3.5.12. Ders Dışı Etkinlikler.....	110
3.6. NAZİ DÖNEMİ ÖĞRETMEN PROFİLİ	111
3.6.1. NSLB (Ulusal Sosyalist Öğretmenler Birliği)	113
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	122
ÖZGEÇMİŞ.....	132

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****NASYONAL SOSYALİST DÖNEMDE ALMAN EĞİTİM SİSTEMİ:
TEMEL VE ORTA EĞİTİM MÜFREDATINDA UYGULANAN RADİKAL
DEĞİŞİMLER****Suat YÜZLÜKOĞLU****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Muhammet Hanifi MACİT****2024, 132 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Muhammet Hanifi MACİT****Dr. Öğr. Üyesi Emine AYDOĞAN****Dr. Öğr. Üyesi Mustafa BİNGÖL**

Dünya tarihini etkileyen önemli hadiselerle tanıklık etmiş olan Almanya, hem olumlu hem de olumsuz olaylarla dolu bir geçmişe sahiptir. I. Dünya Savaşı sonrasında, özellikle Almanya’da izlenen politikalar ve bu politikaların eğitim-öğretim sistemine yansımaları, II. Dünya Savaşı’nı etkileyen faktörlerden biri olarak kabul edilebilir. Bu dönemde devletin yönetimini elinde bulunduran Adolf Hitler hükümetinin faşizm ve antisemitizmden etkilenen siyasi tutumu, eğitim politikalarına da yansımıştır. Nazi hükümeti, eğitim sistemini tamamen dönüştürmüş ve ideolojik amaçları doğrultusunda şekillendirmiştir.

Bu tez çalışmasında, Almanya’nın diktatör rejim ile yönetildiği 1933-1945 yılları arasındaki eğitim sistemi ve politikalarında yapılan ideolojik revizyon, alan yazın taraması yapılarak tarihsel bir perspektifle incelenmiştir. Nazi döneminin eğitim sistemine olan etkilerini daha iyi çözümleyebilmek için, Hitler’e ve onu etkileyen görüşlere de yer verilmiştir. Nazi Dönemi’nde eğitimde yapılan değişiklikler, temel eğitim ve orta eğitim kademelerinde okutulan ders kitapları ile müfredat incelenerek, sunulmuştur. İnsan haklarına, özgürlüklere ve demokratik değerlere açık bir tehdit oluşturan Nazi eğitim politikalarına göre tasarlanan toplum yapısı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İdeolojik Eğitim, Hitler, NSDAP, Nazi Eğitim Müfredatı, Nazi Ders Kitapları.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****GERMAN EDUCATION SYSTEM DURING THE NATIONAL SOCIALIST
ERA: RADICAL CHANGES IN PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION
CURRICULUM****SUAT YÜZLÜKOĞLU****Advisor: Prof. Dr. Muhammet Hanifi MACİT****2024, 132 page****Jury: Prof. Dr. Muhammet Hanifi MACİT****Asst. Prof. Dr. Emine AYDOĞAN****Asst. Prof. Dr. Mustafa BİNGÖL**

Germany, which has witnessed significant events shaping world history, has a past filled with both positive and negative occurrences. Particularly, the policies implemented in Germany after World War I, and their reflections on the education system, can be considered as a factor influencing World War II. During this period, the political stance of the Adolf Hitler government, which held the reins of the state, influenced by fascism and anti-Semitism, also reflected in education policies. The Nazi government completely transformed the education system and shaped it in line with its ideological objectives.

In this thesis, the ideological revision in the education system and policies of Germany during the years 1933-1945, when it was governed by a dictatorship, is examined from a historical perspective through a literature review. To better analyze the effects of the Nazi era on the education system, attention is given to Hitler and the ideologies that influenced him. Changes in education during the Nazi era are presented by examining textbooks and curricula taught at the elementary and middle education levels. The societal structure designed according to Nazi education policies, posing a clear threat to human rights, freedoms, and democratic values, is also explored.

Keywords: Ideological Education, Hitler, NSDAP, Nazi Education Curriculum, Nazi Textbooks.

KISALTMALAR DİZİNİ

AHS	: Adolf Hitler Okulları
B.	: Bölüm
BDM	: Alman Kız Birlikleri
Bkz.	: Detaylı bilgi için bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Drl.	: Derleyen
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
HJ	: Hitler Gençliği
KLV	: Kinderlandverschickung (Çocuk Kampları)
NAPOLA	: Nasyonal Politik Eğitim Kurumları
NSDAP	: Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi
NSV	: Nasyonal Sosyalist Halka Yardım
NSBL	: Ulusal Sosyalist Öğretmenler Birliği
sa.	: Sayı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesaire
Yay.	: Yayınları, Yayınevi, Yayımlayan

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 2.1. Baba Alois Hitler, anne Klara Hitler ile Adolf Hitler'in bebeklik ve çocukluk fotoğrafları	12
Görsel 2.2. Alman rektörlerin 1934 yılında Adolf Hitler'e destek toplantısı. Yuvarlak içindeki kişi Heidegger.....	29
Görsel 2.3. Faşizmin simgesi olan baltalı değnek demeti	32
Görsel 2.4. Yahudiler, Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sorumlu tutuluyorlardı. Buna "arkadan bıçaklanma efsanesi" denilmektedir	43
Görsel 2.5. Yahudi kadın ve çocuklar, II. Dünya Savaşı sırasında Polonya'daki Nazi toplama kampı Auschwitz'de trenden inerken	48
Görsel 2.6. Hitler'in Mein Kampf kitabının ilk baskısı, Temmuz 1925	57
Görsel 2.7. Hitler, Hindenburg'u selamlıyor. 5 Mart 1933 seçimleri, Hitler'in liderliğini meşrulaştırmıştı	60
Görsel 3.1. Nasyonal sosyalist öğrenciler	77
Görsel 3.2. Adolf Hitler Okulu'nda soyunma odası kontrolü	80
Görsel 3.3. Alman Kız Birliği üyeleri	86

ÖNSÖZ

Dünün basit toplumlarından bugünün küresel dünyasına değin tüm tarihsel gelişim dönemlerinde eğitimin kim için, hangi amaçla, nerede ve nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin sorular her zaman irdelenmiş, çeşitli bilim dallarınca yanıtları aranmıştır. Cevabı hangi bilim dalı tarafından verilirse verilsin, ideolojinin eğitime olan etkisi ile karşılaşmıştır.

Tarih boyunca birçok devlet, yerini sağlama almak ve ideolojisini yaymak bazen de dayatmak için eğitimi kullanmıştır. Bu durumun en radikal örneklerine diktatör rejimlerde rastlanmıştır. Tipik bir diktatör rejim olan Nazi hükümeti (1933-1945) de iktidara geldiği andan itibaren eğitime bu doğrultuda önem vermiştir. Okullar, Nasyonal İşçi Partisi (NSDAP)'nin faşist ideolojileri çerçevesinde, nasyonalist Alman toplumu oluşturma ana kaynağı olarak görülmüştür. Hitler döneminde, kız veya erkek çocuklarının, kendi saf kanlarının önemini anlamadan okuldan ayrılmamaları gerektiği savunulmuştur. Ayrıca ulusal topluluk ve önderliğin başköşeye oturduğu, bireyselliğin tamamen yok sayıldığı bir dünya görüşü hâkim olmuştur.

Bu çalışmada, Nazi ideolojisinin etkisi altında revize edilen eğitim sistemi ele alınmıştır. Eğitim kurumları; politikalar, müfredat ve ders kitapları çerçevesinde incelenmiştir. Birinci bölümde, eğitim ve onun toplumsal önemi irdelenerek ideolojinin eğitime nasıl yön verdiğine değinilmiştir. İkinci bölümde; Hitler'in aile, düşünce ve siyasi hayatının yanı sıra etkilendiği felsefi görüş ve akımlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Nasyonal Sosyalist Dönemin eğitim politikalarına yansıyan radikal değişiklikler; ilk ve orta kademe eğitim kurumlarının işleyişi, müfredatı ve ders kitapları çerçevesinde, yerli ve yabancı alan yazın taraması yapılarak incelenmiştir.

Bu çalışmamda bana danışmanlık yapan ve hoşgörüsüyle manevi destek veren değerli hocam, Prof. Dr. Muhammet Hanifi Macit'e saygılarımı sunuyorum. İhtiyaç duyduğumda rehberliğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Alper İplikçi'ye ve bu çalışma sürecinde bana destek olan eşim Hayrunnisa Hanım'a şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Eğitim, bireyin düşünce yapısını şekillendiren, onun kişisel ve sosyal gelişimine katkıda bulunan bir süreçtir. Eğitim, sadece formel öğrenme ortamlarını değil aynı zamanda yaşamın çeşitli alanlarında edinilen deneyimleri, bilgileri, becerileri ve değerleri içerir. Bu nedenle eğitim için; insanı yaşamı boyunca yetiştiren, değiştiren, dönüştüren bütün etkenlerin toplamı olduğu söylenebilir. Her toplumun, kendi kültürel mirasını nesilden nesile aktarma amacına uygun seçtiği kurumlar bulunur. Seçilen kurumlar kendilerinden istenen görevi kasıtlı veya gelişigüzel şekilde yapabilir. Kasıtlı kültürlenme için en uygun kurumun, eğitim çatıları olduğu düşünülür.

Toplumsal birlik, bütünlük ve uyum, eğitim kurumlarıyla gerçekleşir. Çünkü toplum; sosyal düzene uyumlu, siyasal düzene bağlı ve ekonomik modele de katkı sağlayan bireyler yetiştirme arzusundadır. Toplum kendi bütünlüğünü oluştururken ona hâkim olan baskın bir ideoloji söz konusudur. İdeoloji ile birleşmiş bir eğitimin, siyasal bakımdan önemi büyüktür. Bu şekilde bakılınca ideoloji ve eğitim, toplumu kontrol etmenin birer aracına dönüşmüş olur. Eğitim, ideoloji aracılığıyla kendi ilkelerini topluma aktarmak isteyen siyasal güçlere bunun kurumsal zeminini sunar. Toplumsal birliği sağlamak için verilen eğitimler temelde kültür aktarımı, değerler veya ahlâk eğitimi ile şekil alırlar. Nitekim toplumsal birliği oluşturması arzulanan eğitim politikaları, o toplumun değerleri ve ahlak ölçüleri yani eğitimin manevi boyutu, ruhu göz önüne alınarak hazırlanır. Sadece insanı değil bir nesli yetiştirmek amacıyla hazırlanan eğitim politikalarının, bir indirgeme yahut ayırıştırma aracına dönüştürülmemesi noktasında sorumluluk siyasal erke ve ona bağlı öğretmenlere aittir.

Geçmişten günümüze insanların, genellikle devlet tarafından kendilerine dayatılan ideolojileri benimseyerek devletin devamlılığına hizmet ettiği bilinir. Bu bağlamda eğitim, devletin ihtiyaç duyduğu insan kaynağını şekillendiren önemli bir araç olarak öne çıkar. Devlet, eğitim kurumları aracılığıyla belirli ideolojileri yayabilir ve toplumsal normları şekillendirebilir. Bu ideolojiler ve normlar, toplumun genel yapısını ve değerlerini belirleyebilir. Eğitim, güç odaklarının topluma yönlendirdiği sosyal mitleri öğreten bir araç olarak da görülebilir. Çünkü güç erkleri okullar aracılığıyla yeni sosyal mitler oluşturur ve bu mitleri yegâne doğrular olarak öğretebilir. Sonuç olarak denilebilir ki eğitim, sadece bireylerin bilgi ve beceri kazanmalarına değil; aynı

zamanda toplumun ve devletin belirli değerlere ve ideolojilere bağlılığını sürdürmesine hizmet eden bir araç olarak da işlev görür.

Kendi politik görüşlerini yeni kuşaklara aktarırken eğitimi bir araç olarak kullanma, Almanya’da 1933-1945 yılları arasında hâkimiyetini ilan etmiş NSDAP döneminde de aynı şekilde gerçekleşmiştir. İktidara geldikleri andan itibaren, mevcut eğitim sistemi değiştirilmiş ve eğitim faaliyetleri, partinin ideolojilerini yansıtmak amacıyla dönüştürülmüştür. Bu süreçte, öğrencilere NSDAP’ın ideolojik prensipleri, ırkçılık, anti-semitizm ve totaliter rejim değerleri aşılanmaya çalışılmıştır.

Nazizm’in eğitim politikalarının temel unsurları; ideolojik kontrol ve propaganda, rassenhygiene (ırksal hijyen) dersleri, Hitlerjugend (Hitler Gençliği) adı altında kurulan örgütlere zorunlu katılım, okullarda savaşa hazırlık eğitimleri ve askeri disiplini vurgulayan dersler konulması, öğretmenlerin politik güdümü ve Yahudi öğretmenlerin ayıklanması şeklinde sıralanabilir. Bu politikaların, Nazi rejiminin totaliter ve ırkçı ideolojisini Alman toplumu genelinde kökleştirmeye yönelik bir çabanın parçası olduğu aşîkârdır. Bu dönemde öjenik, ideolojik ve aşîrı milliyetçi temellere dayanan eğitim; aynı zamanda kült, militarist, simyacî ırkçı, Yahudi aleyhtarı, teosofik ve mitolojik yönleri ile öne çıkar.

Bu tür eğitim politikaları, genç nesillerin belirli bir ideolojiye bağlılık kazanmalarını ve toplumun genel düşünce yapısını dönüştürmeyi amaçlar. Alman milli gururunun, sonraki nesillere eğitim, öğretim ve onun enstrümanları yoluyla verilmesi hatta geliştirilmesi gerektiğini savunan Naziler, Alman ırkının bekasını sağlamak için her Alman gencinin kendi kanının saflığını ve bunun önemini tam olarak anlamadan okuldan mezun olmaması gerektiğini savunur. Nazilerin saf ırk (Aryan) oldukları inancı onları kusursuz ve sağlam bir toplum oluşturmaya sevk eder. Diktatör hükümet, böyle bir toplumu başta yeni neslin eğitimini revize ederek ve her kurumu işleyiş bakımından elden geçirerek gerçekleştirmeye çalışır. Hükümetin eğitimde yaptığı ırka dayalı köklü değişiklikler hızlı bir şekilde ders kitaplarına yansıtılarak öğrencilerin savaşa hazırlanan bir nefer gibi eğitilmesi amaçlanır.

Almanya’nın 3. Reich döneminde değişen bu eğitim faaliyetleri hakkında Türkçe kaynak az bulunmaktadır. Bu noktada öne çıkan ve giderilmesi önemli bir ihtiyacı karşılayacak olan açıklık bize bu alanda çalışma fikri sunmuştur. Arşiv çalışması ve

alan yazın taramasına dayanan çalışmada, ilgili konuyla alakalı envanterin büyük bir kısmının Almanca ve İngilizce olmasından dolayı çalışma, yapılan çevirilerle desteklenmiştir. Tarihsel belge niteliği taşıyan kaynaklar ise özgün yapısı korunarak paylaşılmıştır.

Çalışmada öncelikle eğitim ve ideoloji kavramları incelenmiştir. Daha sonraki bölümlerde otoriter rejimin radikal lideri olan Hitler, Nasyonal Sosyalist Dönem ve o dönemin eğitim kurumları ile müfredatı incelenmiştir. Döneme dair kısa bir bakış sunan bu çalışma, Nazi Dönemi eğitimi inceleyen kitap, makale, dergi, tez gibi yayımlanmış çalışmaların yanı sıra yayınlanmamış elektronik kaynaklara da müracaat edilmiştir.

Nazi dönemi eğitim anlayışı ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara ilaveten, yapılan çeviriler ve eğitim odaklı bir çalışma olması bakımından alana yeni bir katkı sunulduğu düşünülmekte ve yapılacak yeni çalışmalara ilham olması umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE: EĞİTİM ve İDEOLOJİ

1.1. EĞİTİM

Eğitim, insanın yeryüzündeki varlığı kadar eski ve önemli bir süreçtir. Terim olarak, Latincedeki “educate” mastarının isim hâli olan ve büyütme, yetiştirmek, geliştirmek anlamlarına gelen “education” sözcüğünün Türkçe karşılığıdır.¹ Öğretim kurumlarında uygulanan faaliyetlerin tamamı için ‘eğitim’ kavramı kullanılsa da, bu iki kelime mânâ bakımından aynı değildir. Tahsil, terbiye, yetiştirme, öğretme ve şekillendirip biçim kazandırmayı içeren² eğitim (te’dip), uygulama faaliyetlerinin pratikteki kısmı iken öğretim (ta’lim) teorik kısmıdır. Öğrenirken fiiliyata dökülmemiş bilgi sadece teorikte kalır, hayata geçirildiği andan itibaren ise eğitim yani uygulama devreye girer.

Eğitim teriminin “yetiştirme/yetiştirme” anlamları, kısmen aile eğitimine indirgenen “terbiye etme” yi de barındırırken öğretimde tahsil söz konusudur.³ Özellikle bu amaç üzere tasarlanmış, yöntemleri az çok belli olan bir kurum içinde uygulanan ve profesyoneller tarafından yürütülen bir faaliyet kastedilir. Görüldüğü üzere eğitim ve öğretim, şekillendirip biçim kazandırma noktasında buluşsalar da, birbirinden farklı kimi zaman da birbirlerini dışlayabilecek faaliyetlerdir.

Eğitim, karmaşık ve birçok unsuru içerisinde barındıran bir olgu olduğundan eğitimin genel geçer bir tanımı da yapılamamıştır. Her dönemde tartışılmış olan eğitime, her düşünürün ve bilim dalının bakış açıları da farklı olduğundan ortaya çıkan eğitim tanımlarının sayısı hayli fazladır. Bu tanımların hepsine burada yer vermek mümkün olmamakla birlikte belli başlı bazı bakış açılarına kısaca değinilecektir.

Eğitime psikoloji açısından yaklaşanlar, onu insanın özündeki kabiliyetlerini, ilgi ve isteklerini geliştirebilecek yegâne imkânları hazırlayan bilim olarak tanımlarken,⁴ eğitime sosyolojik açıdan bakanlar; tutumları, değer ve istekleri eğitimle ilişkilendirir,

¹ Cavit Binbaşoğlu, *Eğitime Giriş*, Binbaşoğlu Yay., Ankara 1988, 2.

² Hikmet Yıldırım Celkan, *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1989, 8.
Olivier Reboul, *Eğitim Felsefesi*, (Çev.: Işın Gürbüz), İletişim Yay., İstanbul 1991, 20-22.

³ Celkan, 8.

⁴ Ömer Yılar, *Halk Bilimi ve Eğitim*, Pegem Akademi, Ankara 2010, 24.

onun bir sosyalleşme ya da sonradan topluma dâhil olanlar için bir kaynaşma süreci olduğunu savunur. Örneğin, Türkiye’de bilimsel karakterde sosyolojinin temelini atan ilk düşünürlerden biri olan Ziya Gökalp, eğitimi şöyle tanımlar: “*Terbiye, bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yetişmeye başlayan nesle fikirlerini ve hislerini vermesi demektir.*”⁵ Bu tanıma göre karakteri sağlam insan yetiştirmek gelecek nesilleri de eğitmek gibidir. Eğitim, bunu yaparken toplumun değerlerinden istifade ederek insanı manevi bakımdan geliştirir, sonrasında sosyalleştirip bireyleri topluma kazandırır.

İslam dünyasında bilime öncülük etmiş bir düşünür olan Farabi, Ziya Gökalp gibi toplumsal değerlerle bilgiyi ve eğitimi beraber değerlendirir. Ona göre erdemli bir toplum oluşturulması eğitimle mümkündür. Eğitim, önce bireyin daha sonra da toplumun yapı taşı oluşturur. Birey ve toplum, eğitim sayesinde gelişir ve bir bütün hâlini alır.⁶ Yani eğitim, sadece teorik bilgi aktarımını içeren bir eylem değil, aynı zamanda değer aktarımı da sağlayan bir sistemdir. Bu nedenle toplumsal değer ve kuralları insana aktarma noktasında büyük payı olan eğitim, sosyal bir kurum olarak değerlendirilebilir.

Eğitimle ilgili felsefi yaklaşımlara gelince, karşımıza birçok akım, sınıflandırma ve onlara ait tanımlar çıkar. Felsefe, bilim dallarındaki hemen hemen her problemle ilgili tutarlı, makul görüşler ortaya koymaya çalışır. Eğitimle felsefenin kesişen yolları “*Eğitim Felsefesi*”⁷ başlığı altında toplanır. Ahmet Cevizci’ye göre eğitim felsefesi, “ayrı ya da müstakil bir felsefe disiplini olarak” gittikçe evrensel bir faaliyet türü hâline geldiği, eğitime etki eden sosyal ve politik unsurlar fazlasıyla arttıkları zaman, Sanayi Devrimi’nin ardından ve modernleşme süreçlerinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Hatta Cevizci, eğitim felsefesinin, felsefenin bizatihi kendisi kadar eski olduğunu söylemenin yerinde olduğunu ifade eder. Eğitim, tarihsel süreç içinde birçok uygarlıkta farklı şekillerde tanımlanıp muhtelif düşünce okulları ya da filozoflar tarafından benzersiz bakış açılarıyla ayrıntılı olarak ele alınarak neredeyse bütün yönleriyle değerlendirilir.⁸

Eğitim felsefesi, yönelimleri ya da eğilimleri dikkate alındığında üç grupta toplanabilir:

⁵ Celkan, 10.

⁶ Gürkan Sarıdaş-Yusuf Alpaydın, *Farabi ve İbn-i Sina Eğitim Alanındaki Görüşleri*, İstanbul 2016, 7.

⁷ Ahmet Cevizci, *Eğitim Felsefesi*, Say Yay., İstanbul 2012, 11.

⁸ Cevizci, 12.

1. Klasik eğitim felsefeleri: Bu grup, normatif ve bütünleştirici yönelimi temsil eder. İdealizm, realizm, pragmatizm, natüralizm, eğitime kültürel yaklaşım, egzistansiyalizm temel akımlardır.
2. Analitik eğitim felsefesi: Bu grup, eğitimin amaçlarını, anlamını sorgular.
3. Eleştirel eğitim felsefesi: Bu grup, Eleştirel pedagoji olarak da adlandırılır.⁹

Bu doğrultuda, eğitimin gelişip ilerlemesinde büyük katkısı olan ve eğitime dair her şeyin temelinde fikirleri bulunan filozoflardan bazıları sosyoloji, felsefe ve eğitim arasındaki ilişkiyi ürettikleri klasik eserleriyle irdelenmiştir. Bu düşünürlerin başında Karl Marx (1818-1883), Friedrich Engels (1820-1895), Max Weber (1864-1920) ve Emile Durkheim (1858-1917) gelir. Eğitime yaklaşımları birbirinden oldukça farklı olan bu düşünürler; eğitimin felsefi anlamını ve amacını toplumsal yapı içindeki yeriyle ilişkilendirip eğitimsel ve sosyal dönüşümlerin bir sonucu olduğu düşüncesi üzerine odaklanırlar. Marx ve Engels, eğitimi kapitalist toplumlarda eşitsizliklerin yeniden üretilmesi ve egemen sınıfın çıkarlarına hizmet olarak tanımlarken; Durkheim, sosyal bütünleşme ve dayanışmaya vurgu yapar. Weber ise, eğitimi bürokratik egemenlik için yeni bir kontrol ilkesi olarak düşünür.

Görüldüğü üzere, insan hayatındaki faaliyetlerin tamamını kapsayan kompleks bir olgu diyebileceğimiz eğitim, kendisini besleyen her unsur tarafından farklı şekilde tanımlanır ve tanımlanmaya da devam edecektir.

1.1.1. Eğitimin Toplumsal Rolü ve Önemi

Eğitim, insanın belli amaçlar ve ilkeler doğrultusunda davranışlarını revize etmeye yönelik yöntemleri bulmasını, kendi içsel doğasını ve hedeflerini gerçekleştirmesini sağlayan bilim dalıdır. Eğitimin üstlendiği rolün ise yaşamı süresince insanı yetiştiren, revize eden, şekillendiren bütün etkenlerin toplamı olduğu söylenebilir. Kuşkusuz, her toplum, kendi kültürel mirasını bir sonraki nesle aktarmayı istediğinden bu görevi yüklediği kasıtlı veya gelişigüzel şekilde yapacak belli başlı kurumlar bulur. Kasıtlı kültürlenme için en uygun kurum eğitim çatılarıdır. Çünkü

⁹ Yanı sıra Esasıcılık (essensializm, Özcülük), Daimicilik/evrenselcilik (*perennializm*), İlerlemecilik (*progressivizm*), Yeniden-inşacılık (*reconstructionizm*), Muhafazakârlık (*konservativizm*) ve Marksizm gibi özellikle bir eğitim kuramı olarak gelişmiş akımlar da “Eğitim Felsefesi” olarak kabul edilmektedir. L. G. Gutek, *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (Çev.: Nesrin Kale), Ütopya Yay., Ankara 2011, 10.

toplum, hem sosyal düzene uyumlu, siyasal düzene bağlı hem de ekonomik modele katkı sağlayan bireyler yetiştirme arzusundadır. Eğitim kendine tevdi edilen bu görevi planlı-programlı bir şekilde icra eder. Bu noktada “Eğitim bu plan ve programı neye göre belirler?” sorusu gündeme gelir. M. Çalışkan’ın da dediği gibi, “*Bir toplumun eğitim politikalarının temelinde o toplumun eğitim felsefesi yatar.*”¹⁰

Hâli hazırda eğitim üzerine yapılmış tanımların, çalışmaların ve dahi akımların odağında insan ve onun eğitilebilme ihtimali vardır. İnsanın nasıl eğitilmesi gerektiği konusunda fikir birliği olmasa da, rasyonel anlamda kendi iradesini kullanarak eğitilebilenin sadece insan olduğu konusunda şüphe yoktur. Ödev ahlakı ile eğitimi biçimlendirmede büyük katkı sağlayan Alman Filozof Immanuel Kant’a göre eğitime ihtiyaç duyan tek canlı insandır. Çünkü eğitim, aklın varlığı ile anlam kazanır. İnsan, akıl sayesinde bilinçli, gaye ve istikamet sahibi olup amaçlarına ulaşmada da kendi kendine yetebilme gücünü elde eder.

Aristocu bir yaklaşıma sahip olan İbn Haldun, idealizmdeki gibi insanın doğuştan birtakım bilgiler getirdiğini düşünmez. Kalıtımla getirilenlerden ziyade sonradan yüklenen, eklenenleri dikkate alan İbn Haldun’un ifadeleriyle öğrenme şöyledir: “*İnsan tabiatı itibariyle cahildir, zira ilminde tereddüt vardır, diğer taraftan kazandığı bilgi ve sanat itibariyle ilimdir, zira öğrenmek istediği şeyi, sınai şartlara ve mantık kurallarına dayandırarak fikri ile elde etmiştir.*” İnsanın temel doğası ve varlığı, kendi bilgi eksikliğiyle ve bilgi kazanma yeteneğiyle ilişkilendirilir.¹¹

İbn Haldun’a göre öğrenmenin gerçekleşme sürecinde olumlu veya olumsuz pekiştirenlerin dışında kullanılan bir başka yol da cezadır. Ceza, davranışın arkasından olumsuz bir uyarıcının doğrudan verilmesini (örneğin, çocuğun dövülmesini) içerir. Ayrıca ortamda bulunan olumlu bir uyarıcının ortamdaki çekilmesiyle (örneğin, çocukta sevgiyi esirgemeyle) gerçekleşebilir.¹²

Eğitimle toplumun ilişkisine bakacak olursak, toplumsal bir canlı olan insan, çevresiyle etkileşim hâlinde yaşar. Eğitim ve öğretim sayesinde edindikleri ile sadece kendini geliştirip değiştirmekle kalmaz, en yakınından başlayarak nesiller boyu sürecek

¹⁰ Muhittin Çalışkan, “*Felsefe ve eğitim*”, M. Yavuz (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (89-116). Anı Yay., Ankara 2018, 20.

¹¹ İbn Haldun, *Mukaddime*, (Çev.: Zakir Kadiri Ugan), MEB Yay., İstanbul 1989, C.1, 772-775.

¹² Münire Erden- Yasemin Akman, *Gelişim ve Öğrenme*, (10.Baskı), Arkadaş Yay., Ankara 2001, 43.

bir aktarımın öncüsü olur. Kant da bu hususta, sadece bir insanın değil nesillerin mükemmeliyetinin eğitimde saklı olduğu görüşündedir.¹³

İnsan eğitimle sayısız şey öğrenip kabiliyetlerini keşfedebilmenin yanı sıra Farabi'nin dediği gibi erdem sahibi bir birey olur. Yani bir toplumu düzeltmek yahut değiştirmek için önce onu oluşturan en önemli yapı taşını, insanı, eğitmek gerekir. Vahap Sağ eğitimin tutucu ve toplumsal değişmeyi hazırlayıcı iki farklı işlevi olduğunu belirtir. Eğitim tutucu işleviyle, var olan kültürü korur ve bireyi “yabancı otlardan” uzak tutar. Toplumsal değişmeyi sağlayan işleviyle de bireyler yetiştirir, görüşündedir.¹⁴ Buna göre eğitim, insanın yaşamı boyunca devam eden kendini gerçekleştirme aşamalarında büyük bir rol üstlenmesinin yanı sıra topluma yaptığı katkılar nedeniyle de yadsınamaz bir öneme sahiptir.

Ancak, eğitim-toplum ilişkisine ait karşımıza çıkan bazı sorunlar vardır. Bu doğrultuda Rob Moore'un sıraladığı sorunlar şöyledir: “*Sosyal fırsatlar ve eşitsizlikler; sınıf, cinsiyet, etnisite ve ırk konuları; devlet/rejimin statüsü, kültürleme, özgürlük ve ferdi farklılıklar; ekonomi, değişme, bilimsel ve bilimsel gelişmeler.*” Moore, bu ve benzeri problemlerin çözümü olarak eğitim olanaklarının hak edilmemiş sosyal avantaj ve dezavantajlara göre değil, bireyin kabiliyetlerine göre dağıtılsa eğitimde fırsat eşitliğinin söz konusu olacağı kanaatindedir. Ayrıca, eğitimin birtakım toplumsal kurumlar tarafından bazı amaçlara ulaşmak için araç olarak kullanılabildiğini ve buna göre bir içerik kazandığını ileri sürer.¹⁵ Bu bakış açısıyla eğitimin bilgi, mutluluk ve iyilik gibi amaçlar dışında, bir bilgiyi yahut ideolojiyi aktarma yolu olarak bazı yapıların etkisi altında biçimlenen bir kurum olduğu düşünülebilir.

1.2. İDEOLOJİ

Terim olarak Fransızca “*Idée*” (fikir, düşünce) ve “*-ologie*” (bilim) kelimelerinden müteşekkil olan “*idéologie*” kelimesinin güncel kullanımı olan ideoloji kavramı ilk kez 1797 yılında Fransız düşünür Antonie Destutt de Tracy tarafından, tüm

¹³ Immanuel Kant, *Eğitim Üzerine*, (Çev.: Ahmet Aydoğan), Say Yay., İstanbul 2009, 31-41.

¹⁴ Vahap Sağ, *Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27 (1), 2003, 11-25.

¹⁵ Rob Moore, *Eğitim ve Toplum-Eğitim Sosyolojisinde Sorunlar ve Açıklamalar*, (Çev.: Hüsamettin Arslan), Paradigma Yay., İstanbul 2015, 3-11.

bireylere doğru düşünme imkânı sağlaması planlanan “*fikir bilimi*”ni tanımlamak için kullanılmıştır.

Kavramların tanımlanması ve bu tanımlamalara yüklenen anlamlar, dinî, ahlaki, siyasi ve felsefî bakış açılarıyla çeşitlenir. İdeoloji, bu tanımlama konusunda karşıt anlamlar içeren ve çeşitli tanımlama sorunlarıyla karşılaşan kavramlardan biridir. İdeoloji için yapılan tanımlamalar arasında hem farklılık hem de zıtlık gözlemlenir. Bu yaklaşımlar üçe ayrılıp şöyle sıralanabilir: İlki, ideoloji nesnel bir yapıya sahip ve kişilerin hayatı algılamalarında pencere işlevi gören fikirler/kavramlar bütünüdür. İkincisi, ideoloji egemen gücün dışında kalan bireyleri sisteme itaat etmeye zorlayan çarpıtılmış bir bilinç durumudur. Üçüncüsü ise egemenlerin dışında kalan toplum bireylerini bir araya getirebilecek, kolektif hareket etme imkânı sağlayabilecek bir fikir sistemidir.¹⁶

Görüldüğü üzere tanımların buluşma noktası “*fikir*” dir. Herhangi bir fikri savunacak yegâne akıl sahibi olan insanın aldığı eğitim, ne üzerine olursa olsun, bir fikir/ideoloji barındırdığından insanda büyük değişiklikler meydana getirir. Bu noktada ideolojinin eğitimle olan ilişkisi ve ona etkisi söz konusudur.

1.2.1. İdeoloji ve Eğitim Arasındaki İlişki

Yukarıda da değinildiği üzere tarihin hemen hemen her döneminde, insan ve toplum açısından büyük önem arz eden eğitimin temel amacı “*şekil vermek*” olarak düşünülmüştür. Çünkü eğitimin temelinde “Nasıl bir insan yetiştirelim?” sorusu yer alır. Bu soruya verilen cevap ile de nasıl bir eğitim verileceği konusunda karara varılır. İnsanların hayatındaki bütün faaliyetleri kapsayan bir alan olan eğitimle şekil alması, insanın bu kapasiteye yahut potansiyele sahip olduğu varsayılarak ve onu yöneten güç veya akıl gruplar tarafından yapılan yönergeler/yönlendirmeler sonucunda olur.

Bu noktada M. Hanifi Macit’in şu düşüncesi akla gelir: “...Eğer eğitim, bir şekil verme düşüncesinden doğmakta ve buna ilaveten belirli güçler tarafından yönlendirilmekte ise bu, onun ideolojik olduğu anlamına gelmez mi? Eğitim bir ideoloji

¹⁶ M. Hanifi Macit, *İdeoloji Üzerine Felsefî Bir Değerlendirme*, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, S: 26, Bahar 2016, 30.

aktarımı mıdır?”¹⁷ Bu sorunun yanıtı “Eğitim kim için yapılıyor, Toplum için mi yoksa birey için mi?”, sorunsalına verilecek cevapta saklıdır. Şöyle ki, eğitim birey için veriliyorsa çocuklar hem iyi bir yurttaş hem de yetenekleri doğrultusunda bir meslek sahibi olur. Ancak salt toplum için veriliyorsa burada baskın güç devreye girer. O da meşruiyetinde süreklilik aradığı için ideoloji ve eğitim gibi araçları kullanır. Toplumsal birlik, bütünlük ve uyum, ideoloji ile eğitim sayesinde gerçekleşir. Siyasal iktidarın devamlılığı için büyük önem arz eder. Bu şekilde bakılınca ideoloji ve eğitim, toplumu kontrol etmenin birer aracına dönüşmüş olur.¹⁸ Yani denilebilir ki eğitim, ideoloji aracılığıyla kendi ilkelerini topluma aktarmak isteyen siyasal güçlere kurumsal zemin hazırlar. Çalışmanın bu kısmında konuya ışık tutması bakımından baskın güç olarak devletin ideoloji ile olan ilişkisine yer verilecektir.

1.2.2. İdeoloji ve Devlet Arasındaki ilişki

Bir toplumu ayakta tutan erklerin başında kuşkusuz devlet gelir. Devlet devamlılığını toplumsal birlik ve siyasal/ekonomik düzen sayesinde sürdürür. Bu düzeni sağlamak için kullandığı argümanların başında da eğitim bulunmaktadır. Çünkü bir milletin ve devletin bekası için eğitimin yadsınamaz bir yeri olduğu hatta siyasal iktidarların -devamlılığına hizmet ettiğinden- ideoloji ve eğitim aracılığıyla konumlarını güçlendirdiği söylenebilir. Eğitim felsefecilerinin öncülerinden olan Marx, Durkheim ve Weber gibi düşünürler, eğitim sistemleri ve toplumsal kurumlar arasında var olan dinamik ilişkinin, okul bağlamındaki eğitim sistemini de etkilediğini savunur. Günümüzde egemen olan kapitalist sistemin eğitimi doğrudan etkilediği ise tartışmasız bir gerçektir.

Yukarıda da değinildiği üzere toplumsal birliği sağlamak için verilen eğitimler temelde kültür aktarımı, değerler veya ahlak eğitimi içerikleri ile şekil alırlar. Bunların içeriği o toplumun eğitim politikalarının işi olsa da “eğitimlerin nasıl ve ne şekilde” verileceğinin belirlenmesi hususunda önemli olan, ahlak ve toplumsal değerlerin, eğitimin manevi boyutunu temsil ettiğinin göz ardı edilmemesidir. Eğitimin özünde bir

¹⁷ M. Hanifi Macit, *Faşizm ve Nazizm*, Savaş Yay., Ankara 2006, 124.

¹⁸ Halis Çetin, *Devlet, İdeoloji ve Eğitim*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25 (2), 2001, 201-211.

indirgeme yahut bir ayrıştırma aracına dönüştürülmemesi noktasında sorumluluk da siyasi erke ve ona bağlı öğretmenlere aittir.

Bu tartışmalardan hareketle devletin temel itici gücünü eğitim ve eğitim çatısı altındaki ideolojilerin oluşturduğu söylenebilir. Bireyler ideolojiler yoluyla devlete sadık kalıp devletin varlığını sürdürmesine hizmet eder. Hemen hemen bütün toplumlarca yüceltilen bir durum olan “eğitim görmek” ya da yaygın tabiriyle “okumak”, devletin gereksinim duyduğu insan kaynağı oluşumuna aracılık eder. Çünkü güç erkleri okullar aracılığıyla, yeni sosyal mitler oluşturur ve bu mitleri yegâne doğrular olarak öğretir. Böylelikle egemen sınıfın, okullar aracılığıyla sahip olduğu iktidarı sürdürdüğü ve okullarda eleştirel düşüncenin gelişmesine fırsat vermediği düşünülebilir. Okullarda verilen eğitimin, her koşulda var olan sisteme hizmet ettiğini Joel Spring şöyle izah eder:

“Ulusal bir hükümetin denetimi altındaki devlet okulundaki eğitim, kaçınılmaz olarak hükümetin buyruklarına körü körüne boyun eğecek, kişisel çıkarlarına ters düştüğünde ve akıl dışı olduğunda bile hükümetin otoritesini destekleyecek, ‘doğru ya da yanlış olsa da benim ülkem’ türünden milliyetçi bir görüşü benimseyecek vatandaşla üretmeye yöneliktir.”¹⁹

Hâsılı, devlet varlığını meşru kılmak ve sürdürmek için ideolojiye gereksinim duyar. Bu ideolojiyi aktarmada en iyi yol eğitim çatılarıdır yani; okullar, okul kitapları, müfredat ve en nihayetinde eğitimcilerdir. Bu bilgiler ışığında, çalışmanın bu ilk bölümünde, eğitim ve ideoloji kavramları kavramsal çerçeve içinde ele alınmıştır. Çalışmanın ana konusuna geçmeden önce dönemi daha iyi anlayabilmek için, Hitler ve Nasyonal Sosyalist dönemin ideolojik yaklaşımlarına yer verilecektir.

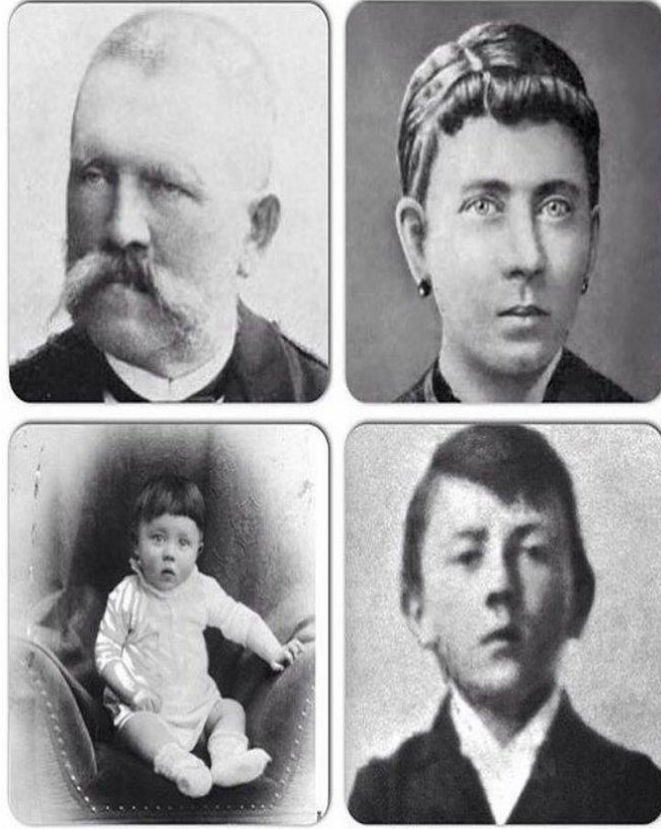
¹⁹ Joel Spring, *Özgür Eğitim*, (Çev.: Ayşen Ekmekçi), Ayrıntı Yay., İstanbul 2022, 10-11.

İKİNCİ BÖLÜM

HİTLER'İN HAYATI VE ETKİLENDİĞİ FELSEFİ GÖRÜŞLER

2.1. ADOLF HİTLER'İN AİLE HAYATI

Adolf Hitler, 20 Nisan 1889'da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Braunau am Inn şehrinde doğmuştur. Basit bir köylü ailesi olan Alois- Klara çiftinin hayatta kalan son ve tek çocuğudur.²⁰ Babası Alios, 56 yaşında Linz'de gümrük memuru olarak çalışırken Avusturya'nın Lambach kasabasında arazi satın alarak çiftçilik ile uğraşmaya başlamıştır. Annesi Klara ev hanımı olarak yaşamını sürdürmüştür.

Görsel 2.1. Baba Alois Hitler, anne Klara Hitler ile Adolf Hitler'in bebeklik ve çocukluk fotoğrafları (www.quizz.biz)

²⁰ Lan Kershav, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, (Çev.: Zarife Biliz), (1.Baskı), İthaki Yay., İstanbul 1998, 39.

Hitler'in doğduğu bu sakin kasaba, onun ilerleyen yıllarda dünya tarihine damgasını vuracak olan trajik ve çalkantılı politik kariyerinin başladığı nokta olarak bilinmektedir. Hitler, *Kavgam* adlı eserinde Braunau am Inn'de doğmuş olmasının ve ailesinin yaşadığı yerin Almanya ile Avusturya sınırında bulunmasının, hayatının erken dönemlerinde derin etkiler bıraktığını ifade etmektedir.²¹ Daha çocuk yaşlarındayken zihninde yer edinen Almanca konuşulan iki ulus arasında resmi bir sınırın olmaması ve her ikisinin de aynı Alman İmparatorluğu'nun bir parçası olması fikri, hayatının ilerleyen dönemlerinde onun için değişmez bir inanç hâlini almaktadır. Bu nedenledir ki, otuz beş yaşında iken bir Alman hapishanesinde bulunduğu sırada, gelecekteki Nazi İmparatorluğu'nun temellerini atan kitabı dikte ederken, doğduğu yerin sembolik önemine vurgu yapma ihtiyacı hissetmektedir.²²

Hitler'in çocukluk dönemiyle ilgili kaynaklar sınırlı, çocukluk yıllarına dair bilgilerin güvenilirliği de tartışmalıdır. Çünkü Hitler'in çocukluğunu sonradan yorumlayanların, özellikle savaş sonrası dönemde Hitler'in popülerliğini artırma veya itibarını düşürme amacıyla hareket etmiş olma ihtimalleri bulunmaktadır. Kershav'ın *Hitler* kitabında anlattığı Hitler'in çocukluk yıllarının, aşırı kaygılı bir annenin sıkı sıkıya bağlı sevgisiyle, disiplin konusundaki eksiklikleri nedeniyle öfkesini kontrol etmekte zorlanan babasının tehditkâr varlığı arasında geçtiği gözlenmektedir.²³ Hitler'in kız kardeşi Paula, kendisi ile yapılan bir röportajda, annesinin verdiği mücadeleyi şu ifadelerle aktarmaktadır:

*"Aşırı sert bir babayla, muhtemelen başa çıkılması güç, hareketli çocukları arasında kalmış, yumuşak ve hassas bir insandı o. Annemle babam arasında bir fikir ayrılığı ya da münakaşa olduğunda bunun sebebi hep biz olurduk. Ama babamın aşırı sertliğine maruz kalan ve her gün çılgınlarla kırbaçlanan genelde abim Adolf'tu. Diğer yandan annem ona öyle bir şefkat gösterirdi ki babamın sertlikle başaramadığı şeyi işte bu şefkatle elde etmeye çalışırdı!"*²⁴

²¹Adolf Hitler, *Kavgam*, Mola Kitap, Konya 2011, 1.

²²William L. Shirer, *Nazi İmparatorluğu I Doğuştan-Yükselişi-Çöküşü*, (Çev.: Rasih Güran), (1.Baskı), İnkilap Yay., İstanbul 1968, 13.

²³ Kershaw, 41.

²⁴ NA, NND/881077, Bayan Paula Wolfla (yani Paula Hitler)röportaj, Berchtesgaden, 5 Haziran 1946 (yalnızca İngilizce transkripsiyon). (Akt. Christa Schroeder, *Er war mein Chef Aus dem Nachlab der Sehretârin von Adolf Hitler*, Münih/Viyana, 1985, 336 139. dipnot.)

2.2. ADOLF HİTLER'İN EĞİTİM HAYATI

Hitler 1 Mayıs 1895'te Linz kasabasının yakınındaki Fischlham köyünde ilkokul eğitimine başlamıştır. Bu dönemde Hitler ailesi, sürekli olarak Linz ve çevresindeki köyler arasında yer değiştirdiğinden, Hitler ilköğretimini üç farklı okulda tamamlamak zorunda kalmıştır. Hitler, Lambach'daki bir papaz manastırında okumuş ve manastır yakınlarında babası tarafından satın alınan bir çiftlikte yaşamıştır. Bu dönemde, Hitler aklında bir gün papaz olma fikriyle, manastırın korosunda şarkı söyleyip ses eğitimi de almıştır. Sonunda, emekli gümrük memuru olan babası, Linz köylerinden Leonding'e taşınmış ve aile, orta halli bir evle bahçe sahibi olmuştur. Hitler'in yaşamının bu erken dönemi, sık yer değiştirmelerle ve ailenin yaşam tarzındaki değişikliklerle şekillenmiştir.²⁵

Hitler, ilkokul yıllarında öğrenme yeteneğiyle ön plana çıkan ve her zaman en başarılı öğrencilerden biri olarak tanınmıştır. O, derslerini hızlı bir şekilde kavrayarak yüksek başarılar elde ettiğinden, fazla çaba sarf etmeye gerek görmemiştir. İlk öğretmeni Karl Mittermaier, genç Hitler için "*Her dersten tam not*" başlıklı bir değerlendirme raporu hazırlamıştır. Ancak 1938 yılına kadar yaşayan Mittermaier, eski öğrencisi hakkında anılarını paylaşırken onu genellikle solgun ve hasta bir çocuk olarak hatırladığını ifade etmiştir. Hitler, okuldaki kurallara tamamen uyan bir öğrenci olarak tanınmış ve daima düzenli biri olmuştur. Diğer yönleri açısından, ne olağanüstü ne de sıradan bir öğrenci olarak öne çıkmıştır.

Hitler, 1939 yılında Almanya şansölyesi olduğunda, okuma ve yazma öğrendiği eski okulunu ziyaret etmiştir. Bu ziyareti, eski okulunu yeniden şekillendirmek için fırsat olarak gören Hitler, okul binasını satın alarak modern bir okul inşa edilmesi emrini vermiştir. Daha sonra da Mittermaier'in yerine geçen yeni öğretmeni, öğrencileriyle birlikte Obersalzburg'a davet etmiştir.²⁶

Hitler'in 1900 yılında başladığı ortaokul eğitimi akademik anlamda zorlu bir döneme işaret etmektedir. Matematik ve tabiat bilgisi derslerinde "başarısız" notlar alarak sınıfını tekrar etmek zorunda kalsa da severek okuduğu ve tam not aldığı dersler de bulunmaktadır. Hitler bu dönemini şöyle özetlemektedir:

²⁵ Shirer, 19.

²⁶ August Kubizek, *The Young Hitler I Knew* (Elektronik Sürüm), Houghton Mifflin Şirketi, Boston 1955, 26.

“Hoşuma giden derslere çalışıyordum. Zevkle çalıştığım derslerden tam not, diğerlerinden ise ‘orta’ ve ‘zayıf’ notlar alıyordum. En çok tarih ve coğrafya derslerinde başarı gösteriyordum. İşte bu sıralarda ‘milliyetçi’ oldum ve tarihin gerçek anlamını anlamayı, idrak etmeyi ve bu konuya nüfuz edebilmeyi öğrendim.”²⁷

Bu dönemde öne çıkan iki tür ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. Bunlardan birisi geleneksel klasik eğitim veren *Gymnasium*, diğeri ise modern ve bilim/teknik odaklı bir eğitimi içeren *Realshule*’dır. Hitler, babasının tercihi ile *Realshule*’da eğitime başlamıştır. Çünkü babası onun davranışlarından dolayı lise eğitimini tamamlayamayacağını düşünmüştür. Hitler’e göre ise babasını bu düşünceye sevk eden şey, onun resme olan ilgisi ve yeteneğidir. Bu tercih sayesinde Hitler, ileriki yıllarda sanat dışında bilim-teknik de ilgi göstermiştir. Aynı zamanda onun ileriki yaşamında düşünce yapısını şekillendirme noktasında da *Realshule*’ın önemli rol oynadığı gözlenmiştir. *Realshule* eğitim müfredatı ağır olmayan bir okul olduğundan Hitler okuldan arta kalan zamanının çoğunu dışarda geçirmekle birlikte Lambach Chanoine’nin yanında şan derslerine de katılmıştır. Okulda yakın arkadaşı olmayan Hitler’in derslerinin de kötü olduğu aktarılmıştır. Hatta ortaokuldaki ilk yılında sınıf tekrarı yapmış ve karnesine de “istikrarsız” ibaresi yazılmıştır.²⁸ Hitler’in notları, okuldan ayrıldığı 1905 sonbaharına kadar dalgalı bir şekilde devam etse de bu dönemde yaşadığı akademik zorlukların, hayatının daha sonraki bölümlerinde yolunu şekillendiren önemli bir dönüm noktası olduğu gözlenmektedir. Hitler’in *Realshule*’daki eğitiminin onun siyasi kariyeri ve ideolojisinin oluşumunu etkileyen unsurlardan biri olduğu kabul edilmektedir.

Alois Hitler, oğlu Hitler’in kariyeri için devlet memurluğunu düşünmüştür. Babasının bu düşüncesi Hitler’in kariyer planları ile örtüşmemiştir. Ancak Alois’in ciddi bir eğitim almadan Avusturya devletinin hizmetinde başarılı bir kariyere sahip olmasından dolayı, kendi başarısını ve deneyimini temel alarak, oğlu Hitler için de benzer bir devlet memurluğu kariyeri arzu etmiştir.²⁹

Öte yandan oğul Hitler, babası gibi düşünmemiştir; hatta memurluk, onun isteyeceği en son şeydir. Hitler ressam olmak istemiş ve babasının ilk defa: ”Ne olmak

²⁷ Hitler, 5.

²⁸ Bradley F. Smith, *Adolf Hitler. His Family, Childhood, and Youth*, Stanford, Amerika Birleşik Devletleri: Colombia 1967, 68-69.

²⁹ Kershav, 45.

istiyorsun?” sorusuna “Ressam” cevabını verdiği zaman, dilinin tutulduğunu ve babasının onu yanlış işittiğini sandığını anlatan Hitler, şöyle devam etmiştir: *“Düşüncelerimi ve idealimi tam öğrenince, şiddetle karşı koydu. Benim yeteneğimle ilgili düşüncelerime hiç önem vermedi... Ressam mı olmak? Hayır... hayır... asla!..”*³⁰ Hitler’in kariyer mücadelesi nedeniyle on iki yaşında babasına ilk kez muhalefet ettiği bu dönemde, onun kendine özgü sert ve kararlı iradesi belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Babasının istediği memurluk kariyerine karşı koyması, onun daha sonraki hayatında sergileyeceği kararlılık ve iradenin başlangıcıdır. Bu kendinden emin tutumu sayesinde okulunu okurken gelecek planlarından vazgeçmediğini Hitler şöyle ifade etmiştir:

*“Realschule’ye devam ettiğim günlerde yaşayışında bir değişiklik olmadı. Babamın beni memur yapma çabaları ve benim direnmem devam ediyordu. Bu duruma tahammül ediyordum. Kendi düşüncelerimi gizleyebiliyor, böylece babamla devamlı bir çatışma içine düşmüyordum. Hiçbir zaman memur olmama kararım kesindi. Bu karar beni mutlu yaşatmaya yetiyordu.”*³¹

Kuşkusuz Hitler’in bu sağlam iradesi, tarihsel olarak Almanya ve Avrupa’da büyük etkiler yaratan bir lider olmasında belirleyici bir faktör olacaktır.³²

Alois Hitler, 3 Ocak 1903 tarihinde Gasthaus Wiesinger’de 65 yaşında akciğer kanamasından öldüğünde Hitler on üç yaşındadır. Babasının ölümünden sonra Hitler, aile baskısının büyük ölçüde azaldığını ve geleceği konusundaki irade savaşının son bulduğunu fark etmiştir.³³ Sonuç olarak, kariyerinin kontrolü artık kendi elindedir. Bu durumu kitabında şöyle ifade etmektedir:

“Benim için meslek problemi, tahmin ettiğimden çok daha kısa bir süre içinde çözülecekti. Çünkü babam daha ben on üç yaşındayken ansızın vefat etti. Bir felç darbesi, babamı en güçlü döneminde iken yere vurdu. O dünyadaki hayatını acı çekmeden sona erdirdi. Fakat bizi büyük bir üzüntünün içine attı. Babamın en büyük isteği, oğlunu, kendisinin ilk günlerinde çektiği yokluklardan kurtarmak için bana meslek sahibi olmamda yardım etmektir. Bu isteğini gerçekleştiremedi. Fakat bilinçsiz bir

³⁰ Hitler, 5.

³¹ Hitler, 4.

³² Kershav, 4., Shirer, 19.

³³ Franz Jetzinger, *Hitlers Jugend*, Viyana, Europa Verlag, 1956, 122-129, August Kubizek, *Adolf Hitler. Mein Jugendfreund*, Graz (1953), (5. Baskı), 1989, 61-62.

biçimde benim içime, ikimizin de aklımızdan geçirmediğimiz bir geleceğin tohumlarını ekmişti.”³⁴

Hitler, 1905 sonbaharında kötü giden notlarının yanı sıra hastalığını da öne sürerek okulu bırakmıştır. 1906 da bir arkadaşıyla Viyana’ya ilk gidişi, sanat kariyerini nasıl sürdüreceğine dair bir fikir vermiştir. 1907 yazıyla birlikte bu fikir, çok daha somut bir hâl almıştır. Ressam olma isteğini, çizime olan tutkusunu ciğerlerindeki ağır hastalık bile durduramamıştır. Öyle ki bu hastalık sayesinde annesinden akademi sınavına girme onayı almıştır. Annesinin izin vermesini şöyle anlatmıştır:

“Ciğerlerim feci şekilde hasta idi. Doktor anneme beni, gelecekte bir kalem odasına kapamamaya ve özellikle en az bir yıl Realschule’deki öğrenimime ara vermeyi öğütledi. Gizli isteklerimin ve daha da kararlı mücadelelerimin hedefi böylece bir hamlede sağlanmış oluyordu. Hastalandığım için annem Realschule’yi bırakarak akademiye girmeme rıza gösterdi.”³⁵

Hitler, on sekiz yaşına, tek bir gün bile harçlığını kazanmadan gelmiştir. Bir iş bulmasının zamanının geldiğini söyleyen yakınlarına kulak asmamış ve annesini onu tekrar Viyana’ya göndermesi için ikna etmiş bu kez amacının akademiye girmek olduğunu söylemiştir.³⁶ Çekinceleri olan annesi, Viyana’da akademide düzenli çalışma gerektiren ortamın, oğlunun o amaçsız yaşamından daha iyi olacağını düşündüğünden sınava girmesini kabul etmiştir.

Annesinin de onayı sonrası 1907 Eylül ayında Viyana Güzel Sanatlar Akademisinin sınavına başvuruda bulunmuştur. Hatta o sıralarda göğüs kanseri ile mücadele eden annesinin ağırlaşan durumuna rağmen planını değiştirmemiş ve sınav için Viyana’ya gitmiştir.³⁷ Ön elemeyi geçmiş, ancak jüri deneme çizimlerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Kendine aşırı derecede güvenen Hitler’in aklına akademiye giriş sınavında başarısız olabileceği hiç gelmemiştir. O anı şöyle ifade etmiştir: “Sınavı geçmenin çocuk oynacağı olacağını düşünüyordum. Başarılı olacağıma öyle inanıyordum ki reddedildiğimi öğrendiğimde, sanki masmavi gökyüzünde bir gök gürültüsü işitmiş gibi oldum.” Bir açıklama istediğinde akademi rektöründen, yeteneklerinin resim bölümünden ziyade mimarlık bölümüne uygun olduğu yanıtını

³⁴ Hitler, 11.

³⁵ Hitler, 12.

³⁶ Kubizek, *Adolf Hitler.Mein Jugendfreund*, 127-130.

³⁷ Hitler, 12.

alınca görüşmeyi terk etmiştir, “...Genç ömrümde ilk kez kendime ters düştüm,” diye ifade ettiği bu durumu birkaç gün düşünüp rektörün haklı olduğu sonucuna vararak “*Bir gün mimar olmalıyım*”³⁸ dese de, geçmiş eğitim yaşamından kaynaklanan ve mimarlık eğitimi almasına engel olan eksikliklerini gidermek için ne o dönemde ne de sonrasında çaba göstermiştir.

Annesinin ilerleyen hastalığı sebebiyle yanından ayrılmak istemeyen Hitler, 21 Aralık 1907’de yapılan tedaviler sonuçsuz kalıp annesini kaybedince evi terk etmek durumunda kalmıştır. Annesinin ölümünü “*Babama saygı ile bağlanmıştım, annemi ise sevmiştim.*” sözleri ile ifade eden Hitler, 1908’de Viyana’nın yolunu tutmuştur. Bu zamanı kitabında “*Bir çanta dolusu elbise ve çamaşırla Viyana’nın yolunu tuttum, içimde sarsılmaz bir irade vardı. Babam elli yıl önce kaderini zorlamayı başarmıştı. Babam gibi yapacaktım ama ben ‘adam’ olacaktım, memur değil.*” şeklinde aktarmıştır.³⁹

Viyana’da beş yıl boyunca boyacılık ve işçilikle uğraşan Hitler, günlerini zor koşullar altında ve çoğunlukla aç bir şekilde geçirmesine rağmen kazandığı gelirin önemli bir kısmını kitap almak için harcadığını ve işten arta kalan zamanlarını kitap okumakla geçirdiğini ifade etmiştir.⁴⁰ Yakın arkadaşı olarak bilinen Kubizek de çalışma ve araştırmalarına gömülmüş, kitapları olmaksızın düşünemediği biri olarak Hitler’i, betimlemiştir.⁴¹

Hitler’in Viyana’ya geldikten sonra hız verdiği okuma tutkusu, onda derin izler bırakmıştır. Kant’tan Nietzsche’ ye, Heidegger’den Wagner’e kadar geniş bir yelpazeyi içinde barındıran kitapları, ileride başta kendi hayatına sonra da Almanya’ya yön verecek zihin dünyasının temellerini atmıştır.

Bu noktada konunun daha iyi anlaşılması için Hitler’i etkileyen düşünürler ve onların öne çıkan düşüncelerine yer vererek devam edilecektir.

³⁸ Hitler, 13., Kubizek, *Adolf Hitler.Mein Jugendfreund*, 233-235.

³⁹ Hitler, 12.

⁴⁰ Hitler, 14.

⁴¹ Kershaw, 73.

2.3. ADOLF HİTLER'İN DÜŞÜNCE HAYATI

Bu bölümde, Hitler'in zihin dünyasının en büyük yapı taşlarını oluşturan düşünürlerden en çok öne çıkanlara ve etkilendiği akımlara yer verilecektir.

Kuşkusuz, sıralayacağımız düşünürleri ve akımları benimsemeden önce de Hitler sıradan bir insan değildi; daha on beş yaşındayken hanedan vatanperverliği ile milliyetçiliği birbirinden ayırabildiğini hiçbir zaman gevşek tavırlı biri olmadığını, ırk milliyetçiliği hususunda açık fikirli ve genç yaşta mutaassıp bir milli Alman olduğunu ifade etmiştir.

Eğitim hayatı parlak geçmese de millî duyguları yüksek, tarihe ve tarih okumalarına önem veren biri olduğunu ifade etmiştir. Hatta bu noktada Linz Realschule'deki, etkisi altında kaldığı tek öğretmen olan tarih öğretmeni Dr. Leopold Poetach'ten bahsetmiştir. Sert ama etkileyici bir görünüme sahip olan öğretmeni için;

“Ders verirken bize içinde bulunduğumuz zamanı unutturan ve bütün sınıfı sihirli bir şekilde geçmişin derinliklerine götürüp, orada yüzyıllarca sislerin altında kalmış birtakım tarihsel olaylara canlı bir gerçeklik kazandıran, bu saçları kırışmaya başlamış adamı, bugün bile büyük bir heyecan ile gözlerimin önüne getiririm. Biz öğrenciler, zihinlerimiz açılmış, sinirlerimiz gerilmiş, gözlerimizden yaşlar gelecek kadar heyecanlı bir biçimde bu adamın dersini dinlerdik.”

Hitler; öğretmenini, geçmişi anlatmakla kalmayıp bugün için dersler çıkarmada da mahir biri olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerinin millî duygularını onların eğitimi için kullanmaktadır. Hatta sınıfta düzeni sağlamak için onların millî hislerine hitap etmektedir. Hitler öğretmeniyle alakalı şunları söylemektedir: “...Beni, genç bir devrimci yaptığı da bir gerçektir. Fakat hemen şunu belirteyim: Kim Alman tarihini böyle bir öğretmenden okur ve öğrenir de, milletin kaderi üzerinde yıkıcı olduğu görülen bir hanedanın düşmanı olmaz?”⁴²

Hitler, gençliğine yön veren bu öğretmenin yanı sıra Viyana'da çalıştığı dönemlerde çokça okuduğu kitaplar ve düşünürlerin fikirlerini şekillendirdiğini belirtmiştir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle düşünürlerden bazılarının görüşlerine yer verilecektir.

⁴² Hitler, 7-9.

2.3.1. Hitler'in Etkilendiği Düşünürler

2.3.1.1. Immanuel Kant

18. yüzyılda yaşamış olan Alman Filozof I. Kant, Fransız İhtilali zamanında devrim yanlısı tutumu nedeniyle bazı kesimlerce “devrim filozofu” olarak anılsa da aslında bu hususta kaleme aldığı bir eseri mevcut değildir. Ancak Aydınlanma Çağı'nın sonunda ortaya çıkan Alman idealizmi ile Kant arasında doğrudan bir ilişki olduğu genel bir kabuldür. Hatta bilimin Hristiyanlık ve felsefe ile uyumlu olabileceğini savunduğu *Saf Aklın Kritiği* adlı eseri ile Almanya'da Alman olmayanlara karşı tepkilerin başladığı ve yoğun bir şekilde devam ettiği görüşü savunulur.⁴³

Dinin ve ahlakın mantıklı bir temele dayanması gerektiğini vurgulayan Kant, *Pratik Aklın Eleştirisi* adlı eserinde dinin tek başına insanı yeterli kılamayacağını, aynı zamanda ahlaklı olunması gerektiğini ifade eder.⁴⁴ Kant, yüce bir ahlaki görevi yerine getirmeleri gerektiğini öğrencilerine de öğütleyip eski dinlerdeki mantıksız inançları ve özellikle kendi toplumunda yaşayan Yahudilerin dinini sert bir şekilde eleştirir. Hatta Kant'ın, dinlerin akılcı temellere dayanabileceğine inandığı için Museviliği bir din olarak kabul etmemenin yanı sıra Musevilğin ahlakla ilgili temelsiz inançlara dayandığına dair inancı, Kant'ı Musevilik ve Yahudilerin ahlaki olmadığı eleştirisine götürür.⁴⁵

Kant'ın bu düşünceleri, onun bir aydınlanma filozofu ve önemli bir ahlak teorisyeni olması hasebiyle oldukça riskli bir hâl alır. Nitekim felsefe tarihinde haklı bir şekilde kazandığı otoritesine duyulan saygı sebebiyle, Yahudilerin Avrupa'da suçlu ve dışlanmış bir topluluk olarak algılanmalarının zemini oluşturur.⁴⁶

Hitler ve Naziler, Kant'ın bu ve benzeri savlarını kendi düşünsel zeminlerine dayanak oluşturarak ırkçı söylemlerini sağlama almışlardır.

⁴³ Sherrat, 57-58.

⁴⁴ Immanuel Kant, *Pratik Usun Eleştirisi*, (Çev.: İ. Zeki Eyuboğlu), (5. Baskı), Say Yay., İstanbul 2001, 19.

⁴⁵ Sherrat, 58-63.

⁴⁶ Paul Lawrence Rose, *Revolutionary anti-semitism in Germany from Kant to Wagner*, Princeton: Princeton University Press 1992, 93-94.

2.3.1.2. Johann Gottlieb Fichte

Alman düşünce geleneğinin önemli figürlerinden biri olarak kabul edilen Fichte, Alman idealizminin ilk sistematik filozoflarından. Alman milliyetçiliğinin öncüsü olarak kabul edilen Fichte, *Alman Ulusuna Söylevler* adlı eseri ve askerlere yönelik yaptığı konuşmalarıyla bu üne ulaşır. Bu söylevlerde, egemenliğini kaybetmiş bir ulusun yalnızca yeni bir eğitimle özgürlüğünü yeniden kazanabileceği düşüncesi öne çıkar.⁴⁷

Fichte, devletin oluşumunu “doğal haklar” kavramına dayandırır. Her insanın doğuştan gelen bazı hakları vardır ve bunlar dokunulmazdır. Bireylerin özgürlüğüne saygı göstermeyi zorunlu kılan ve onların dokunulmazlıklarının koruyucusu olan devlettir.⁴⁸ Devletin ekonomik düzen bakımından üzerine düşen görevleri noktasında Ulusal sosyalizmle (Nazi ideolojisi) yolları kesişir. Ulusal sosyalizmin, devletin kendi kendine yetebilme ve kapasitesinin yetersiz olduğu sınırsızlık yani “doğal sınırların” genişletilebileceği düşüncesi Hitler’in “hayat alanı” fikriyle örtüşür. Ayrıca, Fichte’nin, eğitimi almaya müsait en iyi ırkın Alman ırkı olduğu inancı, Alman ırkının mükemmel bir devlet kuracağına inanışıyla paralellik gösterir.⁴⁹

Fichte’ye göre, bir toplum devlete dönüşünce birey yurttaş kimliğini kazanır. Bu nedenle, farklı devletlerin çatıları altında yaşayan Almanlar bir araya gelmelidir. Tabi ki; Alman devletini oluşturacak öz, Alman olmalıdır ve bu noktada homojenliği bozacak olanlar da Yahudilerdir.⁵⁰

Fichte için esas önemli mevzu, Almanları diğer Cermen kökenli topluluklardan farklı kılan temel özelliklerin incelenmesidir. Bu nedenle, yeni eğitim kuramı içinde Almancanın kökenine dayalı güç öne çıkmalıdır.⁵¹

⁴⁷ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 52.

⁴⁸ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000, 376.

⁴⁹ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Yay., İstanbul 1995, 230-231

⁵⁰ Harry Redner, *Philosophers and Anti-Semitism*, Oxford University Press, *Modern Judaism*. Vol. 22. No. 2 (May, 2002), 117.

⁵¹ K. Lukas Sosoe, *Ulus*, P. Raynoud, S. Rials (Ed.), (Çev.: F. Emel Ergun), İletişim Yay., İstanbul 2003, 932.

2.3.1.3. Georg Wilhelm Friedrich Hegel

18. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış idealist Alman filozofu olan Hegel, tarih ve yapının önemini felsefede ilk kez vurgulayıp efendi-köle ilişkisi hususunda farkındalık oluşturmak adına ötekinin önemine dikkat çeker. Hegel, Kant'ın görüşlerini benimser, ama yeterli bulmaz, nitekim onun için dünya demek mantık demektir. Bu noktada Yahudileri mantıksız olmakla itham eden Hegel, onların varoluş nedenlerinin sona erdiğini ve doğru bir geçmişe sahip olmadıklarını ileri sürer.⁵²

Nazizm ve Alman faşizminin, Hegel'in devlet ve toplumla ilgili öne çıkan fikirlerinden etkilenip bunları kendi doktrinlerine dayanak olarak görmüş olma ihtimalleri yüksektir. Bu görüşlerin neler olduğu birer cümle ile şöyle özetlenebilir: Devlet ve lider kavramlarını otoriter bir yapıda değerlendirme, devletin varlığını kutsama, özgür toplum düşüncesi (gerçek özgürlük, devletin mutlak özgürlüğü ile bireyin mutlak özgürlüğü ise yalnızca devlete mutlak bir bağlılıkla gerçekleştirilebilir anlayışı), diyalektik düşünceden doğan sentez verimliliği fikri⁵³ ve devletler arası ilişkilerde güçlü olanın zayıf olanı fethetmesi gerekliliğinin yeni bir sentez olarak değerlendirilmesinden hareketle ortaya çıkan savaşların kaçınılmaz olduğu fikridir.

Yukarıda sıralananların, Hegel'in genel görüşlerinin modern totaliter rejimlere düşünsel zemin oluşturduğu bir gerçektir. Çünkü tarih boyunca dünya tininin gerçek yöneticisi olarak kabul edilen bir ulusun bulunduğunu ve bu ulusun, diğerlerini yönetme yetkisine sahip olduğunu ilk olarak o dillendirir.⁵⁴ Aynı zamanda, ona göre savaş hem zorunlu hem de faydalıdır. Çünkü insanlar, savaş zamanlarında ulusal kimliğin bir parçası olduklarını daha iyi anlarlar.⁵⁵

2.3.1.4. Friedrich Nietzsche

Nietzsche, faşist ideolojiye doğrudan veya dolaylı tesir etmiş önemli Alman filozoflarından. Ulusu değil bireyi önceleyen bir yaklaşımı benimsediği için öncelikle merkeziyetçi devlet iktidarına, sonra da körü körüne bir kavram veya kurumsal değere

⁵² Sherratt, 64-65.

⁵³ William Ebenstein, *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, (Çev.: İsmet Özel), Şule Yay., İstanbul 2001, 323.

⁵⁴ Ernst Cassirer, *Devlet Efsanesi*, (Çev.: Necla Arat), Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, 276.

⁵⁵ Kurt London, *Backgrounds of Conflict, (Ideas and Forms in World Politics)*, The Macmillan Company, New York 1947, 52.

bağlı olmaya karşı çıkar. Bununla birlikte faşist zihniyete propaganda malzemesi verdiği üç görüşü şunlardır: Üst insan (kutsallaştırılan güç) anlayışı, modernliğin kusurlu olduğu yani bilim ve aklın öncülük edemeyecek durumda olduğu düşüncesi ve kadınlara dair görüşüdür.⁵⁶

Nazi Partisi ideoloğu Alfred Rosenberg, Nietzsche’yi Nazi devrimi için manevi bir rehber hatta faşist hareketin adeta “vaftizcisi” olarak sunup faşizme uygun bir ahlak (ahlaki değerler ve karakter) oluşturma girişiminde bulunur. Sadece o değil, faşist, militarist ve Nazi yorumcularının çoğu tarafından faşizmle ilişkilendirilen bir figür olarak tartışmalara konu olur.⁵⁷ Bu duruma Hitler’in Nietzsche’yi favori filozofu olarak tanıtmayı da ön ayak olmuş olabilir.⁵⁸

Nietzsche’nin soyların birbirine karışması noktasındaki düşünceleri de kuşkusuz Nazizm’in saf ırk teorisiyle uyum içerisindedir. Onun ırkların karışması ile ilgili görüşüne kısaca yer verilecek olursa:

*“İrkların birbirine karıştığı çözülme döneminin insanı, gövdesinde çeşitli soyların mirasını taşıyan, yani zıt, yalnızca zıt da değil, birbirleriyle savaşıyor, birbirlerine pek seyrek rahat veren itkileri ve değer ölçülerini geç kültürün ve kırılmış ışıkların böyle bir insanı, ortalama olarak daha zayıf insan olacaktır. En temel gereksinimi savaşın, yani kendisinin son bulmasıdır; mutluluk ona rahatlatıcı (örneğin Epikürcü ve Hristiyan) ilaç ve düşünme biçimiyle uzlaşarak özellikle dinlenme mutluluğu, rahatsız edilmeme, doymuşluk, sonunda erişilen birlik olarak görünür.”*⁵⁹

Nietzsche’nin ırkların karışmasının, kişide değer çatışmasına yol açacağı ve böylece güçsüz ve zayıf bireyler yaratacağı fikri, Nazizm içinde saf bir ırk oluşturma stratejisine dönüşmüştür. Ancak, Nietzsche’nin ahlakın doğallaştırılmasına karşı olması, Nazi ideolojisinin ırkçı biyoloji ve doğalcılık özellikleriyle çatışır. Nietzsche’ye göre ahlak; verilen bir şey değil, yaratılmış, özgürce inşa edilmiş bir kavram olmakla birlikte doğal gerçeklerle bağlantılı değildir.⁶⁰

⁵⁶ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 60.

⁵⁷ Jacop Golomb, Robert S. Wistrich (ed.), *Nietzsche, Godfather of Fascism? On the Uses and Abuses of a Philosophy*, Princeton University Press, Amerika Birleşik Devletleri: New Jersey 2002, 4-5.

⁵⁸ Redner, 117.

⁵⁹ Friedrich Nietzsche, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, (Çev.: Ahmet İnam), Say Yay., İstanbul 2011, 111.

⁶⁰ Golomb, Wistrich, 37.

2.3.1.5. Oswald Spengler

Oswald Spengler, 20. yüzyılda yaşamış Alman tarih felsefecisidir. Düşüncelerinin temelinde, Goethe'nin yöntemi ve Nietzsche'nin araştırma yeteneği olduğunu vurgulasa da kendisini bulunduğu çağın bir simgesi olarak görür. Spengler, tarihi, genel olarak bir amaç veya hedef taşımayan anlamsız bir olgu olarak görür. Bu nedenle tarihle ilgili tanımlamalara fazla önem vermeyip, bu tür tanımlarla uğraşanların kaderin ne anlama geldiğini anlamadıklarını öne sürer.⁶¹

Spengler'in en önemli eseri *Batının Çöküşü* adlı çalışmasıdır. Bu eser, dünya düşünce tarihinde, 20. yy. düşünce tarzının hem en etkileyici hem de en yoğun eleştiri alan yapıtlarından biri olarak öne çıkar. Batı'nın geleceği konusunda derin bir karamsarlık taşıyan Spengler, bu eserinde Batı'nın içinde bulunduğu durumun zor bir hâl aldığını, hatta kültürel bir yıkım noktasında olduğunu savunur.⁶²

Spengler, yaşama bir savaş gözüyle bakar. Savaş ve zafer içgüdüleriyle uyumlu yaşayan ırkların üstün, aynı zamanda uzun yaşayan ırklar olduğunu düşünür. Ailelerdeki çocuk sayısının çokluğunu sağlıklı bir ırkın işareti olarak görmenin yanı sıra, bir ulusu ihtişamlı yapan unsurun genişleyen bir nüfus olduğunu da savunur. Bu doğrultuda, Spengler, Nordik ırkını, hayal ettiği veya özlemine duyduğu umut vaat eden ırk olarak görür. Nordik yani Kuzey Avrupa'nın beyaz ırkları, Baltık ve Kuzey denizi çevresinde yoğunlaşan ve tarih boyunca da Vikinglerle, Cermen kabileleri/halklarıyla ve Kuzey Avrupa'nın eski kabileleriyle ilişkilendirilen, tam da tanımlı yapılamayan bu İskandinav ırkının tipolojisi, bazı düşünürler tarafından uzun boylu ve sarışın olarak tasvir edilir. Spengler, Nordik ırkını önemser ve onun diğer ırklardan farklı ve üstün olduğunu öne sürer. Genç Nordikler için bazı güzellemlerde bulunur, savaşçılık ve barbarlık, ona göre bir ırkın gücünün ölçüsüdür.⁶³ Spengler'in bu Nordik ırkı görüşlerinden etkilenen Hitler, ırk temelli imparatorluğunu oluştururken Aryan ırk

⁶¹ Oswald Spengler, *Batının Çöküşü*, (Çev.: Giovanni Scagnamillo, Nuray Sengelli), Dergâh Yay. İstanbul 1997, 13

⁶² Özlem Doğan, *Tarih Felsefesi*, Anahtar Kitaplar, İstanbul 1996, 161.

⁶³ Edward McNall Burns, *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950*, (Çev.: Alâeddin Şenel), Birey ve Toplum Yay., Ankara 1984, 279.

düşüncesini⁶⁴ öne sürer ve ona göre üstün bir ulusun varlığı için gereken ilk şart, devlet değil, arzu edilen kabiliyetleri kendinde barındıran ırktır.⁶⁵

2.3.1.6. Alfred Rosenberg

Nazi Partisinin akıl hocası olarak bilinen Alman siyasetçidir. Parti gazetesi *Völkischer Beobachter*'in yayın yönetmenliğini, S. Chamberlain'in ırkçı düşünceleri doğrultusunda yürüttüğü ve Yahudilerin dünyaya hâkim olmak için gizlice çalıştıklarını savunduğu bilinir. Aynı zamanda *20. Yüzyılın Efsanesi* adlı kitabında, Almanların ırksal saflığına dair görüşler ortaya koyar. Rosenberg de Spengler gibi Almanların Kuzey Avrupa'nın beyaz ırklarından geldiğini düşünür. Aynı zamanda bu ırkın karakterinin artık yok olmuş, Ari, soğuk ve kuzey kutup dairesinin üstünde kalan bir bölge olarak da tanımlanan yarı-Arktik bir kıta ortamından kaynaklandığından Almanların Avrupa'ya egemen olma hakkına sahip olduğunu öne sürer. Düşmanları ise Rus Tatarları ve Samiler (yani Yahudiler, Latin halkları, Hristiyanları, özellikle de Katolik Kilisesi) dir.⁶⁶

Hitler'in savaşı, kuzeye doğru yayılmacı ve sert antisemitik tutumunun şekillenmesinde Rosenberg'in yukarıdaki görüşlerinin katkısı olduğu bilinir. Aynı zamanda Hitler, güçlü ve sağlıklı olanın hayatta kalması gerektiğini savunan bir ahlak anlayışını benimseyip toplumun temizlenebilir bir ahlak sistemine ihtiyacı olduğuna inanır. Bu görüşünü destekleyen kaynak da yine Alfred Rosenberg'e aittir.⁶⁷

Hitler'in, yeni bir Alman insanı oluşturma arzusu taşıyan yaklaşımı onu ırk ve soy kavramlarıyla buluşturur. Bu noktada partide önemli pozisyonlara aldığı Rosenberg'in ırk tanımlamalarını benimser. Ona göre ırk, kendi içinde yabancı veya farklı olanları

⁶⁴ Hitler ve Naziler, Almanları "Aryan" ırkı mensubu olarak tanımlıyordu. Nazilere göre Aryanlar, ırk hiyerarşisinin en üstünde yer alıyordu. Bu nedenle Naziler, Aryan ırkına mensup olan Almanları "üstün ırk" olarak adlandırıyordu. Naziler Aryanları sarışın, mavi gözlü, atletik ve uzun boylu bireyler olarak idealize ediyordu. Propaganda amaçlı Nazi posterleri, fotoğrafları ve filmlerinde bu ideale uygun insanlar yer alıyordu. Ancak Nazilerin Aryan ırkına mensup Almanlar olarak gördüğü pek çok kişi, ironik bir şekilde bu görünüme sahip değildi. Örneğin Adolf Hitler'in saçları, kahverengiydi ve boyu ortalama bir uzunlukta idi. Holokost Ansiklopedisi: *Nazi Irkçılığı*, (31.12.2023), <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/nazi-racism>

⁶⁵ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 64.

⁶⁶ Rosenberg Alfred, *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yay. A.Ş., İstanbul 1990, XVIII, 493.

⁶⁷ Gürsel Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1978, 183.

barındırmamalıdır. Çünkü yabancı unsurlar, bir ırkın sahip olduğu özgün düşüncüyü bozabilir. Hatta ona göre dünya tarihi, ırklar arasındaki mücadelelerin tarihidir ve bu mücadelenin bir kültür ırkı olan Aryanlar ile diğer ırklar arasında sürdüğünü ifade eder.⁶⁸ Ayrıca Rosenberg, ırkları düzeltme bir nevi temize çekme hususunda Aryan ırka poligami hakkının verilmesi gerektiğini savunur. Ona göre baba olmayı arzulayan kişi emperyalist olmalıdır. Almanya da kendi halkına/çocuklarına yeni topraklar aradığından emperyalisttir.⁶⁹ Bu görüşleri zaman içerisinde Hitler tarafından farklı yorumlansa da onun yayılmacı politikasına destek olduğu aşikârdır.

2.3.1.7. Houston Stewart Chamberlain

İngiliz asıllı Alman siyaset felsefecisi olan Chamberlain, 19. yy. sonunda yazdığı *19. Yüzyılın Temelleri* adlı eseriyle ırk kökenine ve ırkçı görüşlere büyük ölçüde ivme kazandırmış bir düşünürdür. Yumuşak hitabeti sayesinde geniş kitlelere kendini dinletebilen Chamberlain, Töton ırkının⁷⁰ etik değerlere sahip, üstün ideal tipine en yakın olanı Nordik ırk olduğu görüşündedir. Nordik ırk da sayıca en fazla Almanya'da olduğundan Alman ulusu öteki uluslardan üstündür.⁷¹

Chamberlain de aynı dönemin düşünürü Rosenberg gibi Cermen soyunun, kanının korunması için diğer ırklarla mücadele edilmesini ve Aryan ırkının üstünlüğünü savunur. Hatta bunu yaparken biraz ileri gidip Filistin topraklarında dünyaya gelmiş Hz. İsa'nın dahi saf bir Aryan olduğunu, Yahudi olmadığını söyler. Zira ona göre ırk, gerçek anlamda psikolojik düzeyde belirlenir; zihin ve ahlak ölçüleriyle de tespit edilebilir.⁷²

Sonu gelmek üzere olan bir ırk birliği için şunları söyler: *“Bir kan çürümesi, doğaya karşı işlenen bir cürüm barındırır ancak çürümekte olan asil ırklar da ıslah edilebilir.”* Yeniden düzenlenerek bir ırk disiplini teşekkül edilecekse, bunun ilk ve en önemli koşulunun, mükemmel niteliklere sahip bir hammadde yani seçkin bir kan, diğer

⁶⁸ Alaeddin Şenel, *Çağdaş Siyasal Akımlar*, İmaj Yay., Ankara 2001, 207.

⁶⁹ A. Şenel, 206-207.

⁷⁰ Germenler Tötonlar olarak da bilinir. Antik Hint-Avrupa halklarının bir kolunu oluşturan çeşitli Avrupa kabileleridir. Töton ırkı, çeşitli Yunan ve Romalı kaynaklara göre bir Germen ırkıdır. Günümüzde İngilizce Teuton sözcüğünden hakaretle Alman anlamında kullanılır. Germenler, *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yay. A.Ş., İstanbul 1990, IX, 411-412.

⁷¹ Alaeddin Şenel, *İrk ve İrkçilik Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 1984, 106.

⁷² François De Fontette, *İrkçilik*, (Çev.: Haldun Karyol), İletişim Yay., İstanbul 1998, 64.

düşük soyların kanının bulaşmadığı bir öz olması gerektiği görüşündedir. Bu nedenle evlilikler kişinin sadece kendi soyu veya en yakın akrabası ile yapılmalı ki farklı halkların, soyların karışımından oluşan karmaşıklık sistematik bir şekilde gerçekleşen çoğalmalar sayesinde sona ersin.⁷³

2.3.1.8. Martin Heidegger

1889-1976 yılları arasında yaşamış ve varoluşçuluk, post-yapısalcılık, post-modernizm, Frankfurt Okulu ve yapıbozumculuk üzerinde çok kalıcı etkiler bırakmış olan Alman düşünürü.⁷⁴ O, 1930 yılında varoluşun, gizem ve keşmekeşine yeniden hayat verecek, “dasein” (varoluş)’in içsel büyüklüğünü geri getirebilecek güçlü bir lider ya da yönetici arayışı içindedir. Alman halkının yeniden canlanmasını varoluşçu bilgilerle donatılması gerekliliğine dayandıran Heidegger, halkın varlığı veya varlık olarak bildiklerini, yalnızca tek boyutlu şekilde (hammadde olarak) deneyimleyebileceği bir gerçeklikle tanımlar.⁷⁵

Heidegger, geleneksel değerleri yok eden endüstriyel teknoloji ile yeni bir ilişki kurarak, onun oluşturduğu yükten arınıp radikal bir başlangıç yapma gerekliliğine inanır. Alman halkını canlandırırken 20. yüzyılda halkı, uluslar için büyük tehlike olarak gördüğü endüstriyel kapitalizm ve sosyalizm arasında kalmaktan da korumak gerektiğini savunan Heidegger, çıkış için alternatif yol (*üçüncü yol*) olarak nasyonal sosyalizme işaret eder.⁷⁶

Nasyonal sosyalizme yüklediği bu görev sonrasında Hitler’in iktidara gelmesi, Heidegger’i Almanya’nın Sovyet komünizmi ve teknolojik totaliterliğe dönüşme tehlikesinden koruyacak büyük bir lider beklentisine sevk etmiştir. Bu inanç, Heidegger’in nasyonal sosyalizm ve Hitler ile bağ kurmasını sağlamıştır. O, ilerleyen zamanlarda da Alman halkını özgün köklerine göre onarıp, Almanya’da geleceğin ideolojisinin nasyonal sosyalizm olacağına inanmıştır.⁷⁷

⁷³ F. Fontette, 65.

⁷⁴ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 1999, 762.

⁷⁵ Michael E. Zimmerman, *Heidegger, Moderniteyle Hesaplaşma Teknoloji, Politika, Sanat*, (Çev.: Hüsamettin Arslan), Paradigma Yay., İstanbul 2011, 7-8.

⁷⁶ Zimmerman, 9.

⁷⁷ Zimmerman, 77-80.

Hitler faşizmi ve Heidegger felsefesi, 20. yüzyıl Alman önemli bir ortak zemin paylaşmıştır. Bu zemin Alman irrasyonelizminin kökenlerini oluşturmuştur. Romantizm ve idealizm gibi düşünce akımlarından türeyip birçok büyük filozofun katkısıyla da zenginleştiği gözlenmiştir. İrrasyonelizm, Hitler'in düşünce yapısına oldukça basit ve yüzeysel iken, Heidegger'in felsefesinde daha karmaşık ve daha derin şekilde yansıdığı gözlenmiştir. Bilimsel düşüncenin ilerlemesiyle gerileyen irrasyonelizm, nasyonal sosyalist hareketin yükselişiyle birlikte Alman üniversitelerinde yeniden canlanmıştır. Dönemin büyük düşünürleri de bu hareketin etkisi altına girmiştir.⁷⁸

Yaşamı ve çeşitli dönemlerde sergilediği politik tutumlarıyla zaman zaman tartışmalara konu olsa da, Heidegger felsefi çalışmalarıyla edindiği yerini muhafaza edebilmiştir. Ancak 1930'larda Nazizm'i ihya etmek maksadıyla hareket eden Heidegger, bu benimsediği düşünce yapısı nedeniyle "faşizmin filozofu" olarak tanımlanıp ciddi tartışmalara konu olmuştur.⁷⁹

Heidegger'in Nazi hareketi ile resmi ilişkisi, 1932'deki başbakanlık seçimlerinde Hitler'e oy vermesiyle başlamıştır. 1933'te Nazi Partisinin iktidara gelmesiyle birlikte Nazi hareketine katılmıştır. Aynı zamanlarda Freiburg Üniversitesinin rektörlüğünü üstlenmiş ve bu dönem boyunca Nazizm'i desteklemeye devam etmiştir.⁸⁰ Heidegger'in nasyonal sosyalist devrime verdiği önemin 11 Kasım 1933 tarihinde Dresden'deki Alman akademisyenlerin önünde yaptığı bir konuşma örnek olarak gösterilebilir:

*"Alman öğretmenler ve yoldaşlar! Alman yurttaşlarım! Alman halkı Führer tarafından bir seçim yapmaya çağrılıyor. Yarın halk aslında kendi geleceğini seçecek. Bu seçim daha önce yapılmış olan hiçbir seçimle kıyaslanamaz. Bu seçimin benzersizliği onunla alınacak kararın basit ihtişamından geliyor. Basit ve son olan, acımasızlığın yüzünden ertelemeye izin vermez. Bu nihai karar ulusumuzun (Volk'umuzun) varoluşunun en üst sınırlarına sirayet eder."*⁸¹

Heidegger, Freiburg Üniversitesi rektörü olduğu dönemde üniversitenin Nazi düşüncesine göre şekil almasını sağlamaya çalışırken, Nazizm'e felsefi yahut

⁷⁸ Paul Hühnerfeld, *Heidegger bir filozof, bir Alman*, (Çev.: Doğan Özlem), Paradigma Yay., İstanbul 2002, 106.

⁷⁹ Stefanos Geroulanos, *The Anthropology of Exit: Bataille on Heidegger and Fascism*. October 117, Summer 2006, 6., [© 2006 October Magazine, Ltd. and Massachusetts Institute of Technology]

⁸⁰ Alex Callinicos, *Toplum Kuramı*, (1.Baskı), İletişim Yay., İstanbul 2004, 320-324. ,Thomas Sheehan, *Heidegger ve Naziler*, Ahmet Demirhan (Derleyen), *Heidegger ve Nazizm içinde*, Vadi Yay., Ankara 2002, 10-40

⁸¹ Allan Megill, *Aşırılığın Peygamberleri*, (Çev.: Tuncay Birkan), Bilim ve Sanat, Ankara 1998, 206.

entelektüel bir bakış açısı kazandırabilme arzusu içinde olmuştur. Ancak çok sürmeden görevinden 1934 yılında görevinden istifa etmiştir. O, Nazizm'i felsefi ülküleri için zemin kılma arzusundayken, Nazizm onu siyasi amaçları için kullanmış olsa da Heidegger, partiden istifa etmeyip pasif bir üyesi olarak kalmıştır. 1945 yılında, Freiburg, Fransız askerî yönetimine geçince Heidegger, “Freiburg Üniversite Senatosu Arındırma Kurulu” tarafından Nazilere katıldığı gerekçesiyle yargılanmış ve öğretim yapma yetkileri elinden alınmıştır.⁸²

Soruşturmayı yürüten kurul, Heidegger'den savunma raporu isteyince Heidegger, 1945 yılında üniversiteye bir mektup yazmıştır. Mektubunda NSDAP'a üye olma nedeninin yalnızca üniversitenin çıkarlarını korumak olduğunu, parti adına herhangi bir ücret talep etmediğini ve üye aidatı da ödemediğini belirten Heidegger ayrıca bu üyeliğin kendisine pratik olarak herhangi bir fayda sağlamadığını da savunmuştur.⁸³

Görsel 2.2. Alman rektörlerin 1934 yılında Adolf Hitler'e destek toplantısı. Yuvarlak içindeki kişi Heidegger. (www.dusunbil.com)

Ancak Heidegger'ın konuşmalarından alınan bu kesit; “*Varlığınızın kuralı, öğretiler ve ‘fikirler’ olmayacak artık. Bugün ve gelecekteki Alman gerçekçiliği ve bu gerçekliğin yasası yalnız ve yalnız ‘Führer’dir. Bunu iyice derinden öğrenin: Bundan böyle her şey karar vermeyi, her eylem sorumluluğu gerektiriyor. Heil Hitler!*” gibi Hitler'i öven bir üslup kullanması, sınıflarını “Heil Hitler” diye selamlaması,

⁸² ?FELSEFE: *Martin Heidegger'in Hayatı ve Eserleri*, (31.12.2023), <https://www.felsefe.gen.tr/martin-heideggerin-hayati-ve-eserleri/>

⁸³ Martin Heidegger, *Freiburg Üniversitesi Rektörüne Mektup*, (Der: Ahmet Demirhan), Vadi Yay., Ankara 2002, 66-71.

konuşmalarını “Heil Hitler” diye bitirmesi,⁸⁴ 1935’te Nazizm’in derin ve büyük hakikatini her fırsatta her kesime beyan etmesi, gamalı haç rozeti takması, 1945 yılına kadar Nazi Partisine aidat ödemesi vs.⁸⁵ şeklinde, tarihe kayıt düşülmüş bazı konularda eleştirilmiştir. Aynı zamanda Heidegger’in savunmasında yaptığı yalanlama, dönemin karar vericileri ve birçok araştırmacı tarafından da inandırıcı bulunmamıştır. Nihayetinde Heidegger nasyonal sosyalizm ile olan ilişkisi yüzünden Fransız işgal kuvvetleri makamlarınca görevinden alınarak cezalandırılmıştır.⁸⁶

Sıraladığımız düşünürlerden sonra Hitler’in fikirlerinin ve politikalarının temelini oluşturan düşüncelerden Sosyal Darwinizm, faşizm, Nazizm ve antisemitizm ele alınacaktır.

2.3.2. Hitler’in Etkilendiği Akımlar

2.3.2.1. Sosyal Darwinizm

Darwinizm, 19. yüzyılda yaşamış olan Charles Darwin’in evrimsel biyoloji teorisini yansıtır. Irkçıların savlarına temel aldıkları Darwinizm, özetle şu temel ilkeleri içerir: Türe bağlı karasal değişim, doğal seçim/ayıklanma, evrimsel değişim, ortak ata ve rastgele mutasyonlar. Bu ilkeler arasında öne çıkan “ortak ata” türler arasındaki benzerliklerin ortak bir bağa dayandığını ve bütün yaşamların bu ortak atadan evrimleştiğini öne sürer “doğal ayıklanma/seçilim”in ise canlılar arasında var olan rekabetin, kaynakların sınırlı olduğu bir çevrede hayatta kalmak için canlılar üzerinde bir uyum sağlama baskısı oluşturacağını ifade eder. Bu nedenle, en iyi uyum sağlayan bireyler daha fazla üreme fırsatına sahip olur ve uygun özelliklerini sonraki nesillere aktarır.

Yaşamın çeşitliliği ve karmaşıklığı üzerine temel bir açıklama sunan Darwinizm, Nazi Almanyası’nda ırkçılığa ilişkin tartışmaların tam ortasında yer alır. Bu noktada ifade etmek gerekir ki Darwinizm ve Sosyal Darwinizm’in anlam alanı ile ilgili fikir

⁸⁴ McGill, 205-206.

⁸⁵ Karl Löwith, *Heidegger’in Varoluşçuluğunun Siyasal Uzantıları*, (Der: Ahmet Demirhan), *Heidegger ve Nazizm İçinde*, Vadi Yay., Ankara 2002, 72-103.

⁸⁶ Hühnerfeld, 110-112.

birliğı yoktur. Genel kanaate göre Darwinizm, türleri inceleyip nasıl var olduklarına dair çalışmalar yaparken Sosyal Darwinizm bu çalışmaya biyolojik bir yaklaşım sunar.⁸⁷

Nazi Almanyası'ndaki ırkçı tutum, biyolojik bir teoriyle izah edildiğinden daha ziyade Sosyal Darwinizm başlığı ele alınacaktır.

Mark Neocleous, ırkçılığın babası olarak görülen Fransız düşünür Joseph Arthur de Gobineau tarafından yayımlanmış olan “*İnsan Irklarının Eşitsizliği*” adlı eserinin Adolf Hitler'i etkilediğine işaret eder. Yazar medeniyetin ilk koşulu olarak ırk ve aristokrasiye olan inancı, çevresel koşulların etkisine inanmamayı ve din ile ahlakın tesirine itimat etmemeyi vaaz eden kitabın Almanyadaki ırkçı fikirlere büyük oranda öncülük ettiğini belirtir.⁸⁸ Gobineau'nun yanı sıra Yvonne Sherrat da başta Ernst Haeckel olmak üzere birçok Sosyal Darwinist'in Nasyonal sosyalist fikirleri ciddi şekilde etkilediğini ifade eder. Bu bağlamda, Alman romantizmiyle başlayan ve milliyetçiliğe uzanan antisemitist öğelerin Hitler'in düşünce yapısının oluşumunda önemli bir etkisi olduğu gözlemlenir. Bu öğelerin, Hitler'in düşünsel evrimini şekillendiren güçlü devlet, savaş, üstün insan ve biyolojik ırkçılık gibi kavramlara da kaynaklık ettiği bilinir.⁸⁹

Hitler, kendi kitabında da insanlığı uygarlık yaratan, koruyan ve tahrip eden şeklinde sınıflandırır ve melezliğin toplum hayatı için zararlı olduğunu, uygarlık yaratanların ari ırklardan ortaya çıkacağını vurgular.⁹⁰

2.3.2.2. Hitler'in Düşüncelerinin Temeli: Faşizm

Faşizm terimi, etimolojik olarak Latince “*fasces*” yani “*deste*” anlamındaki kelimeden türetilmiştir. Fasces kelimesi ise Eski Roma Cumhuriyeti döneminde konsüller (üst düzey yönetici) önünde taşınan ve otoritelerini temsil eden, birbirlerine bağlı baltalı değnek demeti şeklinde tasvir edilen bir sembolü ifade etmektedir.⁹¹

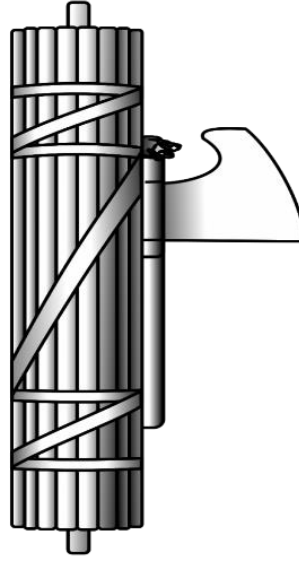
⁸⁷ Atilla Doğan, *Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006, 47-50.

⁸⁸ Mark Neocleous, *Faşizm*, (Çev.: D. Barış Kılınç), (1. Baskı), Notabene Yay., İstanbul 2014, 54.

⁸⁹ Yvonne Sherrat, *Hitler'in Filozofları*, (Çev.: Özge Eldaş), (1. Baskı), Say Yay., İstanbul 2014, 86.

⁹⁰ Hitler, 243-326, Emre Con, “*Alman ve İtalyan Modelleri Bağlamında Faşist Devlet Sistemi (1922-1945)*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008, 27-28.

⁹¹ Andrew Vincent, *Modern Politik İdeolojik*, Paradigma Yay., İstanbul 2006, 219.

Görsel 2.3. Faşizmin simgesi olan baltalı değnek demeti. (tr.wikipedia.org)

Birliğin ve beraberliğin simgesi olan baltalı değnekte, lideri temsil eden sembol olarak balta kullanılırken demet veya sopalar liderin yanında yer alan ve lidere itaat eden kişileri simgelemektedir. Sopaların her biri, vurucu gücü yani faşisti temsil eder ve her sopa, bağlı olduğu baltanın emrindedir. Özetle faşist, liderin direktiflerine her daim hazır ve nazır bir şekilde itaat eden, ona karşı itiraz etme hakkı olmayan, vurucu gücü temsil eden bir araç olarak kabul edilir. Bu nedenle de faşizm ideolojisi ve uyguladığı yöntemleri bakımından şiddet eğilimli bir görüş ve harekettir.⁹²

Faşizmin ne olduğu ve hangi şartlar altında doğup geliştiği konusunda Andrew Vincent, dört temel yaklaşımdan bahsetmektedir.

1. Bunlardan ilk ve en popüler olanı, Marksist açıklamadır. Marksizm'e göre, faşizmi anlamaya çalışan bir yaklaşım, kapitalizmin temel işleyiş prensiplerine bakmalıdır. Marksizm, faşizmi finans sermayesinin en muhafazakâr, en emperyalist ve en milliyetçi bileşenlerini içeren otoriter bir rejim şeklinde tanımlar.
2. Faşizmi açıklama girişimlerinin ikincisi, psikolojik bir yaklaşımı temsil etmektedir. Psikolojik açıklama, farklı alt dallara ayrılmasına rağmen genel olarak faşizmin belirli kişilik türleri ve psikopatolojilere dayandırılması gerekliliği üzerine odaklanır. Bazı psikologlar, Freud'un teorilerine dayanarak

⁹² Nevzat Can, *Şiddetin İdeolojik Yüzü ya da Faşizmin Korunan Baltası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, C.13, 1-3.

faşizmin, cinselliğin ergenlik döneminde bastırılmasının bir sonucu olduğunu savunurlar. Hatta daha da ileri giderek faşistlerin çocukluk dönemlerinin incelenmesinin, faşizmi anlama konusunda faydalı olabileceğini de ileri sürerler.

3. Faşizmi açıklama çabalarının üçüncüsü, faşizmi Batı uygarlığındaki ahlaki ve dinî krizin bir yansıması olarak değerlendirir. Bu bakış açısına göre, faşizm ahlaki açıdan sorunlu toplumlarda ortaya çıkar. Ahlaki kriz, genellikle Avrupa’da Nietzsche’nin eserlerine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. “*Tanrı öldü*” sloganıyla sembolize edilir. Batı dünyasında dinî inancın ve manevi değerlerin erozyonunun da ifadesidir.
4. Faşizmin temelini incelemeye yönelik son yaklaşım ise, faşizmi tarihsel ve sosyolojik bağlam içinde ele alıp değerlendirir. Bu bakış açısına göre, faşizm belli toplumlardaki hızlı gelişmenin, modernleşmenin veya belirli bir endüstrileşme tarzının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar.⁹³

Faşizm, hızlı değişim ve modernleşme sürecine karşı duyulan bir korkunun yansıması olarak doğmuş gibi olsa da muhafazakâr bir ideoloji değildir. Aksine, faşizm, modern ve devrimci bir ideoloji olarak kabul edilmektedir. Çünkü muhafazakârlık veya romantizm gibi mevcut durumu koruma veya geçmişe duyulan özlemi vurgulama amacı gütmemektedir. Romantizmden etkilenmiş olsa da Faşizm için “geçmiş” sadece toplumun birliğini yeniden inşa etmek için kullanılabilecek bir dayanak olarak görülmektedir.⁹⁴

Faşizm, ilk defa İtalya’da Mussolini’nin oluşturulup iktidara getirdiği politik ideoloji ve kültürel sistemdir. Bu ideoloji, Aydınlanma hareketinin ileri sürdüğü eşit, evrensel ve rasyonel birey modeline karşı bir tepkinin ürünüdür. Özellikle küçük burjuvazi kökenli milyonlarca bireyin düşünce yapısını şekillendiren bu sistem, onların ruhunu koruyarak kapitalizmin çıkarlarını savunmaktadır.⁹⁵

Faşizmin temel öğretisi; sınıf varlığının reddedilmesine, geleneksel, köylü, Katolik, sanayi öncesi ve küçük burjuva geleneğine bağlı bir halk eşitliği ilkesine

⁹³ Wincent, 226-230.

⁹⁴ Hatice Birsan Örs, *19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2008, 494.

⁹⁵ Maria A. Macciocchi, *Faşizmin Analizi*. (Çev.: Cemal Süreya), Payel Yay., İstanbul 2000, 18-19.

dayanmaktadır.⁹⁶ Mussolini'nin kendi tarifi ile faşizmin temel amacı büyük bir zaferin sonuçlarından doğan fırsatları ulusal çıkarlar doğrultusunda değerlendirmek, diğer ulusların emperyalist hırslarına karşı bir koz olarak kullanmak aynı zamanda ülke içindeki huzursuzluğu ve zaferi karalamak isteyenleri engellemektir.⁹⁷

Faşist devlet sistemi, temelde antidemokratik ve antiparlamenter bir yapıya sahiptir. Bu sistem, çok partili demokratik sistemler ve serbest oy kullanımı ile kurulan parlamenter yapıya karşı bir düşmanlık taşıdığından, tek parti sistemini benimsemektedir. Tek parti, devletin resmî bir parçası olarak işlev görür ve bu partiye üyelik serbest değildir. Sadece seçkin bireyler bu partiye kabul edilir ve partiye katılmak prestijli bir durumu ifade etmektedir. Genellikle, partiye katılmadan önce, partiye bağlı gençlik kollarında aktif rol almak ve sıkı bir ayırım sürecinden geçmek gerekmektedir. Faşist parti, siyasi görüş ve düşünce birliğinden ziyade, manevi ve ruhsal bir inanç birliğini ifade etmektedir. Bu açıdan, faşist parti, bir dinî topluluğa benzer niteliklere sahiptir. Yani partiye katılmanın, bir dinî inancı kabul etmekle benzer özellikler taşıdığı söylenebilmektedir.⁹⁸

Faşizmin, Mussolini'nin kurucusu olduğu Ulusal Faşist Parti'nin İtalya'da iktidara gelmesinden sonra, birçok aşırı milliyetçi ideolojiye örnek olduğu gözlenmiştir. Örneğin, Hitler'in nasyonal sosyalizmi faşizmden çok etkilenmiştir. Hitler, Mussolini gibi devletin birliğini korumanın temel şartı olarak merkezi bir yönetimi savunmuştur. Tek parti sisteminin uygulanıp başarılı olduğu İngiliz parlamentosu örnek alınmış ve bazı değişikliklerle uygulanma şekli taklit edilmiştir. Hitler'in parlamentoya olan tavrı, merkezi yönetim ve liderlik anlayışıyla uyumlu değildir. Ona göre, parlamento sistemi düşük etkili bir organdır ve verimli kararlar beklemek hayaldir. Parlamentoda, devlet işlerini yönlendiren kişinin bir planı hazırlayıp, bunu düşüncesizce onaylamaya meyilli insanlara sunmaktan başka bir görevi yoktur. Hitler'e göre, parlamenter sistemlerdeki işleyiş, sağlıklı bir karar almak yerine bir grup insanın bir projeyi onaylamasından ibarettir.⁹⁹

⁹⁶ Macciocchi, 19.

⁹⁷ Benito Mussolini, (1998): *Faşizm-Faşist Devlet*, Toker Yay. İstanbul 1998, 45.

⁹⁸ Ayferi Göze, *Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977, 153.

⁹⁹ Hitler, 80-91.

1922’de faşist hükümetin kurulmasıyla birlikte, İtalyan okul sisteminin tamamen revize edilmesi ve yeni ideolojik perspektifin uygulanması görevi Giovanni Gentile’ye verilmiştir. Gentile, hem faşist okulları hem de bu okulların müfredatını oluşturmakla görevlendirilmiştir. Benzer şekilde, diğer otoriter rejimlerde olduğu gibi, İtalyan faşizminde de eğitim alanındaki önemli faaliyetlerden biri olan “beyin yıkama” başlangıçta atılan önemli bir adım olmuştur. Mussolini, yetişecek olan neslin öncelikle fiziksel olarak sağlıklı olmasına özen göstermiştir. Eğitim müfredatında bedeni sağlıklı olanlar ruhlarına yönelik içeriklerle disiplin altına alınarak savaşı bir ruhla donatılarak, her daim mücadeleye hazır, gerektiğinde de vatan ve faşizm uğruna fedakârlık yapabilecek bireylerin yetiştirilmesine önem verilmiştir.¹⁰⁰

Eğitim alanında yapılan bu ve benzeri değişiklikler, kuşkusuz Mussoli’nin önemle üzerinde durduğu “faşistleştirme” kavramı çerçevesinde yapılmıştır. Bu yüzden faşist ideolojinin temel öğretileri eğitim müfredatına yansımış ve neredeyse parti programının özünü yansıtacak nitelikte şekillendirilmiştir.¹⁰¹

2.3.2.3. Hitler’in Düşüncelerinin Sonucu: Nazizm

Nazizm’in TDK’daki anlamı, Hitler tarafından 1930’lu yıllarda Almanya’da kurulan Nasyonal Sosyalist Parti’nin, Alman ırkının üstünlüğünü savunan politikasıdır. Kelimenin kökenine incek olursak karşımıza Nazi kısaltması çıkmaktadır. Nazi kelimesi etimolojik olarak, İtalyanca “ulus, millet” anlamına gelen “nazione” kelimesinden hareketle “Nazionalista” yani “milliyetçi” nin kısaltılmasıdır. Liderliğini Hitler’in yaptığı Alman aşırı milliyetçilerine İtalyanların verdiği bu adı, Hitler ve yol arkadaşları kullanmamış, kendilerini her zaman “Nationalsozialistische” yani “milliyetçi toplumcu” diye tanıtmışlardır.¹⁰²

Nazizm’in sözlükteki anlamı ise, lider merkezli totaliter bir yönetimi benimseyen, ırklar arası ayrımı savunan, antisemitist, antikomünist ve antikapitalist bir ideolojidir.¹⁰³ Bu ideoloji, insan ırkını iki ana gruba yani üstün ırk “Herrenrasse” ve aşağı ırk

¹⁰⁰ Borden W. Painter, JR. *Mussolini’s Rome: Rebuilding the Eternal City*, Palgrave Macmillan, Amerika Birleşik Devletleri: New York 2005, 39.

¹⁰¹ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 132-133.

¹⁰² Etimolojik Açıdan Ak Sözlük, *Nazi kelimesinin etimolojik anlamı*, 2023, (aksozluk.org)

¹⁰³ TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2023, Nazizm’in sözlükteki anlamı, (sozluk.gov.tr)

“*Untermensch*” şeklinde ayırır.¹⁰⁴ Nasyonal sosyalizmin anlamı ise Almanya’da Hitler tarafından ortaya atılan, Ari ırkın üstünlüğünü savunan ve onun getireceği sosyal özgürlüklerle toplumun refah seviyesinin artacağına inanılan bir sistemdir. Özgürlüğü savunsa da baskıcı yönetim biçimini temsil eden bir ideolojidir.¹⁰⁵ Naziler, Ari ırkı sadece Almanya’nın sınırları içinde bulunan bir Alman sistemi olarak değil, aynı zamanda bilinen Cermen kavimlerinin devamı olarak kabul etmektedir. Norveç ve İsveç gibi toplulukları da Ari ırk olarak kabul eden Nazizm’de, tüm yetki tek bir liderde toplanmaktadır.¹⁰⁶

Nasyonal sosyalizmin, iki temel düşünce kaynağı bulunmaktadır: İlki, Fransız kontu Gobineau’nun bilimsel bir temele dayandırdığı üstün Aryan ırkı öğretisidir. İkinci kaynağı ise Romantizm ve Nasyonalizm akımlarıdır. Bu iki akım, 1890-1933 yılları arasında Alman burjuvazisinin merkezinde etkili bir şekilde bir araya gelmiştir. Almanya bu döneme kadar erdem, eğitim ve insanlık değerlerine büyük önem veren bir ülke olarak bilinirken; Romantizm ve Nasyonalizm, bu değerleri tahrip ederek, faşizm tarafından da doldurulamayacak derin yaralar açtığı gözlenmiştir.¹⁰⁷

20. yy. ideolojilerinden olan faşizm ve nasyonal sosyalizmin, çağdaş devleti ve lideri yücelten çağdaş siyasi ideolojiler arasında yer aldıkları açık bir şekilde görülmektedir.

- İki ideoloji de savaş sonrası dönemin sorunlarına yöneldiği kadar Batı toplumunun yapısına uymayan toplumsal ve ekonomik sorunları da ele alır
- İkisinde de siyasi diktatörlük vardır
- Parlamentoları klasik Batı demokrasilerindeki kadar merkezî bir rol oynamaz
- Yalnızca kendi siyasi partilerine ve bu partiye bağlı zorlayıcı bir aygıtı izin vermez

¹⁰⁴ Hajo Holborn, *Origins and Political Character of Nazi Ideology*, Political Science Quarterly, 79(4), 1964, 542-554.

¹⁰⁵ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 1999, 616.

¹⁰⁶ Anne Harrington, & William McKinley Runyan, *The Changing Meanings of Holism: From Humanist Synthesis to Nazi Ideology*, Princeton University Press (1996), Contemporary Psychology, 1998, 43(6), 391.

¹⁰⁷ Hühnerfeld, 87-88.

- Dini bağınazlık bakımından yakın bir ideolojik yapıya sahip olmaları gibi benzerlikler bulunur.¹⁰⁸

Bununla birlikte, bu iki diktatör rejim, Alman Nazizm'i ve İtalyan faşizmi, eğitime büyük önem verip mükemmel bir eğitim sistemi kurma çabası içinde olmuştur. Bu çabanın temel motivasyonu, rejimlerin kendi geleceklerini güvence altına almak istemeleridir. Her iki hareket de başlangıcından itibaren genç nesillere yoğun bir şekilde odaklanmıştır. Özellikle bu yaklaşım, Alman Nazizm'i içinde daha belirgin bir şekilde görülmüştür.

Naziler, devletin bekası ve ulusal düzen için genç zihinlerin şekillendirilmesinin son derece kritik olduğuna ve Nazi ideolojisine dayalı bir eğitim düzenlemesi yapmanın gerekliliğine inanmışlardır. Bu inançları nedeniyle, Hitler'in Alman çocukları ve gençleri için tasarladığı eğitim, öğrencilerin kurallara sorgusuz itaat etmelerini teşvik etmiş ve onun aracılığıyla, bireylere kendilerini süper bir ırkın üyeleri olarak görmeleri öğretilmiştir.¹⁰⁹

Hitler önemseydiği ve oluşturmak istediği saf Aryan ırkı için öncelikle Almanya'nın toplumsal birliğini sağlamaya çalışmıştır. Dünyaya hâkim olma hedefi için de önce Alman etki alanını genişletmeye gayret etmiştir. Böylelikle önce Avrupa'nın hâkimiyetini elde etme ve sonuç olarak tüm dünyada etkili olma niyeti içinde olmuştur.¹¹⁰ Hedeflediği Almanya'ya kavuşmak için yapması gereken ilk şey kuşkusuz kendi görüşlerine uyan bir devlet kurmaktır.

Hitler, nasyonal sosyalist devleti şu şekilde açıklamaktadır: *“Devlet, bir amaç değil, bir araç olarak görülmelidir. Üstün bir medeniyetin oluşumu için devlet bir ön koşuldur, ancak bu medeniyetin doğrudan nedeni değildir.”* Medeniyet, doğrudan, o medeniyete yetenek ve potansiyel sağlayan bir ırkın varlığına dayanmaktadır.¹¹¹ Hitler'in devleti bir amaçtan ziyade bir araç olarak görmesinin temel nedeni, ırkın varlığına verdiği büyük önemdir. Hitler, insanları kan köküne dayalı ırksal bir bütün

¹⁰⁸ George Sabine, (2003): *Yakınçağ Siyasal Düşünceler Tarihi*, (Çev.: Özer Ozankaya), Cem Yay., İstanbul 2013, 123.

¹⁰⁹ Gutek, 280.

¹¹⁰ Evren Küçük, *“Türkiye’de Nazi Almanya Propagandasına Bir Örnek: Ankara ve İstanbul’da Alman Mimari Sergileri”*, Ankara Araştırmaları Dergisi, 6(1), 2018, 25-26.

¹¹¹ Hitler, 390-392.

olarak algılar ve ırkların varlığı, bu saf ırkı koruyabildiği ölçüde anlam kazanmaktadır.¹¹²

Devlet kavramı Nazi ideolojisinde önemlidir. Çünkü ele geçirilen bir devlet demek, gücü, devletin otoriter ve ideolojik aygıtlarını ele geçirmek demektir. Devlet, içerde ırkın korunmasını ve geliştirilmesini sağlayan bir araçken, dışarıda Alman ırkının üstünlüğünü ve devamını sürdürmesi için gereken toprak miktarını elde etmeye çalışan bir otoritedir. Bu ideallere ulaşmak amacıyla kullanılan ideolojik aygıtların temel unsurları; propaganda ve eğitim sistemidir.

Propaganda, belirlenen hedeflere ulaşmak için bir araçtır ve hedefin sonucuna göre başarılı veya başarısız şekilde adlandırılmaktadır. Kitlelere ve halka yönelik yapılan propaganda, herkesin kolayca anlayabileceği bir dil ve duygusal anlam taşıyan bir içerikle sunulmaktadır. Halkın beklentilerine hitap etmesi önemlidir, çünkü halkın beklentileri basittir. Halk bir şeye ya destek verir ya da karşı çıkar. Ayrıca propaganda içeriği dağınık değil, düzenli bir şekilde olmalıdır.

Yoğun bir propaganda kampanyasının başarılı olması için, sağlam kişiliklerin yetiştirilmesi önemlidir ki bunun en iyi yolu eğitimidir. Etkili, kaliteli bir eğitim, sağlıklı bir vücutla başlar. Daha sonra da ahlak, güçlü irade ve etkili karar verme yetilerinin desteğiyle güçlenerek devam eder. Üstün Alman ırkına ait o ruhu her kişi özünde bulundurmalıdır, bu da bu ideolojinin temel hedeflerinden biridir.¹¹³

Nazi ideolojisindeki üstün ırk anlayışı ve onu diğer ideolojilerden ayıran en belirgin özellik olan yoğun antisemitik inanç sebebiyle Nazizm, özellikle Yahudi düşmanlığına odaklanmıştır. Antisemitizm Nazizm'den önce de Almanya'da 19. yüzyılda belirtilerini göstermiştir. Ancak Hitler Dönemi'ndeki kitlesel eylemlere dönüşecek kadar büyük bir düşmanlığa ulaşmamıştır.¹¹⁴ Çünkü Hitler'in izlediği antisemitik politika, Hristiyan Halkçı Karl Lueger'in ki gibi radikaldir. Hitler ve Lueger, "son Yahudi yok oluncaya kadar savaş" anlayışı üzerinden radikal bir strateji benimsemişlerdir.¹¹⁵

¹¹² Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 75.

¹¹³ Cemil Meriç, *Ümrandan Uygarlığa*, İletişim Yay., İstanbul 1998, 124-125.

¹¹⁴ Efkân Canşen, *Hitler'den Torunlarına*, *Almanya'da Eski ve Yeni Sağ*, Göçebe Yay., İstanbul 1997, 85.

¹¹⁵ Brigitte Hamann, *Hitlers Wien. Lehrjahre eines Diktators*, Piper Verlag, München Zurich 1998, 285-292.

Son olarak, nasyonal sosyalizm ile Hitlerizm'in eşanlamı olduğu, yanlış bir kanaattir. Nasyonal sosyalizmin gücünün artmasında Hitler'in önemli bir rolü olduğu biliniyor, ancak bu ideoloji, Hitler öncesi dönemde de mevcuttur. Yukarıda belirtildiği gibi, Nazi ideolojisini oluşturan fikirlerin çoğu Birinci Dünya Savaşı'ndan önce ortaya atılmıştır. Ayrıca, savaştan sonra Avrupa'da bulunan pek çok faşist parti programları da bu fikirlere yer vermiştir. Milliyetçilik, anti-Marksist “millî” (ulusal) sosyalizm, sosyal Darwinizm, ırkçılık, biyolojik antisemitizm ve öjenizm¹¹⁶ gibi unsurlar iç içe geçerek, 19. yy. sonlarında hızla tükenen sosyal, ekonomik ve politik ortama uygun bir şekilde, Avrupa toplumlarına ilginç gelen irrasyonel bir ideoloji biçimi oluşturmuştur.¹¹⁷

2.3.2.4. Hitler'in Düşüncelerinin Altyapısı: Antisemitizm

Antisemitizm, etimolojik bakımdan “anti” ön eki ile “semitizm”(Yahudicilik)'in genişletilerek birleştirilmesiyle türetilmiş bir terimdir. Sözlük anlamı, Yahudilere karşı önyargı, olumsuz düşünce, nefret ve düşmanlık ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüklerinde, antisemitizm, “Yahudilere karşı düşmanca duygular besleyen ve Yahudilere karşı ayrımcı önlemlerin alınmasını savunan bir görüş” olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁸

Antisemitizm teriminin, Alman yazar Wilhelm Marr tarafından 19. yüzyılda ortaya atıldığı bilinmektedir. Marr'ın bu kavramı, yaşadığı ekonomik sıkıntıların sorumlusu olarak gördüğü Yahudilere karşı duyduğu kinden dolayı onlara ait düşüncelerini haklı çıkarmak için kullandığı düşünülmektedir. Kişisel sorunlarını dünya ilkeleri düzeyine yükselten Marr, Alman geleneğinin modern sanayi ve finans birimleri tarafından küçümsendiğini ve bunların aslında dünyayı ele geçirmeyi amaçlayan Yahudilerin buluşları olduğunu savunmaktadır. Bu tür düşüncelerini, 1887 yılında yayımlanan *Yahudi Sorununun El Kitabı* başlıklı eserinde, Yahudilerin sosyal ve siyasi

¹¹⁶ “Öjenik,” Kökleri Platon'a kadar giden, modern anlamıyla ilk kez Sir Francis Galton tarafından ortaya çıkan, insandaki kalıtsal özellikleri iyileştirme veya geliştirme uygulamasını amaçlayan bilim. Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 2010, 1213.

¹¹⁷ Kershaw, 150.

¹¹⁸ TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2023, Antisemitizm'in sözlükteki anlamı, (sozluk.gov.tr)

düzene karşı bir tehdit, terör örgütü ve demokratik devrimcilerin arkasında olduğunu iddia etmektedir.¹¹⁹

Aslında, Antisemitizmin tarihî kökeni hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Özellikle kelimenin kendisi ve kullanımı yeni olsa da, bazı araştırmacılar, antisemitizmin içerik olarak 19. yüzyıldan binlerce yıl öncesine dayanan derin bir tarihe sahip olduğunu vurgulanmıştır. Bu görüşü savunan yazarlar, antisemitizmin iki bin yıldan uzun süren çok yönlü ve insanlarda büyük antipati oluşturduğunu dile getirmiştir. Bu yazarlar, Yahudi karşıtlığının Hristiyanlık öncesi dönemlerde de var olduğu savunmuştur.¹²⁰ Antisemitizm sadece Yahudileri değil, tüm Sami halklarını içine alan bir terimdir. Samiler, Nuh oğlu Sam'in soyundan geldiğine inanılan, aynı ırktan olan Orta Doğu halklarıdır. Günümüze dek nesli tükenmeden veya asimile olmadan gelebilmiş Sami halkları Araplar, Yahudiler (İbraniler'in torunları olarak), Süryaniler ve Maltalılarıdır. Aramiler bu halk grubuna dâhil edilse de günümüze kadar sayılarını koruyamadıklarından ya yok olmuş ya da diğer Sami halklarının içine karışmışlardır.¹²¹

2.3.2.4.1. Hitler'in Antisemitizme Yaklaşımı

Hitler'in yazılarında ve kayıtlı ifadelerinde iki tema sürekli olarak tekrarlanmaktadır. Yahudileri bir sorun olarak görüp bu sorunu çözme zorunluluğu ve Almanlara yaşam alanı sağlama ihtiyacıdır.¹²² Onun Yahudilerle olan problemi, şahsi bir kinin tezahürüdür. Çocukluk yıllarında başlayan bu hissin, Hitler'in yaşı büyüdükçe ve onlarla ilgili bazı gerçeklere şahit oldukça arttığı gözlenmektedir.

Örneğin, Hitler otobiyografik eseri olan *Kavgam* da Yahudilerle ilk karşılaşmalarını anlatırken daha gençlik yıllarında olduğunu ve onlara karşı derin bir tiksinti duyduğunu ifade etmektedir. Marksizm'i ve Yahudiliği Alman ulusunun devamlılığına yönelik iki büyük tehdit olarak tanımlamaktadır.¹²³ Hitler, Yahudilerin bazı sahalarda göstermiş olduğu faaliyetleri gördükçe kininin arttığını, nerede bir

¹¹⁹ Jane Caplan, *Hitler Almanyası* (1933-1945), (Çev.: İdem Erman), (1.Baskı), İnkılap Kitabevi, İstanbul 2012, 32.

¹²⁰ Jules Isaac, *Genèse de l'antisémitisme. Essai historique*, Paris 1956, (aktaran: Murat Aktaş, Antisemitizm ve Nazizm, Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 12/68, 2019, 287.)

¹²¹ Arda Yavuzoğlu, *20. yy.'da Faşist Paranoya*, Sayfa Yay., İstanbul 2003, 109.

¹²² Robert Alexander Clarke Parker, *II. Dünya Savaşı*, (Çev.: Müfit Günay), Dost Kitabevi Yay., Ankara 2005, 287.

¹²³ Hitler, 14.

kötülük varsa Yahudilerin muhakkak ona katıldıklarını tecrübe ettiğini dillendirmektedir. Ayrıca, Yahudileri kokuşmuş bir vücuttaki solucanlar gibi, parlak ışıktan gözleri kamaşmış bir cıfıt olarak tanımlamaktadır.¹²⁴ Hitler, kapitalizm ve sosyalizmin de Yahudilerin gücünü beslediğini iddia edip onları *asalak* olarak nitelendirmektedir. Robert Parker'a göre, 1932'de Nazilere oy verenler Hitler'in iktidara gelmeden yaklaşık on yıl önce yazdığı kitabını ya küçümsediler yahut tam olarak anlamadılar, çünkü onun Yahudilere yönelik duyguları, "*İsa'nın katilleri, Hristiyan çocukların ayin kasabı ve Hristiyanlara yasak olan tefeciliğin (faizin) uygulayıcıları*" şeklinde, onları tasvir etmeyi içermektedir.¹²⁵

Hitler, Yahudileri aşağılayıcı bir şekilde "*asalak*" olarak tanımlamasının sebebini kitabında şöyle izah etmektedir:

*"Yahudi'nin asalak sıfatıyla başka milletlerin ve devletlerin gövdelerinde sürdüğü hayat özel bir vasfa sahiptir. Bu yüzden Shakspeare daha önce de bahsettiğimiz gibi, Yahudi'nin yalancılıkta büyük usta olduğunu söyler. Yaşayış şekli onu daima yalan söylemeye sevk eder. Kuzey ikliminin bir kimseyi yünlü elbiseler giymeye zorlaması gibi... Yahudi, başka milletlerin vücudunda, kendi yaşayışının bir millet gibi kabul edilmeyip, ancak özel cinsten bir "dini topluluk" gibi düşünülmesi gerekeceği kanaatini uyandırmayı başardığı takdirde, bu asalak hayatına devam eder. Fakat bu onun en büyük yalanlarından biridir. Çünkü Yahudi, milletlerin asalağı sıfatıyla yaşayabilmek için kendi şahsında hiç değişmeyen ve özel olarak mevcut bulunan her şeyi inkâr etmek zorundadır. Yahudi'nin zekâsı ne kadar büyükse, bu hileli işte de o kadar başarı sağlar."*¹²⁶

Ayrıca, Yahudilerin devletler ve medeniyetler için tehlike arz ettiğini çünkü Yahudi'nin girdiği her ortamı harap ettiğini anlatmaktadır. Kitabının "*Devletin Tebaası ve Vatandaşlar*" adlı bölümünde gördüğü tehlikeli ortamı şöyle ifade etmektedir:

"...Esas itibarıyla, Yahudiliğin yıkıcı tesirini kendisi kabul etmiş olan milletlerde, şahsiyetin nüfuzunu yıkmak ve yerine kütlenin nüfuzunu ikame etmek için devamlı bir şekilde gösterilen gayretlen bilmek ve anlamak lâzımdır. Üstün ırklardaki yapıcılık prensibi, yerini Yahudilerin yıkıcılık prensibine terk etmektedir. Yahudiler, milletlerin ve ırkların bozulma mayaları olmaktadır. Bir başka ifadeyle Yahudiler, medeniyeti çöküntüye sürüklemektedir. Marksizm'e gelince, bu doktrin Yahudi'nin medeniyet sahasında bütün faaliyet şekilleri içinden şahsiyetin üstünlüğünü hariç bırakarak, yerine adedin üstünlüğünü getirmek için gösterdiği gayreti temsil eder. Siyasal bakımdan parlamenter biçim bu doktrine karşılık gelir.

¹²⁴ Hitler, 44.

¹²⁵ Parker, 287.

¹²⁶ Hitler, 264.

Komünün en küçük hücresinden uygarlığın doruğuna kadar, her yanda bu parlamento biçiminin uğursuz etkileri görülür, iktisadi sahada sendikalist tahriklere yol açılmaktadır. Bu sendikalist tahriklerin işçilerin menfaatlerine olacağı düşünülemez. Yalnız, uluslararası Yahudiliğin yıkıcı emelleri bu tahriklerden faydalanır. ...”¹²⁷

Hitler’in, yukarıda aktarılmaya çalışılan bu ve benzeri görüşlerinin temeli, henüz siyasete girmeden önce atılmıştır. Siyasete girmesi ve hatta iktidara gelmesi ile bu nefret dolu söylem çok başka boyutlara taşınmıştır.

2.3.2.4.2. Nazi İdeolojisinin Arka Planı: Antisemitizm

Hitler, iktidara gelmesiyle birlikte hem iç hem de dış kamuoyunu dikkate alarak Yahudilerle ilgili planlarına temkinli yaklaşmıştır. Yahudilere açıktan saldırmak yerine gizli ve kademeli önlemler almışlardır. Naziler, “Yahudi” olarak sınıflandırılan kişilere yönelik doğrudan eylemlerin ülke ekonomisini istikrarsızlaştırabileceğine inandıkları için önce yerel yetkililer, Yahudilere karşı kişisel şiddet ve korkutma taktikleri uygulamışlardır. Alman halkı başlangıçta bu baskıları ve dışlama politikalarını rahatsız edici bulsa da, Yahudilerin servetlerini ve işlerini kaybetmeye başlamasıyla bu durum onlar için daha kabul edilebilir hâle gelmiştir. Gerçekte Yahudiler Almanya’da küçük bir azınlıktı ancak Nazilerin “Yahudi” olarak etiketlediği kişilerin kategorisi daha kapsamlıdır. Ocak 1933’teki resmî rakamlara göre Almanya’da yaklaşık 525.000 Yahudi bulunmaktadır.¹²⁸

19. yy. Almanya’ında, “Almanların üstün bir ırk olduğu” iddiasının ortaya çıkması, antisemitizmin yükselmesi nihayetinde Nazizm’in evrimine yol açan bir süreç haline gelmiştir. Zamanla Nazizm, Almanya’da ki tüm kötülükleri Yahudilere atfetmeye başlamıştır. Almanların Aryan ırkına ait olduğunu iddia eden Naziler, Yahudilere karşı ırksal bir mücadele söylemi inşa ederek, Alman toplumunda onlara karşı nefreti körüklemek için aktif olarak çalışmıştır. Özellikle Hitler, Nazi ideolojisinin mimarı ve uygulayıcısı olarak Yahudilere yönelik aktif bir nefret söylemi inşa etmiştir.¹²⁹ Bunun sonucunda 19. yüzyıldan itibaren, Almanya’da Yahudi karşıtlığı artmaya başlamıştır. Irkçılık ve antisemitizm I. Dünya Savaşı sırasında yoğunluğunu artırmıştır. Hatta

¹²⁷ Hitler, 398.

¹²⁸ Robert Gellately - Nathan Stoltzfus, *Nazi Almanyası'nda Toplumdan Dışlananlar*, (Çev.: Bilge Tanrıseven & Funda İşbuğa Erel & S. Nihat Şad), Phoenix Yay. Ankara 2002, 112.

¹²⁹ Macit, Faşizm ve Nazizm, 28.

Almanların I. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşadığı aşağılanma ve yenilgi, Yahudilere yansıtılarak Alman halkı için bir rahatlama aracı olarak kullanılmıştır.¹³⁰

Almanya'nın I. Dünya Savaşı'ndan çekilmesi ve Versailles Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Almanya, kendisini Müttefik Kuvvetlere karşı ağır yükümlülükler altında bulmuştur. Bu dönemde Alman nüfusunun bir kısmı, Almanya'nın aslında savaşı kaybetmediğini, Yahudiler tarafından ihanete uğradığını ve sırtından bıçaklandığını iddia etmeye başlamıştır. Almanya'nın yenilgisinin suçu giderek daha fazla Yahudilere atfedilmiş ve Yahudilere karşı nefret söylemi yoğunlaşmıştır.¹³¹

Görsel 2.4. Yahudiler, Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sorumlu tutuluyorlardı. Buna "arkadan bıçaklanma efsanesi" denilmektedir. (<https://ipfs.io/ipfs/>)

Naziler, Alman toplumunun varlığının, bireyin ve fiziksel benliğinin üzerinde bir önemi olduğu inancını benimsemişlerdir. Bu bağlamda, Nazi eylemlerinin temel amacı, üstün Alman ulusunun refahını ve geleceğini güvence altına almak olarak kabul edilmiştir. Onlar için özgürlük kavramı ulaşılamazdı, çünkü doğada eşitlik anlayışı bulunmamaktaydı ve olması da mümkün değildi. Doğadaki özgürlüğün eksikliği, bu anlayışa dayalı bir siyasal sistemin kurulmasını gereksiz kılmıştır. Sonuç olarak Nazizm, bir nevi “uygulamalı biyoloji”ye dönüşmüş ve Naziler kendilerini bir beden parçaları olarak görmeye başlamışlardır.¹³²

¹³⁰ Çağla Oflas, 1918 Almanya: Dünya devrimi bir hayal değildi, Marksist.Org, 16.11.2017, <https://marksist.org/icerik/Teori/8313/1918-Almanya-Dunya-devrimi-bir-hayal-degildi>, (Erişim: 2 Kasım 2023).

¹³¹ Bernd Seiler, “Dolchstoß” und “Dolchstoßlegende”, Zeitschrift für deutsche Sprache 1966, 1.

¹³² Cüneyt Aşma, *Adolf Hitler*, Erasmus Yay., İstanbul 2017. (Aktaran: Murat Aktaş, Antisemitizm ve Nazizm, 2019, Uluslararası sosyal araştırma dergisi), 293-294.

Nazi ideolojisi, Yahudileri yalnızca Alman halkının veya Aryan ırkının sorunu olarak değil, aynı zamanda küresel bir sorun olarak görmüşlerdir. Nazizm, Yahudilerin sadece Almanya'yı değil, tüm dünyayı sosyal, ekonomik ve politik olarak sömürdüğünü öne sürmüşlerdir. Bu nedenle antisemitizm, Nazi ideolojisinde belirgin bir şekilde yer alarak etkisini Almanya'nın çok ötesine taşımıştır.¹³³ Naziler, Yahudilerin yalnızca kendi çıkarları için çalışmadıklarını, aynı zamanda başkalarının sömürülmesini veya aldatılmasını da meşru gördüklerini ileri sürmüşlerdir. Yahudilerin mali kazanç elde etmek için çeşitli etik olmayan yollara başvurabileceğini savunmuşlardır.¹³⁴

Naziler, 30 Ocak 1933'te iktidara geldiklerinde Yahudilere yönelik eylemlerini daha kapsamlı ve etkili bir şekilde uygulama fırsatı bulmuşlardır. Nazi yönetiminin ilk yılından itibaren Nazi propagandası, Alman halkını, Yahudi işletmelerinin patronluk taslamasına karşı teşvik etmiştir. Bunu başarmak için de Naziler, Alman halkını Yahudilerle her türlü ticari iş yapmaktan caydırmak amacıyla tüm Yahudi işletmelerinin ülke çapında boykot edilmesi çağrısında bulunmuşlardır.¹³⁵ Nazi devleti, Hitler'in direktifleri doğrultusunda, Yahudileri hem sosyal hem de ekonomik cephede sistematik olarak ötekileştirmiştir. "Yahudi Sorunu" kavramı, 1 Nisan 1933'te Yahudi işyerlerine karşı ülke çapında boykot başlatılması ve bir hafta sonra Profesyonel Kamu Hizmetinin Restorasyonu Yasasının kabul edilmesiyle ön plana çıkmıştır. 7 Nisan 1933 tarihli bu yasa, Naziler tarafından tehditkâr görülen kişilerin yani Yahudilerin ve Komünistlerin, devlet hizmetinin her kademesinden ihraç edilmesini kolaylaştırmıştır.¹³⁶

Ülkedeki tüm kitle iletişim araçları vasıtasıyla Yahudilere karşı güçlü bir propaganda kampanyası yürütülmüştür. NSDAP'ın resmî parti gazetesi *Völkischer Beobachter* (Halkın Gözlemcisi) bu süreçte önemli bir rol oynayarak, yukarıda da bahsedilen Alman tarihi boyunca Yahudilere atfedilen ihanet eylemlerine ve sözde Yahudilerin Nazi Almanya'sının geleceğini baltalamak için tasarlanmış hain planları olduğuna dair iddialara yer vermiştir. Zamanla Nazilerin Yahudi karşıtı propagandası meyvesini vermiş ve Nürnberg Yasaları, 15 Eylül 1935'te Nazi rejimi tarafından kabul edilmiştir. Nürnberg Kanunlarının yürürlüğe girmesinden sonra Almanya'daki

¹³³ John W. Murray, "Constructing the Ordinary: The Dialectical Development of Nazi Ideology", *Communication Quarterly* 1998, 46(1), 41-59, 42.

¹³⁴ Yavuzoğlu, 108.

¹³⁵ Frank McDonough, *The Gestapo: The Myth And Reality of Hitler's Secret Police*, HachetteUK, The United Kingdom 2015, 195.

¹³⁶ Caplan, 114.

Yahudilerin yaşam koşulları her geçen gün daha da zor hâle gelmiştir. Nazilerin ülkede artan nüfuzu ve kontrolleri güçlendikçe Almanya’da Yahudilere karşı sürdürülen ayrımcılık da artmıştır.¹³⁷

Nazi rejiminin antisemitizme yaklaşımı, her birinin kendi önceliği ve önemi olan iki farklı stratejiyi kapsamaktadır. İlk strateji acil eylemleri içerirken ikinci strateji ertelenmiş eylemleri içermektedir. Nazilerin ekonomik önlemleri başlatması acil eylemler noktasını temsil etmekte ve bu eylemlerin antisemitizmin temel siyasi dayanaklarını değiştirmedeği bilinmektedir. Antisemitizmin ardındaki temel motivasyon, ağırlıklı olarak siyasi olmaya devam etmektedir. Hannah Arendt’in Almanya’daki “Yahudi Sorununun” temelinde bir eğitim meselesi olduğu yönündeki iddiası, Yahudi eğitimindeki farklılıkları, muhafazakâr eğilimleri ve serbest mesleklere geçişleri yansıtmaktadır.¹³⁸ Bu durum, eğitim stratejisinin ikincil bir strateji olarak öneminin altını çizmektedir.

Yahudi eğitimindeki farklılıkların önüne geçmek için müfredat değişikliğine gitmek yerine, öğrencileri okullarından uzaklaştırmak ve onları Alman okulları yerine Yahudi okullarına yönlendirmek için çeşitli baskı ve korkutma politikaları uygulanmıştır. Yahudi yazarların eserleri sistematik olarak yakılmış ve ardından Yahudi bireylerin gerçekleştirdiği her türlü kültürel faaliyet tamamen yasaklanmıştır.¹³⁹

Parti programında da yer alan: “Yalnızca Alman kanı taşıyanlar Alman vatandaşı olarak kabul edilecektir. Yahudiler, uzaylılarla ilgili mevzuata tabi olacaktır. Herhangi bir kamu görevine sahip olamazlar veya toprak sahibi olamazlar.”¹⁴⁰ Maddesi ile Nürnberg yasalarına göre, Naziler Yahudileri resmî olarak insanlık dışı varlık yani aşağı ırk kategorisinde sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda Yahudilerin eczacılık, hekimlik ve askerlik gibi mesleklerle meşgul olmaları yasaklanmıştır. Ayrıca yeni yasalarca, “ırksal hijyen”i korumak amacıyla Yahudilerin Aryan vatandaşlarla evlenmesine izin verilmemiştir.¹⁴¹

¹³⁷ Kershaw, 157.

¹³⁸ Hannah Arendt, *Kötülüğün sıradanlığı Adolf Eichmann Kudüs’te*. (Çev.: Ö. Çelik), (2. Baskı), Metis Yay., İstanbul 2012, 117.

¹³⁹ Ata Nirun, *Adolf’un Kavgası*, Wizart Yay., İstanbul 2014, 85.

¹⁴⁰ Claude David, *Hitler ve Nazizm*, (Çev.: Hüseyin Boysan), İletişim Yay., İstanbul 1991, 38.

¹⁴¹ Kershaw, 593.

2.3.2.4.3. Nazi İdeolojisinin Sonucu; Antisemitizm ve Soykırım

Naziler, sözde üstün ırklarında ortaya çıkan genetik farklılıkları olan bireyleri kusur olarak görmüş ve bu tür bireylerin çoğalmasının, Aryan ırkının saflığı için biyolojik bir tehdit oluşturduğuna inanmışlardır. Aryan ırkının gücünü koruyabilmesi ve ırk temizliğine bağlı kalabilmek adına, arı ırklarını kirlettiğini düşündükleri Yahudilerin tecrit edilmesini güçlü bir şekilde savunmuşlardır.¹⁴² Yahudilere karşı dışlama politikası izleyen Naziler, daha sonra bölgesel ve nihai bir çözüm olarak onları göçe zorlamaya başlamıştır. Dışlanan Yahudiler dünyanın farklı yerlerine gönderilmesi amacıyla “Suriye Projesi”, “Madagaskar Planı”, “Ekvador Projesi” ve “Haavara Transferi” gibi girişimler de dâhil olmak üzere çeşitli projeler tasarlanmıştır. 1934-1935 yılları arasında yaklaşık 30.000 Yahudi Filistin’e göç etmiştir.¹⁴³

Yahudiler yaşadıkları yerleri terk etmek istememişlerdir. Ancak uygulanan göç vergisi nedeniyle terk etmek zorunda kalmışlardır. Mayıs 1939 nüfus sayımına göre, Avusturya ve Sudetenland hariç, Nazilerin Yahudi olarak sınıflandırdığı 233.646 kişi bulunmaktadır. Savaş başladığında bu sayı 50.000’e düşmüştür. Ayrıca yaklaşık 10.000 çocuk İngiltere, Belçika ve Hollanda’da geçici barınak bulmuş ve bunların çoğu daha sonra Amerika Birleşik Devletleri veya Filistin’e nakledilmiştir.¹⁴⁴ Yahudi göçünün önünde önemli engeller vardır. 1930’larda ekonomik bunalımın etkisiyle yabancı ülkeler, Yahudi göçüne izin verme konusunda isteksizdir. Ayrıca Naziler, Yahudilerin göç sırasında yanlarında götürebilecekleri nakit para ve mal varlıklarına da kısıtlamalar getirmiştir. Geriye kalan varlıklar ise devlet tarafından yağmalanmıştır. 1936’dan itibaren Naziler, Yahudilerin banka hesaplarını dondurmuş ve yurtdışına para transferini yasaklamıştır.¹⁴⁵

Nazi ideolojisinin Yahudilere yönelik politikaları, II. Dünya Savaşı’nın gelişiyile birlikte zulümden imha politikasına evrilmiştir. Kasıtlı ve kitlesel imha niyetiyle karakterize edilen bu politika, modern bir soykırıma dönüşmüştür.¹⁴⁶ Amaç; yalnızca düşmandan kurtulmak değil, daha derin ve temelde farklı bir toplumsal ideale

¹⁴² Seiler, 3.

¹⁴³ Gellately - Stoltzfus, 110-111.

¹⁴⁴ Norbert Frei, *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, (Çev.: Akın Kanat), Politukus Yay., İzmir 2005, 194.

¹⁴⁵ Gellately - Stoltzfus, 112.

¹⁴⁶ Zygmunt Bauman, *Postmodern Etik*, (Çev.: Alev Türker), Ayrıntı Yay., İstanbul 1998, 274.

ulaşmaktır. Naziler, ütöpik bir toplum planıyla uyumlu sosyal düzen kurma amacıyla; hastalıklı gördükleri bütün unsurlardan kurtulma yöntemi olarak “soykırımı” tercih etmiştir. Yahudi kökenli Polonyalı sosyolog ve aynı zaman da bir filozof olan Zygmunt Bauman, Holokost’u anlattığı kitabında, soykırımla yapılan bu düzen kurma çabası için; “*Nazi devrimi devasa boyutlarda bir sosyal mühendislik denemesiydi*” tespitinde bulunmuştur.¹⁴⁷

Modern soykırımın faillerine göre toplum, kasıtlı planlama ve bilinçli tasarımdan oluşmaktadır. Modern kültür, bahçıvanlığa benzer ve bu bağlamda modern soykırım da bir bahçıvanlık eylemidir. Bir bahçede olduğu gibi yabancı otları ayıklama eylemi, yıkıcı bir faaliyetten ziyade yapıcı bir faaliyet olarak görülmektedir. Toplumu bir bahçe olarak kabul eden çeşitli ideolojiler, toplumsal varoluşun belirli kesimlerini yabancı ot olarak etiketleme eğilimindedir. Bunlar, diğer yabancı otlar gibi ayrıştırılmalı, yayılması engellenmeli, toplum dışına atılmalı, bu yöntemlerin yetersiz kalması durumunda ortadan kaldırılması gerekmektedir. Titizlikle tasarlanmış bir bahçe içerisinde Yahudilerin zararlı yabancı otlar olarak görüldüğü aşikârdır. Ancak, “hem zihinsel hem de fiziksel hastalıklarla doğanlar” gibi başka istenmeyen yabancı otlar da vardır.¹⁴⁸

Yahudilere yönelik dışlama politikası, imha politikasına dönüşünce toplu katliamlar gündelik bir olay hâline gelmiştir. 1942-1943’te, Avrupa’da Almanya gücünün zirvesindeyken, öldürme süreci de zirveye ulaşmış ve ölüm kamplarındaki aşırı vahşet, Holokost’un simgesi olmuştur.¹⁴⁹ Chelmno, Belzec, Treblinka, Sobibor, Auschwitz-Birkenau ve Majdanek; Holokost sırasıyla altı imha kampı vardır. Auschwitz bunların en büyüğüdür. Gelişmiş gaz zehirlenmesi tesisleri ve ölümlerin imhası için kullanılan krematoryumlarla öne çıkan Auschwitz, yüksek düzeyde teknolojik gelişmişlik sergileyen bir gözaltı, çalışma ve imha kampı olarak hizmet veren çok yönlü bir kompleks olarak kullanılmıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Zygmunt Bauman, *Modernite ve Holocaust*, (Çev.: Süha Sertabiboğlu), Versus Yay., Ankara 2007, 32.

¹⁴⁸ Zygmunt Bauman, *Modernite ve Müphemlik*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yay., İstanbul 2003, 45.

¹⁴⁹ Caplan, 213.

¹⁵⁰ İbrahim Artuç, *İkinci Dünya Savaşı*, Kastaş Yay., İstanbul 2003, 274.

Görsel 2.5. Yahudi kadın ve çocuklar, II. Dünya Savaşı sırasında Polonya'daki Nazi toplama kampı Auschwitz'de trenden inerken. (tr.euronews.com)

Dikenli tellerle çevrili çalışma kamplarının giriş kapılarında, “*Çalışmak sizi özgürleştirir*” (*Arbeit Macht Frei*) anlamına gelen yanıltıcı bir yazı bulunmaktadır. Bu kamplara getirilenlere, hayatta kalmaları için bir umut ışığı sunup istihdam vaadiyle çalışmaya getirildikleri söylenerek yanıltılmıştır. Aynı şekilde Yahudiler gaz odalarına götürülürken de aldatılmışlardır. Verecekleri gazın daha etkili olabilmesi için kendilerine duş alacakları bilgisi verilen insanların soyunmaları istenmiştir. Arınma beklentisi bir geleceği simgeliyor, ancak dekoratif duş başlıklı gaz borularının tavandan sarktığı odalarda gerçek çok daha acımasızdır.¹⁵¹ Yaşanan vahşet bunlarla sınırlı kalmamış, gaz odalarında öldürülenlerin altın dişleri penselerle çıkarılmış, kadınların saçları kesilmiş, cesetler krematoryumlarda yakılmıştır. Bu görevleri, genellikle hâlâ hayatta olan Yahudilerin yerine getirilmesi istenmiştir. Çünkü kamplar yalnızca bedenlerin imhası değil, aynı zamanda fiziksel yok etme öncesinde gerçekleşen ruhların yok edilmesiyle de ilgilidir.¹⁵²

Bauman’a göre kamplarda yaşananlar, yapılandırılmış toplumun korku ve bozulma olmadan var olamayacağı inancının bir sonucudur. O, insan onurunu ayaklar

¹⁵¹ Zeynep Sayın, *Kötülük Tekilcilik Postmodernizm*, Mitos Yay., İstanbul 1994, 5.

¹⁵² Susan Neiman, *Modern Düşünce Kötülük*, (Çev.: Ayhan Sargüney), Ayrıntı Yay., İstanbul 2006, 306.

altına almadan, insan özgürlüğünü yok etmeden, yeryüzünde insan egemenliğinin kurulamayacağını savunmaktadır.¹⁵³

Hitler'in emriyle sistematik olarak yok edilen 20 milyondan fazla insan arasında yalnızca altı milyonu Yahudi'dir. Yahudiler toptan imha edilmek üzere seçilmiş ve Hitler'in öngördüğü yeni düzende kategorik olarak dışlanmışlardır. Öyle ki, "*Yahudiler, ulus dışından gelen en zararlı göçmen grubu olarak algılanıyordu.*"¹⁵⁴ Bauman'ın da dediği gibi Hitler'in kurban olarak seçtiği insanlar, onun oluşturmaya çalıştığı mükemmel toplum imajına uymadıkları için öldürülmüştür. Hitler'in dünyası, liderlerinin otoritesi altında, iyi düzenlenmiş ve kontrol altında tutulan bir dünya olmuştur.¹⁵⁵

II. Dünya Savaşı'nın 1945'te sona ermesiyle toplama kaplarındaki katliam sona ermiştir. Savaşın hemen ardından savaş suçlarını çözmek için çeşitli mahkemeler kurulmuştur. Bunlardan en önemlisi, Nazi savaş suçlularının yargılandığı Nürnberg Duruşmalarıdır. Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi, 8 Ağustos 1945 Londra Anlaşması uyarınca dört imzacı ülke tarafından kurulmuştur. Bu ülkeler Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Birleşik Krallık ve Sovyetler Birliğidir. Londra Anlaşması'nın birinci maddesine göre mahkeme, II. Dünya Savaşı sırasında işlenen ve tek bir mekânla sınırlı olmayan, bireysel, grup halinde veya bir örgütün parçası olarak işlenen suçların sorumlularını yargılamakla görevlendirilmiştir. Nazi liderleri insanlığa karşı suçlar, savaş suçları, barışa karşı suçlar ve savaşa kışkırtma suçlarından yargılanmıştır. Bunlardan bir kısmı idama bir kısmı ise müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır.¹⁵⁶

2.4. ADOLF HITLER'İN SİYASİ HAYATI

Adolf Hitler, Viyana'da bulunduğu 1909 yılında askere çağrılmamış ve sonraki üç yıl boyunca yetkililerden kaçmıştır. Askere alınabilecek koşullara sahip olmasına

¹⁵³ Zygmunt Bauman, *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yay., İstanbul 2001, 263.

¹⁵⁴ Omer Bartov, "*Savaşın Toplumdan Dışladıkları ve Soykırım Gerçeği*", (Çev.: Bilge Tanrıseven, Serkan Gökteş), Editörler: Robert Gellately, Nathan Stoltzfus, *Nazi Almanya'sında Toplumdan Dışlananlar*, Phoenix Yay., Ankara 2002, 434.

¹⁵⁵ Bauman, *Modernite ve Müphemlik*, 45.

¹⁵⁶ Durmuş Tezcan, "*Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı*", Ankara Barosu. Hukuk Kurultayı, Ankara 2000, 273.

rağmen şiddetle nefret ettiği bir devletin ordusunda askerlik yapmak istememiştir. 1913'te yani yirmi dördüncü yaş gününden sonra oradan ayrılmaya, sınırı geçip Almanya'ya gitmeye karar vermiştir. Sınırı geçip Münih'e gitmesi bir şey değiştirmemiştir. Avusturya yetkililerinin takibi sonucunda 1913'te onu tekrar askere çağırılmıştır. Ancak Hitler askerliğe uygun bulunmayıp geri gönderilmiştir.¹⁵⁷

I. Dünya Savaşı başlayınca Bavyera'da orduya gönüllü olarak katılmak için Kral Üçüncü Louis'e dilekçe sunup ricada bulunan Hitler, daha sonra onbaşı rütbesiyle gösterdiği başarılar nedeniyle ödüllendirilmiştir.¹⁵⁸ 1918'de Almanya'nın teslim olması Hitler için hayal kırıklığı olmuştur. Ona göre bu başarısızlığın arkasında doğru propaganda yapılmaması ve Yahudilerin imparatorluğa yaptığı ihanet vardır.¹⁵⁹ Bu durum Hitler'in politikaya atılmasına ön ayak olmuştur.

2.4.1. Hitler'in Liderlik ve Devlet Anlayışı

Hitler, I. Dünya Savaşı sonrası, siyasi ve toplumsal düzen bakımından hızla kötüye giden Almanya'da, askerlik görevini sürdürürken, 1919 Temmuzunda hem diğer askerlerin siyasi görüşlerini etkilemek hem de Alman İşçi Partisi'ne (DAP) sızmak için keşif komandosu adı verilen birliğe istihbarat ajanı olarak atanmıştır. Hitler'i *führer* (önder) yapan özellikler, ajanlık görevini yürüttüğü sırada, hem parti (DAP) üyeleri hem de kendisi tarafından, dikkat çekici boyutta gün yüzüne çıkarılmıştır.

Bir devletin olmazsa olmazı denilebilecek liderlik makamı, Hitler için ayrı bir öneme sahiptir. Onun için liderlik bir misyon meselesidir. Kendisini anlatırken defaatle günlük meselelerin onun ilgi alanına girmediğini vurgulamıştır. Onun için bir görevi ifa etmenin ilk şartı, güçlü bağlarla ve tam bir adanmışlıkla uzun soluklu bir amacın bulunmasıdır. Siyasi mücadele, iktidarın ele geçirilmesi, liderlik, düşmanın yok edilmesi ve milletin gücünün artırılması bu amaca giden yoldaki bazı basamaklardır. Ama Hitler'in bu amaca ulaşma yoluna dair açık, somut bir fikri yoktur. Onun sadece, ulaşmak istediğine karşı fanatik derecede kesin inancı vardır.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Kershaw, 108-109, Macit, 26.

¹⁵⁸ Orduya katıldıktan sonra gösterdiği başarılar nedeniyle önce "İkinci Sınıf Demir Haç" sonrasında da nadiren verilen "Birinci Sınıf Demir Haç" ödülleri verilmiştir. Kuter Çelen, *Adolf Hitler Kimdir?*, Kastaş Yay., İstanbul 2015, 15-16.

¹⁵⁹ Hitler, 176-177.

¹⁶⁰ Kershaw, 384.

Hitler'in siyasi fikirlerinin, henüz 24 yaşındayken Viyana'da kaldığı yıllarda biçimlenip Alman milliyetçiliğine hayranlığının o yıllarda başladığı bilinmektedir. Demokrasiye, Marksizm'e ve Yahudilere düşmanlık beslemenin yanı sıra Tanrı'nın Almanları üstün ırk olarak seçtiğine inanmaktadır. Değil iktidara gelmek, daha siyasette adını duyurmadığı yıllarda kaleme aldığı otobiyografisinde (*Kavgam*) yeni bir devletin nasıl oluşturulması gerektiğine dair planlar anlatmaktadır. Şöyle ki, yeni kurulacak devlet, ırk esasına dayanacak, o dönem sınır içinde ve dışında yaşayan, bütün Almanları kapsayacak şekilde bir Alman toplumu birliği oluşturulacaktır. Bu devletin lideri (muhtemelen kendisi) mutlak diktatör olacak, emirler arasında yukarıdan aşağıya bir hiyerarşi söz konusu olacak ve böylece Almanya'nın nasıl dünyanın efendisi olacağını bütün dünya görecekler.¹⁶¹

Liderlikle ilgili kavramlar, I. Dünya Savaşı öncesinde politik sağ tarafından kullanılan bir gerçekliktir. Savaş sonrası dönemde ulusal kurtuluş, ancak büyük bir liderin rehberliğine boyun eğerek efsanevi bir geçmişe ait değerleri canlandırma yolu ile mümkün olabilmektedir. Bu düşüncüyü yaymada etkili olan birçok topluluk ve cemiyet; liderlik ve liderlere itaatin gücü fikrinin gençlik hareketleri arasında daha yaygın hâle gelmesine katkı sağlamaktadır.¹⁶² Hitler de fikirleriyle etki altında bırakmak istediği kitleye, liderin ve iradesinin nasıl olması gerektiğini şöyle anlatmaktadır:

*“Bir liderin düşünsel evrimi, taraftarları için bir güvence sunmalıdır; çünkü liderin yeni çözümleri, doktrinlerinin daha fazla destek bulmasını sağlayacak ve aynı zamanda taraftarlar için savundukları fikrin gücü önemli bir işaret teşkil edecektir. Ancak, açıkça yanlış olduğu görülen ve bu nedenle temel ilkelere sadakatini sorgulatan bir lider, bu durumda siyasi ve genel bir harekette bulunmaktan kaçınmalıdır. Çünkü bir kez hata yapan bir lider, gelecekte başka hatalar da yapabilir. Hata yapan lider, vatandaşlarından onu kabul etmelerini ve kendisine güvenmelerini isteme hakkına sahip değildir.”*¹⁶³

Hitler'in yaymak istediği liderlik özellikleri, kuşkusuz kendinden örnekler içermektedir. Örneğin: kendinin mükemmel bir hatip olduğunu düşünmektedir. Hitler, daha çocuk yaşta konuşmadaki hünerini “*Konuşma yeteneğim, çocukluk arkadaşlarıma verdiğim, ikna edici ve daha doğrusu kandırıcı söylevlerle oluşmaya başladı. Kendi*

¹⁶¹ Shirer, 139-140.

¹⁶² Kershaw, 194.

¹⁶³ Hitler, 54.

kendimi zor idare edebilen küçük bir lider olmuştum” sözleriyle anlatmaktadır.¹⁶⁴ Yalnız bir konuşmacı olarak değil, aynı zamanda bir propagandacı ve örgütçü olarak da görülmemiş bir kabiliyeti vardır. Nazi partisinin her kademesini kendi görüşleri ile oluşturmayı başardığı aşikârdır.¹⁶⁵ İkna kabiliyeti yüksek olan Hitler’in toplumun zihninde bıraktığı etki de oldukça tesirlidir. Ağustos 1919’da Hitler’in Lechfeld’de yaptığı konuşmayı dinleyen askerlerden birinin *“Hitler’in kitleler önünde konuşmak için yaratılmış biri olduğunu söyleyebilirim, toplantılardaki fanatizmi ve popülist tarzıyla fikirlerini dinleyicilerinin zihnine kazıyor ve onları görüşlerini paylaşmaya mecbur bırakıyor”* sözleri, nasıl bir etki oluşturduğunu kanıtlar niteliktedir.¹⁶⁶ Bunu bir konuşma hazırlığı yaparken gece geç saatlere kadar çalışıp sunumlarını sekreterlerine dikte etmesine ve gerekli düzeltmeleri kendisinin yapmasına borçludur.¹⁶⁷

Hitler’in çevresini etki altında bırakma gücü, resmi bir çerçevede sınırlı olmayan olağanüstü bir niteliğe sahiptir. Bu güç, parti liderliği veya diğer resmi görevlerle sınırlı değildi ve o gücünü, Almanya’nın korunması misyonu olarak algıladığı bir hedeften almıştır. Başka bir deyişle, Hitler’in gücü, kurumsal bir temele dayanmak yerine “karizmatik” bir nitelik taşımaktadır.¹⁶⁸ Nitekim Hitler, kendi “misyonundan” bahsederken görevinin “takdiri ilahi” tarafından yönlendirildiğini düşünmektedir. Özellikle Yahudilere karşı yürüttüğü mücadeleyi, Tanrı’nın kendisine bahsettiği bir görev olarak görür ve onun için haçlı seferi benzeri bir nitelik taşımaktadır. Sovyetler Birliği’nin işgaline girdiği yıllarda, hem Hitler hem de diğerleri için bu Yahudi düşmanlığının kıyıma dönüşmesi, haçlı seferinin doruk noktası olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁹

Hitler’in iktidarla ilişkisi ve devlete yaklaşımı, kendisinin de açıkça ifade ettiği gibi, tamamen sömürü odaklı ve fırsatçıdır. Daha önce de belirtildiği gibi devlet onun için sadece bir araçtır: “fiziksel ve zihinsel açıdan benzer bireylerin bir topluluğu oluşturup bu topluluğu savunmaları”, “kültürün yaratıcıları olarak, daha yüksek bir

¹⁶⁴ Hitler, 3.

¹⁶⁵ Shirer, 62.

¹⁶⁶ Kershaw, 152.

¹⁶⁷ Fritz Wiedemann, *Der Mann, der Felder werden wollte*, Blick U. Bild Verlag, Germany 1964, 69-85.

¹⁶⁸ Kershaw, 25.

¹⁶⁹ Kershaw, 323.

insan türünün güzelliğini ve itibarını oluşturan bu ırksal ana ilkelerin korunması” gerekliliğinden kaynaklanan net olmayan bir anlayıştır.¹⁷⁰

Hitler’in devletle ilgili görüşü için şöyle denilebilir: Eğer iktidarı elinde bulunduran, yani hükümetin herhangi bir bakanlığı, sorumluluğu altındaki siyasetin bir kısmı en iyi şekilde görevini yerine getiremezse ve orada bürokrasi ağır basarsa, o sahayı, kamu yönetiminden mümkün olduğunca uzak başka bir kurum yönetmelidir. Yeni oluşan birimler genel itibarıyla direk Hitler’e bağlı olarak kurulup devlet ile parti arasında konuşlandırılrsa da ikisine de ait olmamıştır. Todt Örgütü, Hitler Gençliği ve Dört Yıllık Plan (1936’dan itibaren) bu şekilde oluşan birimlerdir.¹⁷¹

Lan Kershaw, Hitler’in yönetim tarzını “şekilsiz yönetim” terimiyle tanımlamaktadır. Ona göre, bu yöntem, Hitler’in *führerlik* pozisyonunu güvence altına alan kişiselleştirilmiş yönetiminin bir sonucudur. Almanya’da, modern bir devlet olarak bürokrasiyi ve iktidarın çeşitli alanlarını tek bir kişide toplamının, idari karmaşaya yol açacağı bir gerçekliktir. Bu tür bir yönetim anlayışı, bürokrasiyi dışlamakta, sistemsiz bir yapıya işaret etmekte ve propagandaya dayalı baskıyı gerektirmektedir. Hitler, liderliğini devam ettirmek için *sistemsiz bir sistem* olan bu yaklaşımı benimsemiştir.¹⁷²

2.4.2. Nasyonal Sosyalizmin İktidar Yürüyüşü

Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi’nin kökeni, 35 yaşında bir çilingir ve savaş gazisi olan Anton Drexler tarafından kurulan Alman İşçi Partisi’ne (DAP) dayanmaktadır. Drexler, bu partiden önce, 7 Mart 1918’de Marksizm’le mücadele etmek ve Almanya’nın istediği “adil” barışı sağlamak amacıyla bir “*Bağımsız İşçiler Komitesi*” kurmuştur. Ancak bu komite, kırktan fazla üye toplayamamıştır. Bu nedenle, 1919 yılının Ocak ayında Münih’te, kurduğu komitesini benzer bir oluşum olan “*Siyasi İşçiler Çevresi*” ile birleştirmek zorunda kalmıştır.¹⁷³ O dönemde yüzü aşmayan üye sayısına sahip olan bu yeni oluşuma “*Alman İşçi Partisi*” adı verilmiş ve bu partinin ilk başkanı gazeteci Karl Harrer olmuştur.¹⁷⁴ Partiyle ilişkileri başladıktan sonra Karl

¹⁷⁰ Hitler, 433-434.

¹⁷¹ Kershaw, 678-679.

¹⁷² Lan Kershaw, *Hitler II.c. Nemesis 1936-1945*, (Çev.: Yavuz Alogan), İthaki Yay., İstanbul 2009, 575.

¹⁷³ Kevin Passmore, *Faşizm*, Çev. Sinem Gül, (2. Baskı), Dost Kitabevi, İstanbul 2014, 55., Tarık Dursun Kakinç (Çev. ve Der.), *Hitler kimdir Nazizm nedir?*, Ak kitabevi, İstanbul 1967, 52.

¹⁷⁴ Shirer, 72.

Harrer'i tanıyan Hitler, onun için; *“Harrer, gazeteci olduğu için geniş bir bilgiye sahipti, ancak bir parti lideri olarak halka hitap etme konusunda yetenekli değildi.”* ifadelerini kullanmıştır.¹⁷⁵

Drexler, kurduğu partinin amacının, dışarıdaki Yahudiler ve uluslararası sermaye tarafından engellenen sosyalizmi kurmak olduğunu savunmuş ve milliyetçilik kavramını öne çıkardığı dünya görüşünü de “nasyonal sosyalizm” olarak tanımlamıştır.¹⁷⁶ Hitler, adı henüz *Nasyonal Sosyalist* olmayan bu parti ile kendisine tevdi edilen bir görev münasebetiyle tanışmıştır. Bu görev, şeflerinden birinin ondan, görünüşte siyasi vasfı bulunan “Alman İşçi Partisi” adı altındaki oluşum hakkında rapor istemiştir. Yakında toplanacak olan ve bu toplantı da Gottfried Feder'in konuşacağı oluşumun mahiyetini anlamak ve istenilen raporu hazırlamak üzere partinin ilk toplantısına katılmıştır.¹⁷⁷ Hitler bu ilk ziyaretinde toplantı sonunda serbest münakaşa yapılacağını duyunca toplantıda biraz daha kalmaya karar vermiş ve konuşma fırsatı bulmuştur.¹⁷⁸ Bu konuşma başta parti kurucusu Drexler olmak üzere herkesi etkisi altında bırakmıştır. Hitler, Drexler'in daha sonra “bomba gibi bir başarı” olarak adlandıracağı bir başarı elde etmiştir.¹⁷⁹

I. Dünya Savaşı sonrasında orduya bağlı olarak Alman milliyetçiliğini yaymakla görevlendirilen Hitler, 1919 yılında yeni kurulan Alman İşçi Partisine (DAP) propaganda sorumlusu olarak katılmıştır.¹⁸⁰ Ardından kendisini, kitlelerin millileştirilmesine, Almanların ırksal üstünlüğünün teşvik edilmesine ve içerisindeki yıkıcı etkenlerin ortadan kaldırılması için adanmıştır. Aynı zamanda, Almanya'nın küresel bir güç olarak yükselmesi ve düşmanlarına karşı direnebilen güçlü bir devletin geliştirilmesi için çaba göstermiştir. İşçileri ulusal kimlik altında birleştirmek ve Yahudi nüfusu dışlamak bu bağlamda değerlendirilebilir. Hitler, bu hedeflere ulaşmak için ideolojik ve politik bir platform inşa etmeye başlamıştır.¹⁸¹

Hitler, partiye katıldıktan kısa bir süre sonra parti yönetimine dâhil olmuştur. Bu durum, parti kurucuları olan Herrer ve Drexler arasında bir anlaşmazlığa neden

¹⁷⁵ Kakinç, 52.

¹⁷⁶ K. Passmore, 55.

¹⁷⁷ Hitler, 181.

¹⁷⁸ Hitler, 182.

¹⁷⁹ Passmore, 55.

¹⁸⁰ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 26.

¹⁸¹ Passmore, 55.

olmuştur. Hitler'i megaloman bir kişi olarak gören Herrer, bu fikir ayrılığı sonucu istifa etmiş ve parti başkanlığı görevi Drexler'e verilmiştir. Partinin yeni başkanı Drexler ise, Hitler'i son derece yetenekli biri olarak görüp onun parti içinde yükselmesine izin vermiştir. Alman İşçi Partisi, 24 Şubat 1920 tarihinde ilk büyük toplantısını yapma kararı alarak bu adla yaptıkları son toplantı olmuştur. Toplantıda 25 maddelik parti programını açıklama görevi Hitler'e verilmiştir. Drexler tarafından yazılıp Hitler tarafından düzenlenen "25 madde" programı açıklandıktan sonra parti adı "*Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi*" olarak değiştirilmiştir.¹⁸²

Bu programda ilan edilen maddelerin bazılarını şöyle özetlenebilir;

1. Alman ulusunun birleşmesi ve kendi kaderini belirleme hakkını talep etmesi.
2. Alman ulusunun diğer uluslarla eşit haklara sahip olmasını isteyip Versay ve St. Germain barış anlaşmalarının iptal edilmesini talep etme.
3. Sadece Alman kökenli olanlar yurttaş olmalı, Yahudiler Alman ulusuna dâhil edilmemeli.
4. Eğitim sistemi geliştirilmeli ve devlet, tüm yetenekli aynı zamanda çalışkan Almanlara yüksek eğitim fırsatları sunmalı.
5. Din özgürlüğüne saygı gösterilmeli ancak Almanca yayın yapmayan gazetelere izin verilmemeli.
6. Güçlü bir merkezi otorite oluşturulmalı ve parlamentonun mutlak otoritesi sağlanmalı.¹⁸³

1921 Temmuz'undan itibaren Hitler'in kesin liderliği altında, adını değiştirerek *Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi*'ne (NSDAP) dönüşen DAP, bir tartışma kulübü olmaktan çıkıp yoğun propaganda faaliyetleri yürüten siyasi bir harekete dönüşmüştür. Parti, yukarıda sıralanan maddelerde de görüleceği üzere hem örgütsel hem de ideolojik açıdan ulusallaşma yolunda önemli adımlar atmıştır.¹⁸⁴ Nasyonal Sosyalizm, belirli bir sistematığa sahip olmayan, ancak kendi içinde mantıklı bir tutarlılığa sahip olan bir ideolojidir. Bu ideolojinin, dönemin tüm gelişmelerini içerisinde barındırdığı söylenebilir. Hareketin amacına ulaşmak için izlediği yol ve yöntem, doğrudan Hitler

¹⁸² Ulus Baker, Tanıl Bora, Orhan Koçak ve Töre Teslim, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, İletişim Yay., İstanbul 1988, 794-804.

¹⁸³ Ayferi Göze, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, 343-344

¹⁸⁴ Mark Mazower, *Hitler İmparatorluğu (İşgal Avrupa'sında Nazi Yönetimi)*, (Çev.: Yavuz Alogan), (2.Baskı), Alfa Yay., İstanbul 2013, 91.

tarafından belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, umut arayan kitleleri çekebilmek için hazırlanan programın merkezinde, antisemitist unsurlar ve Alman ulusunun gereksinim duyduğu yaşam alanlarını oluşturma hedefleri bulunmaktadır.¹⁸⁵ Hareketi en ince ayrıntısına kadar tasarlayan Hitler, ilk iş olarak cumhuriyetçi üç renkli bayrağı reddederek, kendisinin tasarladığı ortasında gamalı haç bulunan bayrağı, kullanmıştır. Hitler, görsel etkiyi en üst düzeye çıkarmayı hedeflediğinden, gamalı haçı kırmızı zemin üzerinde beyaz bir çemberin içinde tercih etmiştir. Kitabında oluşturduğu bayrağın ne anlama geldiğini şöyle izah etmektedir: “*Bu, gerçek bir semboldür. Kırmızı, sosyal fikrin hareketini temsil ederken, beyaz milliyetçiliği ve gamalı haç ise Ari ırkının zaferi için yürütülen savaşı simgeler.*”¹⁸⁶

Almanya’nın kurtuluşu ve savaş sırasındaki sosyal bütünlüğün korunması, sınıflar arası işbirliğiyle gerçekleştirilecek gibi görünmektedir. 1922 yılında, partiye destek veren bir profesörün tanımıyla, “*..askeri ve devrimci unsurların, ulusal ve sosyal konuların tuhaf bir bileşimi*” hâline gelen bu hareketin, Bavyera’da en yaygın yurtsever hareket olduğu aktarılmaktadır. Partinin önemli müttefikleri arasında Rudolf Hess, Fırtına Bölüğü komutanı Ernst Röhm ve parti gazetesinin editörü Gottfried Feder bulunmaktadır. Bu kişiler arasındaki görüşmeler, 1923 Kasım’ındaki darbe girişiminin (birahane darbesinin) temellerini oluşturmaktadır¹⁸⁷

1923 yılındaki “*birahane darbesi*”, Nasyonal Sosyalist Parti’nin güçlü ve zayıf yönlerini açığa çıkarmıştır. Parti, Alman Cumhuriyeti’ni devirmeyi ve Mussolini’nin bir yıl önce gerçekleştirdiği “Roma’ya yürüyüş” benzeri bir ulusal direniş hükümeti kurmayı hedefleyen her türlü gizli grup için çekici bir müttefik hâline gelmiştir. Sonuç olarak 1923’ün sonbaharında gözlenen şey, iç savaşın hazırlığından ziyade, İmparatorluk Ordusu ve Bavyera Hükümeti tarafından desteklenen, General Vali Komiseri Gustav Ritter Von Kahr liderliğinde daha kapsamlı bir hükümet darbesidir.¹⁸⁸

26 Şubat 1924’te darbeciler, mahkeme karşısına çıkarılmıştır. Bu süreçte, Hitler’in yanı sıra Ludendorff, Röhm ve diğerleri suçlansa da özünde “*darbe girişiminin ruhen ve fikren tamamen Hitler’e ait olduğu*” düşüncesi yatmaktadır. Toplamda yirmi

¹⁸⁵ Fatih Keskin, 2. Dünya Sırasında Türkiye’de Alman Propagandası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1997, 37.

¹⁸⁶ Kershaw, Hitler birinci cilt hubris 1889-1936, 150.

¹⁸⁷ Caplan, 43.

¹⁸⁸ Kershaw, Hitler birinci cilt hubris 1889-1936, 101.

dört gün süren duruşmalar neticesinde, mahkeme 1 Nisan 1924'te kararını açıklamıştır. Buna göre, Ludendorff'un beraat ettiği ifade edilir ki zaten mahkemenin başkanı Yargıcı Neithardt, daha dava başlamadan önce Ludendorff'un aklanacağını bildirmiştir. Diğer sanıklarla birlikte suçlu bulunan Hitler, devlete ihanet suçundan Landsberg Kalesi'nde beş yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.¹⁸⁹

1924 yılında Bavyera'da hapse giren Hitler, bu dönemi, “devlet eliyle üniversite okumak” olarak ifade etmiştir.¹⁹⁰ Hitler, otobiyografik eseri olan *Kavgam*'ı, hapisanede olduğu sırada yazmıştır. İlk cildin büyük bir kısmı 1924'te yazılmışken, ikinci cilt 1926'da tamamlanmıştır.¹⁹¹ 1929 yılına kadar, *Kavgam*'ın ilk cildi yaklaşık 23 bin adet satış gerçekleştirmişken, ikinci cildi sadece 13 bin adet satabilmiştir. Nazi Partisi'nin 1930 seçimlerinde elde ettiği başarı sonrasında, satışlar hızla artış göstermiş ve 1932 yılında 80 bin adede ulaşmıştır. 1933 yılından itibaren ise *Kavgam*'ın satışlarında astronomik bir artış kaydedilmiş; o yıl içerisinde satış rakamı bir buçuk milyon adedi geçmiştir. Bu rakama farklı dillere çevrilip satılan kitaplar dâhil değildir.¹⁹²

Görsel 2.6. Hitler'in *Mein Kampf* kitabının ilk baskısı, Temmuz 1925
(www. t24.com.tr)

Kavgam kitabının belirgin bir siyasi çerçevesi bulunmamakla birlikte, sunuş biçimi ne kadar çarpıtılmış olursa olsun, kitap Hitler'in politik prensiplerini, dünya görüşünü, sahip olduğu misyon algısını, toplum vizyonunu ve uzun vadeli hedeflerini kapsayan bir beyan olarak nitelendirilmiştir. Bu aynı zamanda Führer mitinin

¹⁸⁹ Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 226.

¹⁹⁰ Hans Frank, (1953). *Im Angesicht des Galgens*, Graefelfing, Münih 2018, 45-47.

¹⁹¹ Shirer, *Nazi İmparatorluğu Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü I*, 145.

¹⁹² Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 311.

temellerini de kısmen atmıştır. Çünkü Hitler, “*Kavgam*” da kendisini, Almanya’nın o dönemdeki çaresiz durumundan kurtarıp büyük sınırlara taşıyacak niteliklere sahip tek lider olarak tanımlamıştır.¹⁹³

Hapiste bir yıl gibi bir süre kalan Hitler, serbest bırakıldıktan sonra parti lideri olarak, artık NSDAP’ın yarı askerî bir organizasyon olmaktan çıkmasını ve zorla iktidar elde etmeye yönelik çabaların sona erdirilmesini istemiştir. NSDAP, Mayıs 1924 seçimlerinde %2.6 oy alarak 32 milletvekili kazanmış, ancak Aralık 1924 seçimlerinde sadece %1 oy alarak 14 milletvekili çıkarabilmiştir.¹⁹⁴

Nazi Partisi, ilk günlerinden itibaren Versailles Antlaşması’nın ortadan kaldırılması, komünist düşmanlığı, Alman ırkının üstünlüğü ve bu bağlamda Yahudi karşıtlığı gibi hedefleri kendisine amaç edinmiştir. 1925’e gelindiğinde, Nazilerin bu sloganları, birçok entelektüel Nazi Partisi’ne çekmiştir. İşsiz üniversite mezunları arasında da partiye katılımlar olmuştur. Yahudilere karşı duyulan rekabetten rahatsız olan avukatlar, doktorlar, bankacılar ve tüccarlar, bu partiye üye olmuş veya desteklemiştir. Vereinigte Stahlwerke’nin sahibi Fritz Thyssen, Ruhr’un kömür kralı Emil Kirdof ve diğer birçok sanayici, komünist düşmanlığı nedeniyle Nazi Partisi’ne önemli maddi yardımlar yapmışlardır. Almanya’nın iç durumu, yeniden 1919-1923 dönemine benzeyen bir hâl almıştır. Bu durum karşısında Merkez lideri Heinrich Brüning kabinesi, merkez partilerini güçlendirmek ve etkili bir hükümet oluşturmak amacıyla Eylül 1930’da genel seçimlere gitmiştir. Seçim sonuçları, Nazi Partisi için beklenmedik derecede büyük bir başarıdır. 1928 seçimlerinde sadece 12 milletvekili kazanabilen parti, 1930 seçimlerinde 6.407.000 oy alarak (%18.3) 107 milletvekilliği elde etmiştir. Nazi Partisi merkez partisi olan Sosyal Demokrat Parti’nin (143 milletvekili) ardından, en güçlü ikinci parti konumuna yükselmiştir.¹⁹⁵

1918’den beri yürütülen orta sınıf siyasetindeki dönüşümle *Büyük Buhran*’ın fazla alakası yoktur ancak yaklaşık on yıl sonra büyük buhranın, nasyonal sosyalistlerin gelirlerine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Bazı araştırmacılara göre, Nazilerin başarısını hazırlayan süreç bu siyasi dönüşümdür. 1930 yılındaki büyük Nazi zaferi, o dönemde diğer siyasi alternatiflerin tutunamamış olmasından, ekonomik krizin yıkıcı

¹⁹³ Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 312.

¹⁹⁴ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay., İstanbul 2009, 296.

¹⁹⁵ Armaoğlu, 296-297.

etkisiyle veya protesto oylarının dağıtıcı etkisiyle değil, I. Dünya Savaşı sonrası milliyetçi hareketin birleştirici etkisiyle açıklanabilir. Özetle, 1930 yılının sadece bölünmeyi değil, aynı zamanda toparlanmayı da işaret ettiği görülür.¹⁹⁶

Tarihler 1932'yi gösterdiğinde Hitler, Almanya Cumhurbaşkanı Hindenburg ile karşılaştırılabilir bir konuma gelmiştir. Yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Hindenburg 19.3 milyon, Hitler ise 13.1 milyon oy almıştır. 1932'de mecliste bir parti salt çoğunluğu sağlayamadığı için ardışık olarak yapılan seçimlerde, Hitler'in partisi birinci parti olarak çıkmıştır. Nazi Partisi, Alman Parlamentosu (Reichstag)'nun 608 üyesinden 230 unu kazanarak ülkenin en büyük partisi hâline gelmiştir.¹⁹⁷ Cumhurbaşkanı Hindenburg, Başbakan Brüning'i görevden alarak, kabineyi oluşturma görevini eski askerlerden Von Papen'e vermiş, Nazi Partisi de Von Papen'in kurduğu hükümeti desteklemiştir. Von Papen, daha önce yasaklanan SA (Sturmabteilung, Fırtına Birimi) ve SS (Schutzstaffel, Savunma Birimi) adındaki iki paramiliter¹⁹⁸ örgütü yasaklayan kararı geri çevirerek bu örgütleri yeniden faaliyete geçirmiştir. Von Papen başbakanlık görevinde uzun süre kalamamış ve Aralık 1932'de Schleicher Kabinesi göreve başlamış ancak parlamentoda sürekli Nazilerin direnci ile karşılaşmıştır.¹⁹⁹

Bu sıralarda iktidarı kısa süren Von Papen, Cumhurbaşkanı Hindenburg ile yaptığı görüşmeler ve Hitler ile yaptığı pazarlıklarla Nazileri iktidara getirme çabasında olmuştur. Schleicher'in başarılı olamayacağını fark eden başkan Hindenburg, 30 Ocak 1933'te başbakanlık görevini Nazi Partisi lideri Hitler'e devretmiştir. Nazi Partisi sonunda arzu ettiği makama ulaşarak, iktidara gelmiştir.²⁰⁰ 1933 yılı Ocak ayında Reich Şansölyesi olarak atanan Hitler'in parti içindeki üstün konumunu Alman devletine aktarmak için büyük bir çaba harcamıştır. *Führer ve Reich Şansölyesi* makamının resmen kurulması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu sayede Hitler, sadece Nazi Partisi'nin lideri olmakla kalmamış, aynı zamanda resmi olarak Alman halkının lideri olmuştur.²⁰¹

¹⁹⁶ Shirer, *Nazi İmparatorluğu Doğuşu, Yükselişi ve Çöküşü I*, 125.

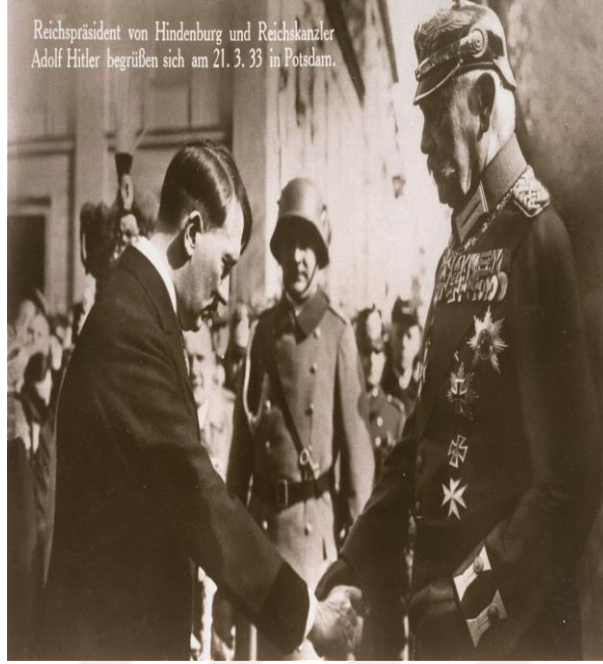
¹⁹⁷ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Der Yay. İstanbul 2015, 696.

¹⁹⁸ Paramiliter; güç, işlev ve örgütlenme olarak askerî ancak düzensiz gönüllülerden oluşan devletçe desteklenen bir tür yapıdır.

¹⁹⁹ Harun Bodur, *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Yeditepe Yay., İstanbul 2013, 328.

²⁰⁰ Bodur, 328-329.

²⁰¹ Caplan, 48.

Görsel 2.7. Hitler, Hindenburg’u selamlıyor. 5 Mart 1933 seçimleri, Hitler’in liderliğini meşrulaştırmıştı. (<https://encyclopedia.ushmm.org>)

Hitler’in Reich Şansölyesi olması, başta Cumhurbaşkanı Hindenburg olmak üzere pek az kişinin beklemediği bir durumdur. Kershaw, Hitler’in bu başarısını şöyle ifade etmektedir:

“Kendi başına başaramadığı şeyi, yüksek mevkilerdeki ‘dostları’ onun adına gerçekleştirmişti. ‘Adsız sansız Viyanah’, ‘meçhul asker’, birahane demagoğu yıllardır siyasetteki çılgın bir marjinal partinin lideri olmaktan öteye geçememiş, sofistike devlet aygıtına dair en ufak fikri olmayan biri: yegane özelliği milliyetçi kitlelerin en adi içgüdülerini olağanüstü bir yetenekle harekete geçirerek destek toplamak olan bu kişi şimdi Avrupa’nın önde gelen devletlerinden birinin yönetimini devralmıştı. Yıllardır niyetlerini hiç de gizli tutmamıştı. İktidara gelmek için her ne kadar yasal yolları kullandıysa da, kelleler yuvarlanacak, demişti. Marksizm ‘kökünden söküp atılacak’ demişti. Yahudiler ‘ortadan kaldırılacak’ demişti. Almanya silahlı kuvvetlerini güçlendirecek. Versailles’ın zincirleri kırılacak, Almanya ihtiyaç duyduğu ‘yaşam alanı’ nı ‘kılıçla’ fethedecek, demişti. Pek az insan onun bu sözlerini dikkate alıp, onun tehlikeli biri olduğuna hükmetmişti. Fakat soldan sağa siyasi arenanın tüm tonlarında - muhafazakarlar, liberaller, Sosyalistler, komünistler- yer alan çok fazla insan, bir yandan onun yeteneklerini küçümserken, diğer yandan niyetlerini ve ahlaksızca iktidar tutkusunu hafifseyip, dikkate almamıştı.”²⁰²

²⁰² Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 432.

Hitler'in iktidarı devralmasında, solun onu küçümsemesinin yanı sıra muhafazakâr sağın demokrasiyi ve sosyalizmi ortadan kaldırma düşüncelerine körü körüne bağlı olup muhtemel tehlikeleri görememesi ve *“iktidara giden yolların doğal girişlerini tutanların yaptığı siyasi yanlış hesaplar”* da etkili olmuştur.²⁰³

Hindenburg, şansölye koltuğunu biraz da mecburiyetten Hitler'e verdikten sonra, onu makamının ağırlığı ile ancak bir yıl kısıtlayabilmiştir. Çünkü ağır geçen hastalığı sebebiyle sağlığı iyice kötüleşmiş ve 1934'te ölmüştür. Açılan bu boşluğu fırsat bilen Nazi hükümeti lideri, kendinin bir devlet lideri “föhrer” olabilmesini resmi olarak beyan edebileceği yasalar çıkarmıştır. En nihayetinde Hitler, Almanya devletinin Üçüncü Reich Dönemi'ni bir hükümet lideri olarak değil, bir Alman imparatoru olarak sürdürmüştür. Bu sebeple Üçüncü Reich Dönemi için uygulamaya soktuğu tüm eylemler, almak istediği tüm kararlar ve yapmak istediği tüm revizyonlar noktasında onu durduracak kimse yoktur. Artık onun etrafında ya yanında durup ona destek olanlar yahut ona muhalif olup dışlanan belki toplama kamplarına alınanlar vardır.

Bu bağlamda hayal ettiği Almanya'yı oluşturmak için yaptığı değişikliklerden çokça nasibini alanlardan biri eğitim camiası olmuştur. Bir sonraki bölümde, tez konusunun temelini oluşturan bu değişiklik ele alınacaktır.

²⁰³ Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 433.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NASYONAL SOSYALİST DÖNEMDE İLK VE ORTA KADEME EĞİTİM KURUMLARI VE MÜFREDATI

Çalışmanın bu bölümünde, öncelikle NSDAP öncesi Almanya'daki eğitimin genel işleyişi üzerine bir bakış açısı sunulacak, ardından Hitler dönemindeki (1933-1945) eğitim anlayışı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Eğitime bakış açılarını anlayabilmek için öncelikle o dönemi kapsayan siyasal ideolojiye ve onun eğitime etkisine odaklanarak eğitim programlarına yer verilecektir.

3.1. NSDAP DÖNEMİ ÖNCESİ EĞİTİM

Nasyonal Sosyalizmin iktidarda olduğu dönemde, eğitim ve okullar büyük bir öneme sahiptir. Zira bir siyasi parti için, okullar ve sağlanan eğitim, hedeflenen toplumun temellerinin atılmasında büyük pay sahibidir. Almanya'da okul kavramı sekizinci yüzyıldan itibaren adından söz ettirir. Kilise ve manastırların oluşumuyla başlayan okul tarihinin ilk öğrencileri din adamlarıdır.

Yedi yüzlü yıllarda açılan kilise okulları, bugün hâlen Almanya'da varlığını sürdüren *Gymanasium (Lise, Kolleg)*'ların öncüleridir. Önceleri sadece din adamı yetiştirmek için açılan bu okullar, zaman içerisinde “zengin” denilebilecek ailelerin çocuklarının da gittiği hatta maddi durumu iyi olmasa da zeki öğrencilerin kabul edildiği okullar hâline gelmiştir.²⁰⁴ 1767-1835 yılları arasında filozof Wilhelm von Humboldt'un ilham kaynağı olan bu okullar, o dönemde ortaokul mahiyetinde kullanılsa da sonraki yıllarda yükseköğretime hazırlık dersleri bulunan ve müfredatı; jimnastik, estetik ve didaktik olarak faaliyet gösteren bir okul olarak kalmıştır.²⁰⁵

Orta Çağa gelindiğinde gelişen ticaret, yeni şehirlerin kurulması ve zanaatkârlığın kurumlaşmasıyla birlikte, cemiyetlerin en çok ihtiyaç duyduğu şeyler okuryazarlık ve hesap yapabilme kabiliyeti olmuştur. Devrin zanaatkâr ve tüccarlarının eleman ihtiyacını karşılamak için özel müteşebbislerce yeni okullar açılmıştır. Daha sonra yerel

²⁰⁴ Mehmet Ali Özkaya, *Alman Eğitim Sistemi*, (Erişim: 25.11.2023), <https://silo.tips/download/alman-egitim-sistemi-mehmet-ali-zkaya>

²⁰⁵ Lisa Pine, *Education in Nazi Germany*, Berg, Oxford; New York 2010, 10.

yönetimlerin de açtığı bu okullara, “okuma-yazma ve aritmetik okulları” adı verilmiştir. 13. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasında varlığını sürdüren bu okullar, *Volksschule* (*Halk okulları, İlkokullar*)’nin öncüsü sayılıp kapsamlı bir eğitim sisteminin ilk parçasını oluşturur. Yani eğitim Volksschule (ilkokul) ile başlayarak ve Alman Gymnasium (ortaokul)’u ile devam etmiştir.²⁰⁶

18. yüzyıla gelindiğinde güç kazanan orta sınıf ve kullanılmaya başlayan “vatandaşlık” kavramı, yeni bir okul tipinin daha ortaya çıkmasına sebep olmuştur. *Realschule Okulları* adı verilen bu okullar sayesinde toplumda oluşturulmak istenen “orta kesim” için klasik ve hümanizmin yanı sıra popüler ve saygın bir anlayışla eğitim verilmiştir.

19.yüzyılda ise Almanya’da hâkim olan eğitim sistemi daha ziyade sosyal ve siyasal menfaatler çerçevesinde oluşturulmaya başlanmıştır. Nitekim Alman tarihinde pedagoji ile siyaset arasında yakın bir ilişki vardır. Eğitim sistemi egemen siyasi kültürün gelişimi ile bağlantılıdır.

Almanya, 1854 yılında “Stiehl Yönetmeliği” ni kabul ettiğinde müfredat, pedagojik formlar ve öğretmenlerin eğitimleri standartlaştırılmıştır. Bu yönetmelik, eğitim reformcularının girişimlerini engellemiştir. Devlet, kitlesel eğitimin oluşumunda önceki yıllara göre çok daha büyük bir rol oynamıştır. Okul ahlakını oluşturmada kişilerden ziyade sıkı çalışma ve disiplin belirleyici unsur olmuştur. 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde sıklıkla kullanılmaya başlanan *Volksbildung* (*popüler eğitim*) teriminin, artık ahlak anlayışını tamamen değiştirdiği gözlemlenmiştir. Hatta ulusal, liberal ve demokratik ruhunu kaybetmiş, sıradan insanlara otoriteye karşı boyun eğme tavrını aşmak için bir güç olarak kurumsallaştırılmıştır. O dönem demokratik yapılar kuramayan devlet, gelişen bir eğitim sistemi ve gerçek bir sosyalleşme sağlayamamıştır.²⁰⁷

Almanya’da 1854-1914 yılları arası mesleki eğitimin önemi artmıştır. Bu yıllarda Georg Kerschensteiner, *Arbeitsschule* yani meslek okulunu kurmuş ve yeni bir mesleki eğitim biçimi oluşturmuştur. Mesleki eğitimde ikili sistem başlatılmıştır. Erkek çocukları; teknik eğitimin yanı sıra Almanca, yurttaşlık bilgisi, hukuk ve ticaret gibi

²⁰⁶ Özkaya, (Erişim:25.11.2023), <https://silo.tips/download/alman-eitim-sistemi-mehmet-ali-zkaya>

²⁰⁷ Hans-Joachim Hahn, *Education and Society in Germany*, Oxford 1998, 17.

konularda geniş bir genel eğitim alırken; kız çocukları, sadece okullarda anneliğe ve aile hayatına hazırlanmıştır.²⁰⁸

Aynı dönemlerde II. Kaiser Wilhelm, 1890'da Schulstreit (okul anlaşmazlığı) problemiyle meşgul olmuştur. Gymnasium eğitiminde ulusun mirasına, tarihine ve coğrafyasına daha fazla vurgu yapılmasının yanı sıra “karakter oluşturma” ve beden eğitimine de önem verilmesi çağrısında bulunularak, geleneksel odaklı klasik eğitimin önemi azaltılmıştır. Okul anlaşmazlığının bir sonucu olarak, Realgymnasium (ortaokul) 'da yapılan değişikliklerle birlikte yeni bir okul türü olan Oberrealschule (yüksek ortaokul), orta öğretim sistemine dâhil olarak eğitim sistemini önemli ölçüde genişletmiştir. Bu okullarda, öğrencilere zihinsel olarak aşırı yük bindiği ve pratik ilgiden yoksun olduğu düşünülen Gymnasium'a kıyasla daha teknolojik bir eğitim tercih edilmiştir.²⁰⁹

I. Dünya Savaşı kapıya dayanmışken, “1914'e hâkim fikirler” şovenist, militarist ve savaşçı niteliktedir. Bu gelişme, savaş zamanı '*Burgfriede*' yani 'siyasi partiler arasında savaş süresince ateşkes' çağrısıyla, milliyetçi fikirlerin parti siyaseti karşısında kazandığı zaferle el ele gitmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın ve Versailles Antlaşması'nın etkisi, birçok Alman akademisyenini ve eğitimciyi manevi yenilenme arayışına ve Almanya'nın statü kaybına karşı mücadele etmeye yöneltmiştir.

Weimar Cumhuriyeti (1919-1933) dönemi; modern, sosyal ve kültürel hayat alanlarında olduğu gibi eğitimi de etkilemiştir. Eğitimde ilerleme ve reform kavramları, reformcular arasında völkisch (ulusal/ırkçı) ve otoriter eğilimlerin reddedildiği cumhuriyet döneminin parolaları hâlini almıştır. İlkokul reformu; gönüllü din eğitiminin kaldırılmasını, öğretmenler için kolej sisteminin getirilmesini ve öğretmen konseylerinin kurulmasını içermektedir. Reformlar içerisinde en farklı olanı Hamburg'daki Lichtwark Okulu gibi “belediye okulları” olmuştur.²¹⁰

Weimar Anayasası, eğitimde bir dizi önemli değişiklikler yapmıştır. Bu değişiklikler arasında eğitime eşit erişim, cinsiyet eşitliği, sekiz yıllık ücretsiz eğitim gibi önemli konular vardır. Aynı zamanda, ilkokulun ilk dört yılını zorunlu hâle getirerek, liyakat esaslı ortaokula girişi destekleyen bir sistem benimsenmiştir.

²⁰⁸ Pine, 10.

²⁰⁹ Pine, 10.

²¹⁰ Pine, 11.

Tüm öğretmenlerin üniversite eğitimine sahip olmalarını ve devlet memuru olarak atanmalarını sağlamak amacıyla öğretmen eğitime bir standart getirilmiştir. Bu dönemde, Staatsbürgerkunde (yurttaşlık bilgisi) ve Arbeitsunterricht (çalışma talimatı) gibi yeni ders alanları da zorunlu kılınmıştır. 1920 Okul Konferansı, eğitim reformlarını en üst düzeye ulaştırmıştır. Bazı çevrelerde tüm bu yeni reformların uygulanması konusunda ciddi bir isteksizlik olmuştur. Bu nedenle de birçok girişim rafa kaldırılmıştır.²¹¹

3.2. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM

İlk bölümde vurgulandığı gibi, tarihin her döneminde devletler, kendi politik görüşlerini yeni kuşaklara aktarmak ve tüm politikalarını benimsetmek istemiştir. Bunu yaparken de hemen hemen bütün rejimler eğitimi ve okulları kullanmıştır. Bu durum, Almanya’da 1933-1945 yılları arasında, yani Almanya’da NSDAP’nin tek yasal parti olduğu dönemde de aynı şekilde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yürütülen eğitim faaliyetleri, siyasi erki elinde bulunduran Hitler’in ideolojilerini yansıtmıştır.

Almanya’da 1933 yılında Nazi Hükümeti’nin idareyi ele almasından bir yıl sonra Eğitim ve Bilim Bakanlığı oluşturulmuştur. Bakanlık, eğitim politikasını faşist ideoloji çerçevesinde okulların fiziksel yapısını, müfredat programlarını, öğretmen eğitimi, eğitim araç-gereçlerini, yönetimi ve denetimini yeniden tasarlamıştır. Hatta denilebilir ki NSDAP Dönemi’nde eğitim kurumları yönetime nefer yetiştirmek üzere biçimlendirilmiştir.

Aslında, Naziler, iyi organize edilmiş bir okul sistemini miras almış ancak birkaç ortaokul türünü kaldırarak, geleneksel köklü geçmişi olan Alman eğitim politikasında büyük değişiklik yapmıştır. Geleneksel eğitim idealizme dayanırken Nazi eğitimi karakter ve zihni eğitmek için klasik eğitimi benimsemiştir. Sadece bu kadarla da kalmayıp savaş sonrası Almanya’yı diriltecek olanın ekonomi değil eğitim-öğretim faaliyetleri olacağını düşünmüşlerdir. Hatta eğitimin amacı için bile Eğitim ve Bilim Bakanı olan Bernard Rust, “*Eğitimin tüm işlevinin bir Nazi yaratmak*” olduğunu ifade etmiştir. Fransa’nın millî dirilişinin sebebi olarak görülen öğretim programlarındaki yenilik hareketleri, nasyonal sosyalistlere ilham kaynağı olmuştur.

²¹¹ Pine, 12.

Nazi Almanyası dönemindeki eğitim faaliyetlerinin tamamı, Nazi fikirlerinin, Nazilerin dünyaya hükmetmesi, Almanya'nın dünyanın önde gelen ülkesi olması ve Alman ırkının en üstün (Aryan) ırk olduğunun doğrulanması üzerine bina edilmiştir. Ayrıca; eğitim öjenik, ideolojik ve aşırı milliyetçi temellere dayanmıştır. Aynı zamanda kült, militarist, simyacı ırkçı, Yahudi aleyhtarı, teosofik ve mitolojik yönleri de bulunmaktadır.²¹²

I. Dünya Savaşı öncesi Alman eğitiminde, fikrî yüklemelerin yanında fiziki gelişmeye yeterince önem verilmemesi Nazilerin eleştirdiği konulardan birisidir. Hitler'e göre sağlam ve enerjik düşünme gücü, ancak sağlam ve kuvvetli bir vücutta bulunmaktadır.²¹³ Ayrıca, nasyonal sosyalist siyaset, 1933 öncesinde okullarda bireye verilen öneme de karşı çıkmış, bunun yerine milliliği öne çıkarıp bireyin ayrı bir birim olarak değil ırksal topluluğun bir parçası olarak görülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Okullardaki öğretim programlarının ahlak ve millet sevgisinden bahsetmemesi, çocuğun ilerde manevi bilgilere karşı duyarsız yetişmesine sebep olabileceğinden devlete ve her türlü otoriteye başkaldırması kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle Naziler bir ırkı millet haline getirebilmek için ilk önce kusursuz ve sağlam bir sosyal çevre oluşturmayı hedeflemişlerdir. Onlara göre, insanın hemcinslerinin yararını kapsayan türden yapacağı fedakârlıklar ancak üstün ırklara ait özelliktir. Hitler'e göre; *“şahsi menfaat peşinde koşan insan adeta cennetten cehenneme düşer.”* Üstün ırklar, bireyselliklerini ve özelini toplumun yararına bilinçli bir şekilde feda ederler ki toplumu korumak için kendi hayatını feda etmek fedakârlığın en yüksek noktasıdır. Hitler, “idealizm” olarak ifade ettiği bu fedakârlığı şöyle izah etmiştir: İdealizm, ferdin toplum ve hemcinsleri uğruna kendisini feda etmesi ancak bu hissî bir durum değil, o medeniyet için ilk şart olduğu gibi “insan” kavramını da ancak o yaratabilir. İdealizm, insanı doğadaki düzenin küçük parçalarından biri haline getirmiştir.²¹⁴

Nasyonal sosyalistlere göre eğitim-öğretim düzenli ve teşkilatlı bir şekilde yapılmalıdır. Bu nedenle bütün eğitim faaliyetlerinin tek bir kurum, Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından yürütülmesine karar vermişlerdir. Ancak, böyle bir eğitimle gençlerin tam bir Alman olarak yetişebileceği ve kalplerine nasyonalizmin ve sosyal

²¹² Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 149-150.

²¹³ Hitler, 444

²¹⁴ Hitler, 444-446.

adalet hissinin samimi bir sentezinin yerleştirilebileceği görüşündedirler. Bu doğrultuda gençliği eğiterek, Alman ırkının bekasını sağlamalı ve hiçbir Alman genci, kanın halisliğini ve bunun Alman ırkının devamı için lüzumunu tam olarak anlamadan okuldan mezun olmamalıdır. Bu nedenle de Alman millî gururu, sonraki nesillere eğitim-öğretim ve bunun enstrümanları yolu ile verilmeli hatta geliştirmeli görüşünü savunmuşlardır.

Alman gençliğine ve onun eğitimine ayrı bir önem veren Hitler, sağlam bir Alman milleti oluşturabilmenin temel şartının, gençlik yıllarından itibaren sadece ırkının haklarını savunup koruyacak şekilde eğitim vermek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, ona göre bir Alman çocuğunun kalbinin millî menfaatler ve ulusunun savunmasına dair konularda kötü fikirlerden korunması gerekmektedir. Bir çocuk, ırkına sahip çıktığı ölçüde onu yöneten radikal bir idare olsa dahi dini önderlerinin yine kendi ırkından olduğu gözlenmiştir. Bu iddialarının en açık göstergesi dünya savaşında olduğu gibi ulusunun gireceği büyük çaplı ölüm kalım mücadelelerinde millî varlıklarını koruyabilmek için halkın üzerine düşenleri kusursuz yerine getirmektir.²¹⁵

Nazi Almanyası'nda eğitimin genel amacı somutlaştırılıp diğer hedefleri izah edilmiştir. Yani denilebilir ki Nazi Almanyası, bir yandan kendi halkına karşı beslediği sevgiyi, saygıyı ve inancı eğitim olarak verirken diğer yandan geri kalan insanlara karşı nefret ve hoşgörüsüzlüğü yine eğitimle aşılmıştır. Böyle bir pedagoji *politik fanatiklik* olarak adlandırılabilir. Zira küçük yaşlardan itibaren her bireyin öncelikle kişisel çıkarlarını küçümsemesi ve insanların Nazi Almanyası'na hizmet dışında hayatlarının başka bir amacının olmaması yukarıda da değinildiği gibi bir nevi nefer yetiştirme olduğundan yürütülen faaliyetlerin karakteristiğinin klasik bir eğitim anlayışına uymadığı açıktır. Nazi Devleti'ndeki bu eğitim tüm politikaya yansıdığı için ırksal seçim açısından bakılınca yalnızca seçkinler üreyebilecek ve küçük 'Aryan' çocuklar, ulusal topluluğa uyan insanlarla uymayanlar arasındaki farkların neler olduğunu eğitilerek öğreneceklerdir.

Nasyonal sosyalist devlet, kendi ırkına saygı duymalarının yanı sıra öğrencilerin ağızlarının sıkı olmasını, gevezelik yapmamalarını, birbirlerini ihbar etmemelerini birer fazilet olarak benimsetme görevini de okullara vermişlerdir. Hitler'e göre;

²¹⁵ Hitler, 97.

“Alman pedagoglar öğrencilere ketum olmayı ve ıstıraba dayanıklı olmayı muhakkak öğretmelidir. Öğretmenler sınıfta öğrencilerin birbirlerini şikâyet etmelerine ve gammazlamalarına asla müsaade etmemelidir. Eğitim öğrencilerde iradeyi, karar verme kabiliyetini ve sorumluluk duygusunu geliştirmelidir. Yanlış cevap verme korkusu, cevaptaki yanlıştan daha büyük kusurdur. Bunların yanında öğrenci ve gençlerin kıyafetleri de Nasyonal sosyalist gayeye hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulacak konulardan biridir.”²¹⁶

Nasyonal sosyalist devlet, ilköğretim ve ortaöğretim evrelerinde genel kültür programlarını da ana hatları ile verirken öğrencinin ileride belli bir alanda ihtisaslaşmasını sağlamayı amaçlamıştır. Hafifleyen öğretim programlarından arta kalan vakitlerde ise öğrencilere karakter eğitimi, iradeyi güçlendirme ve karar verme kabiliyetini geliştirmeye yer verilmiştir. Aynı zamanda devlet, yetenekli fakir çocuklara parasız eğitim verilmesini savunarak Nazizm’in elini küçük burjuva içerisinde ve kırsalda güçlendirmiştir.²¹⁷ Görüldüğü üzere Nazi eğitim sistemi, bireyin kişisel özelliklerine değil toplumsal gelişime odaklanan bir pedagojik anlayışı benimsemeye çalışmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Hitler’in temel amacı, kendisine ve Nazi ideolojisine tamamen boyun eğen bir topluluk oluşturmak ve bu boyun eğme konusunda şu bakış açısını benimsemiştir: Öğrenciler öncelikle susmayı öğrenmeli, sadece haklı yere cezalandırıldığında değil yeri geldiğinde haksızlığa karşı da sessiz kalmayı bu duruma katlanmayı öğrenmesi gerektiği şeklinde vurgulanmıştır.²¹⁸ Hitler, eğitim hususunda temel olarak değerlerin yeniden şekillendirilmesini, ulusal kimlik ve ırk bilincinin oluşturulmasını hedeflemiştir. Bilimsel eğitimi ve entelektüel çabayı küçümseyerek, “orta ve yüksekokullardaki tüm eğitim yönteminin tamamen saçma olduğu” ifadesini kullanmış ve öğrencilere gereksiz bilgi yüklemesi yerine sağlam bir temel eğitim alarak hayata hazırlanmaları gerektiğini savunmuştur.²¹⁹

Genel hatlarıyla eğitim politikaları özetlenecek olursa çocuklar sadece ilk yaşlara kadar ailesinin yanında kalıp daha sonra Nazi örgütleri olan “jungvolk” ve “Hitler jugend” teşkilatlarına katılarak iyi bir Nazi ve iyi bir asker olarak yetiştirilecek ve böylece devletin genç nesli tek tip olacaktır. Eğitimde sanata ve tarıma da yer verilecek,

²¹⁶ Hitler, 220.

²¹⁷ Hüsrev Gerede, *Sığınakta kaleme alınan belgesel, harp içinde Almanya*, ABC Ajansı Yay., İstanbul 1994, 304.

²¹⁸ Benjamin Ortmeyer, *Hitler Karanlığında Okul Yılları Analizler, Belgeler, Raporlar*, (Çev.: Derya Kaya, Doa Atayman, Z. Ece Kaya), Protagoras Academicus, Frankfurt am Main 2009, 23.

²¹⁹ Pine, 13.

çocukların sağlığına özen gösterilecek, okullarda dersler kısaltılacak, beden eğitime önem verilecek, tarih dersi millî duyguları harekete geçirecek şekle sokulacak, üniversite sayısı azaltılacak, herkes altı ay kazma ve kürekle çalışacak, büyük sanayi kurumları devletleştirilecek, eski muhariplere arazi dağıtılacaktır.²²⁰

3.3. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM VE MÜFREDAT DEĞİŞİKLİKLERİ

NSDAP 1933 yılında iktidara geldiğinde Nazilerin öncelik verdiği konuların başında eğitim yapısının dönüşümü gelmiştir. Naziler, eski Alman idealist eğitim sistemini ve liberal değerlere olan inancı terk ederek Alman eğitim sistemini temelden değiştirme yoluna gitmişlerdir.²²¹ Bununla birlikte yetişen her bir gencin ulus kimliğini edinmesi için nasyonal sosyalist eğitim, romantik milliyetçiliği yücelten *Sturm und Drang*²²² edebi hareketi ile on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından bu yana bazı akademik çevrelerde yaygın olan Sosyal Darwinizm'i birleştirmişlerdir.²²³

Hitler, yukarıda değinilen hedef ve amaçları doğrultusunda genç Alman “ulusal yoldaşının diğer ırk ve milletlere karşı “mutlak üstünlük” inancını edinmesi için eğitim ve öğretimin yeniden düzenlenmesi gerektiğine inanmıştır. Alman gençliğine özgüven ve ulusal gurur aşılmasının öneminden bahseden ve “*Müfredat sistematik olarak düzenlenmelidir. ...böylece genç bir adam okulu bıraktığında yarı pasifist, demokrat veya başka bir şey olmasın.*” diyen Hitler, her bir gencin tam bir Alman olabilmesi için sistemin gözden geçirilmesi gerektiğini savunmuştur.²²⁴

Nazi hükümeti, Alman okul sisteminde başlangıçta geçici ancak önemli değişiklikler yapmıştır. Hamburg’daki okul sistemi hakkında hazırlanan raporda eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesini ve nasyonal sosyalist devletin hedeflerini

²²⁰ Gereide, 304-305.

²²¹ Macit, *Faşizm ve Nazizm*, 127.

²²² Alman edebiyatında romantizm ile aydınlanma dönemi arasında geçen 20 yılı kapsayan edebi çağa verilen addır. Sayın İlyasoğlu’nun bu konuyla ilgili aktardıkları şöyledir: “*Sturm und Drang akımı 1770’lerin derin duyarlılığını simgeler. Ön romantizm olarak da nitelendirilen bu duyarlı stil (empfindsam stil) sezgi ve duyguyu her şeyin temeli olarak görür. Almanlar her bir müzik cümlesinin yoğun duygularla ağırlaştığı bir anlatım gözetirler. Bu anlatımcı dil, orta sınıfın sanatıdır. Süslü değil, yalın hatta kabadır. Sturm und Drang akımının bestecisi, Barok duyarlılığını korumuş, karşıtlık ilkesini her öğeye abartarak uyarlamıştır.*” Evin İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik Başlangıcından Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi*, (5. Baskı.), Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999, 49.

²²³ Gilmer W. Blackburn, *Education in the Third Reich*, Albany, State University of New York Press, New York 1985, 14.

²²⁴ Pine, 13., Hitler, 376-377.

karşlamak amacıyla değişikliklere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Rapor, Weimar döneminde Hamburg'daki eğitim anlayışının genel itibarıyla "Marksist ruhun etkisi altında olduğunu" ifade etmiş ve 1918-33 yılları arasında gerçekleştirilen değişikliklerin genel hatlarını çizmiştir. Görüldüğü gibi nasyonal sosyalist devlet, eğitim ve öğretime dair sorunları "organik devletin" ve "ulusal topluluğun" ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. Öğrencileri Alman kimliğiyle yetiştirip Alman kültürünü aşılama okulların görevidir. Ayrıca taşrada kendine uygun zemin bulması mümkün olan 'Marksist düşüncelerin engellenmesi de Nazi devletinin amaçları arasındadır. Kırsal kesimi göz ardı etmeyen Naziler, burada yaşayan ailelerin çocuklarının eğitimleri için özverili olmalarını, çocuklarının eğitimlerini kendi hallerine bırakmamalarını sıklıkla vurgulamışlardır.²²⁵

1933-37 yılları arasında, Nazi hükümeti tarafından gücünü sağlamlaştırmak ve ideolojisini Alman halkına benimsetmek için eğitim politikasında bir dizi adımlar atılmıştır. Nisan 1933'te tüm öğretmenlere devlet memuru statüsü verilmiştir. Profesyonel Kamu Hizmetinin Restorasyon Yasası (7 Nisan 1933), 'Aryan' kriterine dayalı olarak Yahudi ve 'istenmeyen' öğretmenlerin meslekten çıkarılması yasal hâle getirilmiştir. Ocak 1934 tarihli bir yasa ile eğitimde merkezî devlet kontrolünü artırmak amacıyla eyaletlerin özerkliği kaldırılmıştır. Kolej sistemi öğretmenler arasında sona erdirilmiş ve okullarda 'liderlik ilkesi' uygulanarak, tüm yetki müdürlere devredilmiştir.²²⁶

Nasyonal Sosyalizm Dönemi'nde, eğitimdeki en uzun soluklu çaba ve en önemli değişiklikler 1938-42 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Bu dönem, Nazi rejiminin en etkili olduğu dönem olarak bilinmektedir. 1938'de eğitimin yeniden yapılandırılması konusunda daha büyük adımlar atılmaya çalışılarak, savaşın başlangıcında, özellikle Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa girmeden önce, Nazi hükümeti eğitime önemli kaynaklar ayırmaya devam etmiştir.²²⁷

Nasyonal sosyalistler, özellikle Weimar döneminden devraldıkları farklı türdeki okul sayısını azaltarak, daha önce de ifade edildiği gibi kız ve erkek çocuklarının eğitimlerini ayırtmıştır. Orta öğretim sistemi yeniden düzenlenmiş ve bir yıl

²²⁵ Pine, 18-19.

²²⁶ Hahn, 79.

²²⁷ Pine, 19.

kısaltılmıştır. Orta öğretimin temel hedefi Alman erkeklerini kapsamlı bir şekilde eğitmek ve onları üniversiteye hazırlamak olarak belirlenmiştir. Weimar Cumhuriyeti döneminde başlatılan ve kırsal bölgelerden gelen çocuklara ortaöğretime erişim imkânı sunmayı amaçlayan Aufbauschule (besleyici/ileri okul) okullarının içeriği Nazi hükümeti tarafından genişletilmiştir. Bu okullar, öğrencilere Oberschule (lise) eğitiminin son aşamasına geçme fırsatı vererek Oberschule ile entegre edilmiştir. Nazi hükümeti, mevcut ortaokul sayısını Gymnasium’a ve cinsiyetlere göre ayrı eğitim verilen iki farklı türdeki Oberschulen’e indirgemıştır.²²⁸ Kız okullarında, öğrenciler teknik bilimden ziyade ev bilimi veya modern dil gibi alanlarda eğitilmiştir. Ev bilimi kursu, halk arasında ‘puding matrikülasyonu’ olarak adlandırılrsa da kızları üniversiteye giriş sınavlarına hazırlamamıştır. Çünkü kız okullarının özel misyonu, öğrencilerini “bir Alman kadını ve annesi” olacak niteliklerle donatmaktır. Bu, Hitler’in “Kadın eğitiminin amacı her zaman müstakbel anne olmalıdır”²²⁹ görüşü ile uyumlu bir yaklaşımdır. Çalışmada erkek öğrencilerin eğitim kurumları incelendikten sonra detaylı olarak kızların eğitimi ele alınacaktır.

Nazi rejimi, sınıfsız ve ideolojik olarak kapsamlı bir eğitim sistemi kurma amacıyla özel okullara kısıtlamalar getirmiştir. Weimar Anayasası, Kiliseler tarafından yönetilen özel ilkokulların yanı sıra fiziksel engelli çocuklar için özel okulların varlığına izin vermiştir. Nasyonal sosyalist hükümet, özel okulları tamamen ortadan kaldırmak için adımlar atmış ve özellikle “ulusal topluluğu” oluşturmada engel teşkil ettiğini düşündüğü ayrı mezhep okullarını kapatmayı amaçlamıştır. *Reichsschulpflichtgesetz (Ulusal Okul Yasası)* ile özel hazırlık okullarını kaldırmıştır. Ancak özel durumlarda zihinsel veya fiziksel engelli çocuklar için yapılan devlet Volksschule’ye (ilkokul) devamını zorunlu hâle getirmiştir. Eğitim görevlerini Alman ulusal geleneklerin (Volkstum) gücüne dayanarak gerçekleştiren Volksschule’nin amacı, sınıf veya mezhep gözetmeksizin ‘ulusal topluluğa’ mensup tüm Alman çocuklarına eğitim sağlamaktır. Yani özetle amaç; Alman ilkokullarının yapısını homojenleştirmektir.²³⁰

²²⁸ Pine, 20.

²²⁹ Jill Stephenson, *Women in Nazi Germany*, Routledge, London: Longman 2001, 16-18.

²³⁰ Pine, 20.

3.4. NSDAP DÖNEMİ EĞİTİM KURUMLARI VE İŞLEYİŞİ

Almanya’da 1933 yılında Nazi Hükümetin kurulduktan sonra 1934’te Eğitim ve Bilim Bakanlığı oluşturulmuş, bu sayede üniversitelerde ve ilk kademe okullarda merkezî bir kontrol sağlanmıştır. Bu dönemdeki merkezî otorite temelli devlet anlayışı, okullara da uyarlanarak okul aile birlikleri okul müdürlerine bağlanmıştır. Yukarıda da değinildiği gibi okullar, Nazi politikasının gençleri yetiştirme konusunda en önemli kurumu olmuştur. Her kademedeki öğretim, işleyiş bakımından farklı olsa da temelde yapılmak istenen milliyetçi, disiplinli ve siyasi idareye bağlı çocuklar yetiştirmek olduğu için var olan ders kitaplarını ve yürürlükteki müfredatı amaçlarına göre şekillendirmişlerdir.

Bu bölümde belli başlı eğitim kurumlarındaki genel işleyişe kısaca değinilerek müfredatlarda yer alan dersler ele alınacaktır. Bu doğrultuda yapılan literatür taramaları bize eğitim kurumlarını üç ana başlık altında toplanabileceğini göstermiştir. Buna göre; 1) Okul öncesi, 2) İlk ve Ortaokul, Lise, 3) Yükseköğretim. Bu başlıklardan ilk ikisi ve kurumlarda işlenen müfredat dersleri ele alınacaktır.

3.4.1. Okul Öncesi

3 ila 6 yaş arasındaki okul öncesi çocuklarla ilgilenen anaokulu hareketi, 19. yy. ortalarından itibaren çalışan annelerin çocuklarını isteyken güvenli bir ortamda bırakabilme ihtiyacı nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bu hareketin kurucusu Alman eğitimci olan Friedrich Froebel (1782-1852), bebeklik dönemini eğitim açısından kritik bir dönem olarak kabul etmiştir. Çocukların; uyum, birlik ve düzen kavramlarını çok küçük yaşlarda anlayabileceklerine ve aileleri dışındaki diğer çocuklarla bir topluluk duygusu geliştirebileceklerine inanmıştır.²³¹ Weimmar Cumhuriyeti döneminde anaokullarına önem verilmemiştir. Özel şirketler ve bazı kuruluşlar bu dönemde kendi anaokullarını kurmuşlardır. Ayrıca birçok belediye görevlisi ve kilise de anaokulu işletmiştir. Hükümet anaokulunu kurum olarak pek önemsememiş olsa da açılan okullara mali yardım sunan yönergeler oluşturmuştur. Ayrıca hükümet doktorların okullardaki

²³¹ Michelle Mouton, *From Nurturing the Nation to Purifying the Volk: Weimar and Nazi Family Policy, 1918–1945*, Cambridge 2007, 164-165.

çocukların sağlık durumunu sürekli kontrol altında tutabilmeleri için okullara ziyaretlerde bulunmalarını sağlamıştır.²³²

Nasyonal sosyalizm yönetimi altında anaokulu eğitiminin niteliği değişmiştir. Nazi hükümeti, anaokullarını kendi ideolojilerine uygun bir şekilde hem kendi amaçlarını gerçekleştirmek hem de annelerin yükünü hafifletmek için kullanmıştır. Rejimin, kadınları annelik rolüne teşvik etmesi göz önüne alındığında nasyonal sosyalizm altındaki anaokullarının rolü, dönemin kadına biçtiği rol ile çelişmektedir. Ancak pragmatik bir bakış açısıyla Nazilerin, anaokullarını hem annelerin gerektiğinde çalışmalarını sağlayan yardımcı kurum hem de küçük çocukları nasyonal sosyalizm ideolojisiyle büyütmek için bir fırsat olarak görmüşlerdir.²³³

Nazi rejimi, anaokullarını, ailelere müdahalede bulunmak ve küçük çocuklara ideallerini aşılacak amacıyla kullanmanın yanı sıra siyasi propaganda aracı olarak da kullanmıştır. Örneğin nüfusun “nasyonal sosyalizme uzak” olduğunu düşündükleri bölgelerde ve daha önce hiç bulunmadığı kırsal alanlarda nasyonal sosyalist Halka Yardım (ns-Volkswohlfahrt, NSV) adlı Nazi teşkilatının bünyesinde anaokulları açmışlardır.

NSV anaokullarını açarak, halk arasında hayırseverlik ve nasyonal sosyalizme minnet duygusu oluşturmuşlardır. Bu, özellikle 1934’te açtıkları “*Hasat Anaokulu veya Kreşi*” adını verdikleri projelerde belirgin hâle gelmiştir. Hasat Kreşleri, özellikle bahar ve yaz aylarında tarım işlerinde çalışmak için bulundukları yerleri terk etmek zorunda kalan mevsimlik işçi ailelerinin çocuklarına yönelik olarak geliştirilmiştir.²³⁴ Kurdukları bu anaokulları, kırsal kesimlerde tarımla uğraşan kadınları gündüzleri ailevi sorumluluklarından veya ev işlerinden kurtarıp hasat yapabilmelerine olanak sağlamıştır. Hasat döneminde çocukların bakımı ile ilgilenenlerin genelde yaşlı ve zayıf köylüler olması, çocukların bakımı ve gözetimi için yeterli olmadığı düşüncesini gündeme getirmiştir. Bu nedenle de hasat zamanı okul olması bir gereklilik hâlini almıştır. Sade bir şekilde döşenmiş olan okula 2 yaşından itibaren çocuklar kabul edilmiştir. Çocukların gün içerisinde ihtiyaç duyacakları eşyaların (havlu, diş fırçası,

²³² Mouton, 166.

²³³ Pine, 17.

²³⁴ Mouton, 182., Blackburn, 59-70.

kaşık vs.) aileleri tarafından temin edilmesi istenmiştir.²³⁵ Çocuklara sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturmak için NSV anaokullarının temiz, aydınlık, ferah ve havadar olmasına dikkat edilmiştir. Çocuklar her gün okula geldiklerinde hemen el-yüzlerini yıkamış ve dişlerini fırçalamışlardır. Daha sonra yaş gruplarına ayrılarak görevlilere ve hemşirelere teslim edilmiştir. Öğretmen ve diğer görevliler, çocuklar oynarken, egzersiz yaparken, yemek yerken, şarkı söylerken hatta uyurken onlara eşlik etmişlerdir.²³⁶

Hasat anaokullarının yönetim işini, hasatta kendisine ihtiyaç duyulmayan yaşlı kız öğrencileri ve Alman Kız Birliği (BDM)'nin kızlarının yardımıyla eğitilmiş anaokulu çalışanları üstlenmiştir. Okula alınan çocuklar önce doktor kontrolünden geçirilmiş ve her birine daha sonra takibini yapabilmek için sağlık anketi doldurtulmuştur. Okulların görevleri; çocukların öncelikle fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini desteklemek, sonra da onları Nazi ideolojisi doğrultusunda eğitmektir. Tarımsal hayatın gerçekleri ile Hasat anaokullarının eğitim çalışmaları çocuklara “üretken” olmayı öğretmeleri bakımından uyushmaktadır. Ayrıca okul müfredatında, ideolojik ‘kan ve toprak’ kavramının önemini vurgulayan içerikler üretilmiştir. Naziler, küçük çocukları okul çağına gelmeden önce anaokulları ve hasat anaokulları aracılığıyla kapsamlı bir şekilde sosyalleştirmeye çalışmışlardır.²³⁷

Tüm anaokulu öğretmenleri, özellikle ırksal saflık açısından, nasyonal sosyalist ideolojiye dair bilgi ve bağlılıklarını test eden bir devlet sınavından geçmek zorunda bırakılmışlardır. Buna ek olarak anaokulu öğretmenlerinden kız ve erkek çocuklar arasındaki farklı sosyalleşme ihtiyaçlarını anlamaları beklenmiştir.²³⁸

Nazi hükümetinin okul öncesi eğitime büyük bir vurgu yapmasının nedeni küçük yaşlardaki çocukları eğitmenin, bir boş kasetin bilgiyle doldurulması gibi bir süreç olduğuna inanmalarıdır. 1935 yılında yaklaşık 1.000 tane olan NSV anaokulları, 1941 yılına gelince 15.000'e kadar yükseltilmiştir. Nasyonal sosyalist hükümet, okul öncesi eğitim kurumlarını tek elden kontrol edebilmek adına bazı standartlar belirlemiştir. Bu standartlardan en dikkat çekici olanları şunlardır.²³⁹

²³⁵ Pine, 20, Mouton, 182-183.

²³⁶ Pine, 24-26.

²³⁷ Pine, 21-24.

²³⁸ Pine, 18.

²³⁹ Pine, 43.

- Gamalı Haçlı Nazi bayrağı daima asılı ve göndere çekilmiş olmalı, Sınıflarda Hitler'in resmi en görünür yerde asılı durmalı,
- Herkes Hitler selamı vermeli,
- Herhangi bir çocuğun okul öncesi kuruma kayıt yaptırılabilmesi için saf kan Alman olması ve sağlıklı olduğuna dair belge göstermesi,
- Okul öncesi kurumlarda üniforma giymek zorunlu ancak üniformaların şekli ve rengi fiziki şartlara, parti liderlerine, okul öncesi öğretmenlerin tutumuna ve velilerin isteğine göre farklılık gösterebilir.²⁴⁰

II. Dünya Savaşı zamanında Alman şehirlerinin bombalandığı yıllarda bile Naziler, örgün eğitimi ihmal etmemiştir. Şehirde yaşayan çocuklar, müttefiklerin hava bombardımanından korunmaları için şehir dışında yapılan Kinderlandverschickung kısa adı KLV olan çocuk kamplarında eğitime devam etmişlerdir. Aileler, çocukları savaş ortamından uzakta, güvende olsun diye bu kamplara göndermeye razı olmuşlardır. 1943 senesi itibarıyla yaklaşık 5.500 KLV Çocuk Kampı kurulmuştur. Savaş nedeniyle bütün okullar kapatıldığı için sınıflarıyla beraber KLV kamplarına katılmışlardır. Bu kamplarda çocuklar, KLV üniformaları giyerek hem egzersiz hem de yürüyüş yapmışlar, aynı zamanda bu çocuklar tarım işleri ve hasat toplama işlerinde kullanılmışlardır.²⁴¹

3.4.2. İlk-Ortaokul ve Liseler

Çalışmanın önceki bölümünde nasyonal sosyalistlerin iktidara gelmesi ile beraber Alman eğitim sisteminde birçok değişiklik yapıldığı ifade edilmiştir. Bu değişikliklerin ilki, hümanist bir felsefe ile eğitim-öğretim yapan üst düzey lise (gymnasiumların) sayısının azaltılıp çok sayıda Aufbauschulen (ileri okul/ilkokul) ve Hauptschulen (ortaokul) okulu açmak olmuştur. 1937 yılında yeni müfredat uygulanmaya başlandıktan sonra, Nazi ideolojisini eleştiren, yaymakta pasif olan ve Yahudi kökenli olan öğretmenler devlet okullarındaki görevlerinden atılmışlardır. Nasyonal sosyalist dönemde temel okul sistemi üçlü bir yapıda oluşturulmuştur.²⁴²

- İlkokul (Die Volksschule)

²⁴⁰ Pine, 20-24.

²⁴¹ Pine, 31.

²⁴² Christa Kamenetsky, *Children's literature in Hitler's Germany: the cultural policy of National Socialism*, Ohio University Press, Athens, Ohio 1984, 183-187.

- Ortaokul (Die Mittlere schule)
- Lise (Die Höhere schule), (Erkek Aufbauschulen, Kız Aufbauschulen; Erkek Gymnasium; Erkek Oberschulen, Kız Oberschulen ve Alman Yatılı Okulları).

Bu üçlü okul sisteminde Nazi elit okulları dikkat çekicidir. Zira Nazi elit okullarının kendilerine tahsis edilen özel, politik görevleri bulunmaktadır. Haziran 1938 yılında çıkartılan Nasyonal Okul Yasası (*Reichsschulpflichtgesetz*) ile ilkokul (*volksschule*) zorunlu hâle getirilmiştir. İlkokulların asıl amacı nasyonal topluma bağlı olan, sınıf ve mezhep ayrımı yapılmaksızın tüm Alman çocuklarına eğitim vermektir ve kendi eğitim programlarını Alman folklorunun gücünü temel alarak hazırlamışlardır.²⁴³

Oberschulen adlı liseler için ise müfredat sadeleştirilmiştir. Erkek Oberschulen’de matematik ve dil alanları; Kız Oberschulen’de ise dil ve ev ekonomisi alanları açılmıştır. Kuşkusuz bu yenilikler de Nazi ideolojisi doğrultusunda hazırlanmıştır. Hatta yapılan bütün düzenlemelerin, Hitler’in, “...nasyonal devlet, okullarda beden eğitime şimdikinden daha çok zaman ayırmalıdır. Genç dimağları lüzumsuz bir yük ve faydasız bilgilerle doldurmak büyük hata olur”²⁴⁴ görüşlerinin temel alınarak yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğitim kapsamındaki sanat ve kültür derslerine odaklanan bir müfredatı benimseyerek, çıkarılan yasalarla birlikte eğitim sistemi yeniden düzenlenmiştir. Daha sonraları ise nasyonal sosyalist okul sistemini mükemmelleştirmek adına Elit Okulları (*Elite- Schulen*) için Hitler, bir konsept geliştirmiştir. Bu döneme has okullar olması münasebetiyle tek tek ele alıp incelenecektir.

3.4.3. Nasyonal Politik Eğitim Kurumları (NAPOLA)

Bu okullar 1933 yılında, Millî Eğitim Bakanı Bernhart Rust tarafından Hitler’e doğum günü hediyesi olması amacıyla kurulmuştur. Dönemin istekleriyle uyumlu ‘politik asker’ yetiştirmek amacıyla kurulan okullar kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı açılmıştır. Rust’ın Weimar döneminden miras kalan üç elit okulu, devrimin ruhuna uygun olarak değiştirilmiş, eğitimcileri ve müfredatı yeniden şekillendirilince de eğitim

²⁴³ Blackburn, 37.

²⁴⁴ Hitler, 454.

faaliyetlerine başlamıştır. Ders programları yeniden hazırlanan bu okulun öğrencileri, okul kıyafeti olarak Hitler üniformaları giymişlerdir.²⁴⁵

Görsel 3.1. Nasyonal sosyalist öğrenciler (www.cnnturk.com)

Napolalar, geleceğin üst düzey hükümet ve ordu personellerini yetiştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı himayesinde devlet tarafından işletilen bu yatılı okullar, Parti'ye veya Hitler Gençliğine bağlı değildir. Nasyonal sosyalist dünya görüşüne sahip olmasına rağmen, Napola okulları kendilerini doğrudan Parti'nin bir üyesiymiş gibi göstermemiş, Napola okullarına isim veren NS-Pedagogu Ernst Krieck, okulları Parti'ye nazaran bağımsız bir kurum olarak göstermiştir. İlk üç Napola, eski harp okulu binalarında Plön, Köslin ve Potsdam'da kurulmuştur. 1934 yılında Berlin-Spandau, Naumberg an der Saale, Ilfeld, Stuhm ve Oranienstein'da beş Napola daha açılmıştır. İlaveten 1935'te beş Napola daha kurulmuştur. Bu okullar, Nazi ideallerine uygun olarak yenilenmiş ve yeni inşa edilmiş binalarda barındırılmışlardır. Ayrıca, titiz hijyen standartlarına uygun oturma, uyuma ve yıkanma alanlarına sahip olmuşlardır. Ortak kullanım odaları, gençlerin ruh ve değer duygularını güçlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. Spor tesisleri ve donanımları; jimnastik salonları, yüzme havuzları, kayıkçılık tesisleri ve ahırlar gibi oldukça kapsamlıdır. Yatılı okul olarak faaliyet gösteren Napola'nın, öğrencilerinin eğitim ve sosyalleşme süreçleri üzerinde geniş bir kontrol imkânı sunduğu ifade edilir.²⁴⁶

Eğitim Bakanı Rust, 1937'de Napola Okulları'na kabul kriterlerini belirlemiştir. Bu karara göre; tüm ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencileri (Napola Okulları için uygun

²⁴⁵ Günter Deschner, *NS Eliteschulen*, Hitler Jugend Özel sayı:2 (3. Reich), Hamburg 2000, 76., Claus Conrad, "Nationalsozialistische Erziehung; Die Reichsschulen für Volksdeutsche in Achern und Rufach" CONRAD (1995): Nationalsozialistische Erziehung, 245-269, 3-6.

²⁴⁶ Pine, 41.

olanlar) durumlarını, her yıl 1 Kasım'a kadar ilçe okul kurullarına bildirmeleri gerekmektedir. Napola'ya kabul edilme, oldukça katı bir süreç içermektedir. Adaylar, bir ön teftiş ve bir giriş sınavından oluşan titiz bir seçim sürecinden geçmek zorundadırlar. Kabul edilme potansiyeli olan bir öğrencinin öncelikle "Aryan" kökene sahip olması, Hitler Gençliği üyesi olması, fiziksel olarak sağlıklı ve zinde olması gerekmektedir.²⁴⁷

Napola erkek okullarının müfredatında; savaş oyunları, atış talimi, boks, kürek çekme, yelkencilik, binicilik, planörcülük, motorculuk ve fiziksel aktivitelerin yanı sıra, Nazi gazetelerinin makaleleri tartışılarak nasyonal sosyalist ideolojiye dair kavram ve yaklaşımların ele alındığı derslere de yer verilmiştir. Bu okulların, müfredat ve amaçları savaş döneminde değişime uğramıştır. Bu dönemde özellikle silah eğitimine odaklanan bir müfredatla öğrencilere sıkı bir fiziksel eğitim uygulanmıştır. Örneğin, öğrencilerin çoban köpekleriyle güreşmek gibi gittikçe zorlaşan egzersizler yapmak zorunda kaldıkları kaydedilmiştir. Denilebilir ki, okullar Büyük Alman İmparatorluğunun kurulması, korunması ve sağlamlaştırılması bakımından Führer'in kaleleri haline getirilmiştir.²⁴⁸

Napola eğitiminin bir diğer önemli özelliği ise yurtdışına düzenlenen değişim seyahatleridir. Değişim programları; Almanya, Güneybatı Afrika, Amerika ve İngiltere arasında düzenlenmiştir. Değişim programında uygulanan müfredat ortak olup Napola mezunlarının her alanda liderlik yapabilmeleri noktasında onları hazırlamaya odaklı bir şekilde hazırlanmıştır.²⁴⁹

3.4.4. Alman Yatılı Okulları (Heimschulen)

Bu okullar, 1941 yılında Hitler'in emri ile kurulmuş, ortaokul ve lise olarak eğitim vermiştir. Kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı okullar düzenlenmiştir. Bu okullar, Alman Ordusu'nda görev yapan askerlerin, savaşta ölenlerin, bombayla yaralananların, savaşlarda rehin düşmüş ebeveynlerin çocukları için açılmıştır. Sosyo-ekonomik durumun kayıt için önemli olmadığı bu okulların müfredatında; Almanca, matematik, İngilizce, kimya gibi derslerin yanında sportif yarışmalar, ırkçılık ve askerî eğitim

²⁴⁷ Pine, 41., Deschner, 77-78.

²⁴⁸ Pine, 42.

²⁴⁹ Pine, 76.

dersleri de verilmiştir. Ayrıca Alman tarihçilere göre Naziler, bu okullarda kanlı eylemlerini yaptıracakları özel bir nesil yetiştirmek istemiştir.²⁵⁰

3.4.5. Adolf Hitler Okulları (AHS)

Nazi yönetiminin ilk yıllarından beri planlanan Adolf Hitler Okulları 1937’de kurulmuştur. Adolf Hitler Okullarını Dr. Robert Ley, İmparatorluk organize yetkilisi görevini yürütürken, hem başarısı hem de sayısı artan Napola Okullarına paralel olarak kurmuştur. Nazi yönetimi Adolf Hitler Okullarını, “NSDAP’ın Okulu” olarak da tanımlayarak kendi statüsünü ve önemini bilinçli bir şekilde artırmaya çalışmıştır. Nazi Partisi’nin görevlerini sürdürecekt ve ideolojisini ilerletecek gençliği yetiştirmek için tasarlanan bu okulların esas amacı, partiye tam anlamıyla sadakat ve itaatle bağlı olan geleceğin lider sınıfını inşa etmektir. *Hitler Gençliği* lideri olan Baldur Benedikt von Schirach, 14 Ocak 1938’de yeni AHS temel atma töreninde yaptığı bir konuşmada okullar hakkında şunları söylemiştir: “*Biz var olan bir şeyi yenilemedik, yoktan bir şey yarattık.*” Nitekim de AHS’ler, mevcut statülerine göre o zamana dek Almanya’da benzeri görülmemiş eğitim kurumları olarak faaliyet göstermişlerdir.²⁵¹

Kısa adı AHS olan okulların temel prensibi, bilim ve teknik eğitimi veren okullardan farklı olarak tam teşekküllü, karakterli insan yetiştirmek olmuştur. Nazi ideolojisinin ırk bağlamında en çok önem verdiği özellikler, AHS’ye kabul edilmenin temel koşulları arasındadır. Bunlar, mutlak sağlık kanıtı (fiziksel engel veya sakatlık olmaması), ailenin kalıtsal sağlığı ve Aryan kökeni ile ilgili gerekli belgelerdir. Bu amaçla, potansiyel öğrencilerin başvuruları sırasında yanlarında bir fotoğraf, kalıtsal sağlık sertifikası ve soy tablosunu gösterir belge olmalıdır.²⁵²

Ayrıca, öğrencilerin fiziksel dayanıklılığa, güçlü bir karaktere ve liderlik içgüdüsüne sahip olmaları istenilen özellikler arasındadır. Okula alınacak öğrencilerde bedensel dayanıklılık, karakter, cesaret, kahramanlık ve gösteriş gibi özelliklerin olup olmadığına bakılmıştır. Cesaret ve güçlerini test etmek için de özellikle boks, güreş gibi

²⁵⁰ Kamenetsky, 170-173., Pine, 23-26.

²⁵¹ Dietrich Orlow, “*Die Adolf – Hitler – Schulen*” *Vierteljahrshefte Für Zeitgeschichte* (3 aylık çağdaş tarih dergisi) 12 Temmuz 1965, 272-284.

²⁵² Pine, 43-44.

fiziki güç gerektiren egzersiz ve aktiviteler tercih edilmiştir.²⁵³ Jüri için cesaret önemli bir özellikti ve talimatları “...sadece cesareti olan erkek çocuklarını kullanabiliriz.” şeklindedir. Seçme kamplarının günlük programı, sabah saat 7’de başlayan ve ağırlıklı olarak fiziksel aktivitelerden oluşan tam bir günü içermektedir.²⁵⁴

Görsel 3.2. Adolf Hitler Okulu’nda soyunma odası kontrolü (<https://tr.m.wikipedia.org>)

Okullardaki müfredata bakılacak olursa, Nazi ideolojisi bağlamında çekidüzen verilen Almanca, edebiyat, tarih ve biyoloji dersleri sabit yerlerini almıştır. Beden Eğitimi dersi ise müfredattaki ders saati en fazla olan ders olarak göze çarpmaktadır. Ancak bu okullarda din eğitimi verilmemiş, sosyalist dünya görüşü ile Hristiyanlığın uyumsuzluğuna vurgu yapıp ikisinin aynı anda bir yerde olamayacağı üzerinde durulmuştur.²⁵⁵ AHS’de yabancı diller, matematik ve doğa bilimleri temel düzeyde öğretilmiş, bu noktada derinlemesine bir eğitim verilmemiştir. Buna rağmen öğrencilere Slav dilleri iyi bir şekilde öğretilerek emir vermede yetenekli liderler olmaları amaçlanmıştır. Bu, özellikle Nazi’nin doğu topraklarını işgal ettiği savaş sırasında yerel halklara boyun eğdirmek için önemli bulunmuştur.²⁵⁶

AHS öğrencileri, becerilerini tamamlamak ve gelecekte üstlenebilecekleri işler hakkında fikir sahibi olmak için farklı Parti bürolarında uygulamalı çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca, öğrencilere el sanatları eğitimi de sunulmuştur. Pratik çalışma ile

²⁵³ Deschner, 78-79.

²⁵⁴ Pine, 44.

²⁵⁵ Pine, 31-33.

²⁵⁶ Pine, 44.

öğrencilerin yeterlilik ve bilgilerini artırmanın yanı sıra ekonomik anlayışlarını da geliştirmeleri amaçlanmıştır. “Malzeme ile çalışmak” öğrencilerin bakış açılarını genişletmeye ve el sanatlarına saygı duymalarını sağlamaya yönelik bir uygulama olmuştur. El sanatları ve çevrelerinde bulunan materyallerin teknik yönleri hakkında bir bilgi ve beceri geliştiren öğrencilerin, orduda veya yaşam mücadelesinde daha başarılı olacakları anlayışı hâkim olmuştur. Napola okullarında olduğu gibi, AHS’deki erkek çocukların eğitimi, Nazilerin uzun vadeli planlarını gerçekleştirmelerinde önemli rol oynamıştır. Bu okullar da diğer tüm okullar gibi, Nazi Weltanschauung’a koşulsuz inançla bağlı, eğitilmiş ve coşkulu gençlere, ilerde parti liderleri gibi idari kadrolarda yer alma ve Avrupa’da “Yeni Düzen” kurma hayalini gerçekleştirme amaçları doğrultusunda eğitim vermiştir.²⁵⁷

3.4.6. Ordu Kaleleri (Ordensburgen)

Ordensburgen (Order Castles- Ordu Kaleleri), Nazi elitleri için bir nevi son dönem okulu yani üniversite olarak kurgulanmıştır.²⁵⁸ İlki 1934’te inşa edilen Ordu Kalelerini, Nazilerin Alman Emek Cephesi (DAF)²⁵⁹ başkanı olan Dr. Robert Ley, kışla ile manastır öğelerini tek bir çatı altında toplayan Cermen Kalelerinden esinlenerek tasarlamıştır. Bu nedenle, bazı kişiler bu okulları, yeni bir tür rahip veya keşişin yetiştirildiği, pagan ve Hristiyanlığa karşı çıkan enstitüler olarak görmüşlerdir.²⁶⁰

Şehirden uzak doğal hayatın içinde kurulan bu okullara alınan öğrenciler, katı bir seçme sürecine tabî tutulmuşlardır. “Yatılı eğitim” şeklinde kurulan okullarda, her gün sabah saat 07:00’de uyandırılan öğrencilerin sabah rutinleri; şarkı söyleme, oyun provası ve bir ders şeklinde olmuştur. Öğle yemeği sonrası, öğrencilere ya film izletilmiş ya da bir oyun provası yaptırılmış sonrasında da akşam aktivitesi hazırlığı

²⁵⁷ Pine, 44.

²⁵⁸ Pine, 44.

²⁵⁹ Alman Emek Cephesi (Almanca: Deutsche Arbeitsfront, DAF), (Erişim Tarihi: 12.01.2024) , 2 Mayıs 1933’te bütün sendikaların kapatılmasından sonra kurulmuştur. 24 Ekim 1934 tarihli yasayla örgütlenen, ulusal topluluk içinde işçilerle işverenler arasında dayanışmayı savunan kuruluşun başında Robert Ley bulunmuştur. Bu kuruluşta, Alman işçilere tatminkâr olmaları ve DAF’a bağlı kalmaları için yüksek maaş verilmiştir. https://tr.unionpedia.org/i/Alman_Emek_Cephesi

²⁶⁰ Harald Scholtz, “Die NS -Ordensburgen, Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte” 15 (1967), no: 3, 273.

başlatılmıştır. Akşam yemeği yendikten sonra da çeşitli gösteri veya folklor oyunları sergilenmiştir.²⁶¹

Ordu Kaleleri okulları, esnek bir yapıya sahip olup, öğrencilere konforlu konaklama imkânı sunmuştur. Binalar, tasarım açısından cömert ve oldukça büyük alana kurulmuştur. Öğrencilere yemekler, geniş yemekhanelerde servis edilmiştir. Belirli zamanlarda öğrencilerin eşleri tarafından ziyaret edilmelerine izin verilmiştir. Tiyatro gezileri ve diğer ziyaretler için öğrencilere fon sağlanmış, hatta yurt dışına yapılan gezilere destek verilmiştir.²⁶²

Ordensburgen'in organizasyonundan sorumlu olan Robert Ley'in, özel ayrıcalıklarla eğitilen öğrencilere parti ve devlette yüksek mevkilerin kapılarının açılacağına dair vaatle bulunduğu okulun eğitimi çok da yüksek standartlı değildir. Sabit bir eğitim programı uygulanan bu okullara yönelik genel kanaat, Ordensburgen'in eğitim standardının düşük olduğu ve öğrencilerin her zaman yeterince nitelikli olmadığı yönündedir. Ancak, bu genel görüş, genellikle öğrencilerin yetenek ve niteliklerine odaklanan bir bakış açısından kaynaklıdır.²⁶³ Nitekim bir başöğretmenin, Ordensburgen öğrencilerinin bilgi düzeylerinin sınırlı olduğu ve kendilerine öğretilen materyali işlemelerinin çok zaman aldığı eleştirilerinde bulunduğu kaydedilmiştir.

Ordensburgen, Nazilerin ideolojik hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik özel eğitim kurumları olarak hizmet etmiş ve öğrencilere sadece akademik bilgi değil, aynı zamanda Nazi ideolojisi doğrultusunda bir eğitim sağlamıştır. Bu bağlamda, eğitim standartları ve öğrenci profilleri, genel anlayıştan farklı bir perspektif izlemiştir.²⁶⁴

Sorumlu lider Robert Ley, ordu kaleleri okullarının müfredat bakımından “en zor dört yılı” temsil ettiğini belirtmiş ve bu dönemin hem fiziksel hem de zihinsel açıdan yoğun çaba gerektirdiğini vurgulamıştır. Elit kesimin eğitiminin temel amaçlarını şöyle ifade etmiştir: *“İlk olarak, bir erkeğin inisiyatif, cesaret ve cüretini test edip bu nitelikleri teşvik etmek istiyoruz. İkinci olarak, bu adamların liderlik, hükmetme ve efendilik gibi kibirli bir hırsla motive olup olmadığını anlamak istiyoruz... Üçüncü*

²⁶¹ Scholtz, 277.

²⁶² Pine, 43.

²⁶³ Pine, 43-44.

²⁶⁴ Pine, 45.

olarak da, başkalarını yönetmeyi hedefleyen her bireyin önce kendisini yönetebilmesi gerekliliğine olan inancımıza yönelik eğitim veriyoruz.”²⁶⁵

3.4.7. Diğer Seçkin Kurumlar

Nazi devleti için seçkin okullar, elit kesime eğitim vermek üzere tasarlanan kurumlar olmuşlardır. Okulların yerine getirmekle yükümlü oldukları görev, yeni nesil liderler yetiştirmektir. Hitler’in iktidarda bulunduğu dönemde (Üçüncü Reich) oldukça etkili olan bu okullar, onun kişisel ilgisini çeken önemli kurumlardır. Dönemin ideolojisinin düzenli ve uyumlu bir yansıması hatta bir bütün olarak düşünüldüğünde Nazi Weltanschauung (dünya görüşü)’nun küçük bir evreni denilebilecek bu okullar, liderlik ilkesini (führerprinzip) teşvik etmek için kurulmuştur. Parti’nin daha iktidardaki ilk yıllarında kurulan okullarda, kendileri için uygun görülen misyonun da farkındalığıyla fiziksel zindeliği ve kabiliyetleri vurgulayan bir eğitim öngörülmüştür.²⁶⁶

1933 sonrası Almanya’ında, Hitler’in geleceğe yönelik hedefleri çerçevesinde kurulan seçkin kurumların iki önemli girişimi daha mevcuttur. Bunlar, Hochschule der NSDAP (NSDAP Üniversitesi) ve SS-Junkerschulen (SS Junker Okulları) dir. Alfred Rosenberg’in yönetiminde Almanya’nın en büyük eyaleti olan Bavyera’daki Chiemsee Gölü’nün kıyısına inşa edilen Hochschule der NSDAP (Parti lisesi veya üniversitesi), seçkin lider seçiminin son aşaması olarak tasarlanmıştır. Bu proje, Hitler’in onayını alsa da savaş koşulları, Rosenberg’in planlarını hayata geçirmesini engellemiştir.

SS-Junkerschulen (SS Junker Okulları) ise, Nazi devletinin en güçlü koruma birliği/örgütü olan SS (Saal-Schutz)’in 1929-1945 yılları arasında liderliğini yapmış, Holokost’un baş mimarlarından Heinrich Himmler tarafından yönetilmiştir. Himmler, SS örgütü tarafından yüksek pozisyonlara atanacak erkekler için, 1934’te Bad Tölz (Bavyera’da kırsal kesim) ve 1935’te Braunschweig (Aşağı Saksonya’da büyükşehir)’de iki ayrı SS-Junkerschulen kurmuştur. SS-Junkerschulen, literatürde “subay okulu” olarak geçmektedir. Çünkü Himmler bu akademiyi, “siyasi askerler” yetiştirmek ve profesyonel bir SS subay birliği yaratmak amacıyla kurmuştur.²⁶⁷ Standartlaştırılmış askerî eğitim veren okul, savaş sırasında nasyonal sosyalizme hizmet

²⁶⁵ Pine, 45.

²⁶⁶ Pine, 47.

²⁶⁷ Pine, 47.

eden siyasi kurumlar olarak faaliyet göstermiştir. Seçkin birlikleri için profesyonel bir eğitim sürecinin önemine inanan Himmler okullarda, SS-Verfügungstruppe (imha birliği) ve Waffen-SS (silahlı) birlikleri yetiştirmiştir. Nitekim bu okullar SS örgütü seçkinlerini, disiplinli ve iyi eğitilmiş bir Führerkorps (lider birliği) olarak şekillendirmeye çalışmıştır. Özetle denilebilir ki, Alman tarihî ihtişamının sembolizmiyle inşa edilen seçkin okullarında, modern teknolojiyi geleneksel Töton aristokrasiyle birleştiren, yoğun Nazi ideolojisi içeren müfredatıyla, yeni seçkin birliğe uygun bir atmosferde harbiyeliler ve akademililer geleceğin liderleri olarak yetiştirilmiştir.²⁶⁸

3.4.8. Kızların Eğitimi

Hitler, kadını yeteneği açısından çocuk ile erkek arasında bir yerde değerlendirmiştir. Toplumsal görev açısından ise kadını, kocasının yanında yer alan bir eş, anne ve yoldaş olarak görmektedir. Bu nedenle de kadınların, kadınlara uygun meslekler arasında yer alan hemşirelik ya da eğitimcilik (öğretmenlik) gibi alanlara yönelmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Erkeğin görevi, güçlü ve kararlı bir şekilde ayakta durarak, tüm gücünü devleti ve ulusu için kullanmak; kadının görevi maddi ve manevi bütün gücünü kocası, çocukları ve evi için seferber etmektir.²⁶⁹

Buna rağmen Hitler, kızların eğitiminin de erkeklerinkine benzer temel ilkeler doğrultusunda yürütüleceğini belirtir. Kızlar için özellikle fiziksel eğitim vurgulanır, bunu takip eden önemli bir aşama karakterin gelişimi ve son olarak entelektüel eğitim konusu ele alınır. Kızların eğitiminin temel amacı, onları geleceğin anneleri olarak yetiştirmektir ve bu hedefin her zaman akılda tutulması önemlidir.²⁷⁰

Naziler, kız çocukları için “Kadınlık Dersleri” (Fach der Frauenschaffens) adı altında bebek bakımı, ev işleri, hijyen ve ırksal hassasiyet gibi dersleri zorunlu hâle getirmiştir. Abitur (Almanların lise bitirme sınavı) sınavını geçmek isteyen kızların devam edebilmeleri için “Ev İdaresi” (Hauswirtschaft) sınavında başarılı olmaları istenmiştir. Naziler, kurmuş oldukları örgütlerle kız çocuklarını rejimin istediği şekilde

²⁶⁸ Pine, 47.

²⁶⁹ Max Domarus (ed.), *Hitler: Reden Und Proklamationen 1932-1945*, I. cilt, Wiesbaden: Löwit Verlag 1973, 450-451.

²⁷⁰ Hitler, 364

geleceğe hazırlamak için propaganda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Örneğin, Hitler Gençliğinin bir parçası olan Alman Kızlar Birliği (Bund Deutscher Mädel), faaliyetlerini üç farklı grupta devam ettirmişlerdir. Birincisi, 10-14 yaş arası Genç Kızlar Birliği (Jungmädelbund); ikincisi, 15-18 yaş arası Alman Kızlar Birliği (Bund Deutscher Mädel); ve üçüncüsü, 18-21 yaş arası İnanç ve Güzellik Birliği (Glaube und Schönheit) dir. Alman Kızlar Birliği, Deutsche Frauenwerk (Alman Kadınlar Derneği) ve Nationalsozialistische Frauenschaft (Nasyonal Sosyalist Kadınlar Derneği) gibi rejimin resmî kadın dernekleriyle bağlantılı olarak eğitim almayan kızlara yönelik annelik ve ev ekonomisi gibi farklı programlar düzenlemişlerdir.²⁷¹

Nasyonal sosyalizmde kız çocuklarının eğitimi erkek çocukların eğitimi kadar vurgulanmasa da, Nazi Almanya'sında üç Napola kız öğrenci okulu kurulmuştur. 1938'de Avusturya'nın Almanya ile birleşmesi olan *Anschluss* sonrasında ilk kız Napola Okulu açılmıştır. Daha sonra 1941'de Baden eyaletinde ve 1942'de Lüksemburg'da iki ayrı Kız Napola Okulu daha kurulmuştur.²⁷²

Erkek öğrencilerin Napola okullarına alınma sürecindeki gibi kız öğrencilerin seçim kriteri de, sınıf veya gelir durumundan ziyade “kan” ve “ırk” faktörlerine dayanmaktadır. Kızların BDM (Bund Deutscher Mädel - Alman Kızları Birliği)'ye aktif olarak katılması gerekmektedir. Her iki cinsiyet için Napola sınıfları, “müfrezeler” olarak adlandırılır ve okulda müfredat; tatbikatlar, yürüyüşler ve Nazi ideolojisinin temel yönleri ile ilgili eğitimler içermektedir.²⁷³

Tarihî kaynaklar, Nazi Dönemi'nde kız ve erkek öğrencilere yapılan ayırım ve sunulan eğitimdeki farklılıkların, hazırlanan ders kitaplarına da yansıdığını kaydetmiştir. Bu çalışmada, Nazi ideolojisinin kızlara ve eğitimlerine verdiği önemi daha iyi pekiştirmek adına kız müfredatındaki farklılıklar ders bazında sunmaya çalışılacaktır.

²⁷¹ Bernd Jürgen Wendt, *Das Nationalsozialistische Deutschland*, Opladen: Leske + Budrich, Verlag 2000, 68-69.

²⁷² Deschner, 78.

²⁷³ Pine, 42.

Görsel 3.3. Alman Kız Birliği üyeleri. (<https://konuanlatimi.org>)

Biyoloji: Anne içgüdüsünü odak noktasına alan kız okulları, biyoloji dersinde özellikle kadın ve ona dair sorumlulukları vurgulamıştır. Ders kitapları, evlilik ve aile hayatında kadının rolünün yanı sıra hayvan yetiştirme, genetik, ırk çalışmaları, bebek ve küçük çocuk bakımına dair uygulamalı çalışmalar ile, hasta bakımı ve ilk yardım gibi konuları ihtiva etmiştir. Bu dersler, kız öğrencilere hem ev içinde hem de aile içinde sağlıklı ilişkiler kurma ve gelecekteki ev kadınlığı rollerine hazırlanma fırsatı sunmuştur.²⁷⁴

Kimya: Basit bir içerikle verilmemiş olan kimya dersi, kızları adım adım yaklaşan savaşa hazırlar niteliktedir. Kızlara özellikle gıda maddelerinin, liflerin, ev eşyalarının ve deterjanların kimyasıyla ilgili konular anlatılmıştır. Ev içi tasarrufun önemini vurgulayan konularla birlikte kimyasal silahların doğası, kimyasal gazlardan korunma, zehirlerin insanlar üzerindeki etkileri ve gaz zehirlenmesi kurbanlarına ilk yardım, kimyasal gaz ve hava saldırısı durumunda savunmaya hazır olma gibi konularda bilgiler verilmiştir. Bu süreçte kız öğrencilere barut yapımı, oksijen maskelerinin nasıl çalıştığı, hava saldırıları için tasarlanan sığınaklarda gaz zehirlenmesinden korunma yöntemleri gibi konularda kimya deneyleri yaptırılmıştır.²⁷⁵

²⁷⁴ Pine, 29.

²⁷⁵ Pine, 29.

Tarih: Hitler'in ayrı bir önem verdiği derslerin başında gelen tarih dersini, kız ve erkek öğrenciler genellikle aynı ders kitaplarından takip etmiştir. Ancak kız okulunun öğretmenleri, konuları kadın rol modelleri vurgulayarak anlatmayı tercih etmiştir.

Coğrafya: Alman olmanın ayrıcalıklarının ders içeriği olarak verildiği coğrafya, kız ve erkek öğrencilerde aşağı yukarı ortak içerikle yürütülmüştür. Bazen aynı ders kitaplarını kullanırken bazen çok benzer içeriğe sahip farklı kitaplar kullanılıyor olsa da erkek okullarındaki öğretmenler askerî genişleme konularını ele alırken, kız okullarındaki öğretmenler Alman topraklarındaki doğum oranlarına odaklanmıştır. Ancak saf “Aryan” kavramı, okullardaki müfredatın her iki cinsiyet için de temelini oluşturmuştur.²⁷⁶

Beden Eğitimi: Bu ders, kızların eğitiminde erkek öğrencilerdeki kadar önemsenmemiştir. Hitler Gençliği gelişim sürecindeyken kızlar için düzenli egzersiz ve spor henüz önemli bir rol oynamadığından, kızlar haftada sadece beş saat beden eğitimi dersi almışlardır. Beden eğitimi, kızların sağlığını geliştirme hedefi taşısa da asıl vurgu, “hijyenik bir Aryan ırkı” inşa etmek ve kızları güçlü kılarak devlete hizmet etmelerini sağlamak olmuştur. Bu da gösteriyor ki, bireysel sağlığı devletin sağlığından daha az önemli görmüşlerdir.²⁷⁷

Bu bağlamda, Nazi Dönemi'nde kızların eğitiminin genel olarak, erkek öğrencilere verilen eğitime nazaran farklı olduğu göze çarpmaktadır. Kızlara genel bir eğitim vermekten ziyade, cinsiyetlerine uygun özel bir karaktere sahip olmalarını sağlayacak eğitim-öğretim öngörülmüştür. Kadının ve ulusun geleceği için, özellikle annelik ve aile ilişkileri üzerinde durulan eğitimler verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ders kitaplarında temizlik, ev bakımı, yemek pişirme, ev ekonomisi ve pratik beceri konularına geniş yer ayırmışlardır. Aynı zamanda muhtemel bir savaşta onlara duyulacak ihtiyacın eğitimini de vermeyi ihmal etmemişlerdir. Örneğin; hemşirelik, hasta bakımı, barut yapımı ve gaz saldırısından korunma gibi farklı alanlarda da eğitimler verilmiştir. Kuşkusuz, bu derslerin tamamı Nazi ideolojisine itaat ve dayanışma ön şartıyla birlikte verilmiştir.

²⁷⁶ Ingmar D. Clausen, “*Of the Wide-Eyed in Uncertain Times: The Education of Girls during the Third Reich*” (Yayımlanmış Y.Lisans tezi), San Jose State University 2021, 108-128.

²⁷⁷ Clausen, 149.

3.4.9. Aryan Olmayanların Eğitimi

Üçüncü Reich döneminde ırk, sosyal hayatın her aşamasında temel ve belirleyici bir kriter hâline gelmiştir. Irk temelli ayrıştırma, eğitim sistemini etkileyerek kınama ve ayrımcılığa yatkın hâle getirmiştir. Bu süreçte, Aryan olmayan öğrencilerin durumu, “tek ırk, tek ulus” düşüncesine bağlı olarak eğitim sistemi üzerinde yapılan çalışma ile güncellenmiştir. 1933 yılında, Nazi yönetimi, Alman okullarının ve üniversitelerinin aşırı kalabalıklaşması üzerine kabul edilen yasa ile Aryan olmadığı düşünülen öğrencilerin okuldaki varlığına sınırlama getirmiş ya da tamamen son vermiştir. Örneğin, bu yasa sonrasında Yahudi öğrencilerin sayısı herhangi bir okuldaki öğrenci sayısının yüzde biri ve onda beşi kadar bir oran ile sınırlandırılmıştır. Roman çocuklarına karşı da kısıtlamalar getirilse de onları devlet okullarından uzaklaştırmak için daha az resmî adımlar atılmıştır.²⁷⁸

Çıkarılan bu yasanın uygulanmasıyla birlikte özellikle Berlin ve Hamburg gibi bazı şehirlerde Yahudi öğrencilerin okullara katılımları engellenmiş ve nüfusun daha yüksek bir yüzdesini oluşturan Yahudilere karşı açık bir ayrımcılık örneği sergilenmiştir. Naziler, nihai hedefleri olan tüm Yahudi öğrencileri ayrı Yahudi okullarına yönlendirme arzularını, 1938 yılının Kasım ayında bir önceki yasayı değiştirerek gerçekleştirmişlerdir. Yasanın son haliyle artık herhangi bir Yahudi öğrencinin devlet okullarına girmesinin önüne geçilmiştir. Yahudi ve diğer gruplardan öğrencilerin eğitimden dışlanması, bu toplulukları Alman ulusundan ayırmanın etkili bir yolu olmuştur.²⁷⁹

Yahudi öğrencilere yönelik sürdürülen bu süreç, beş yıl boyunca hem resmî hem de gayri resmî yöntemlerle devam etmiştir. Bu süreç sonucunda, Yahudi öğrencilere sağlanan okul yardımı parası, okul malzemelerinin ücretsiz sağlanması (1935 yılında uygulanmaya başlandı) ve diğer eğitim yardımlarının tamamı sona erdirilmiştir. Sınıflarda kalan az sayıdaki Yahudi öğrenciler ise, “Yahudi sırası” olarak adlandırılan arka sıralara yerleştirilmiştir. Ayrıca, Yahudi öğrencilerin okul gezilerine katılmaları ve okul yurtlarına yerleşmeleri de yasaklanmıştır.²⁸⁰ Görüldüğü üzere, ayrımcılığı

²⁷⁸ Clausen, 42.

²⁷⁹ Clausen, 42.

²⁸⁰ Ortmeyer, 50.

pekiştiren bu önlemler, Yahudi öğrencilerin eğitim hayatını her geçen gün daha da kısıtlamıştır.

1941 yılında yayınlanan yeni bir genelge ile Almanya, Yahudileri doğuya, Polonya'daki gettolara ve ölüm kamplarına sürgün etmiştir. Yahudi öğrencilerin tüm eğitimlerinin sona ermesini ve Yahudi okullarının resmî olarak kapatılmasını emreden bu genelge, 7 Temmuz 1942 tarihli bir bildiriyle duyurulmuştur. Eğitim ve Ulusal Kültür Bakanı Bernhard Rust tarafından talimatı verilen bildiri şu şekildedir: *“Yahudilerin başka bölgelere yerleştirilmesi gelişmeleri göz önüne alındığında, Yahudi okullarının 30 Haziran 1942 tarihine kadar kapatılması ve üyelerinin 1 Temmuz 1942 tarihinden itibaren, Yahudi çocukların herhangi bir türde eğitim almasının yasaklandığını ilan etmeleri gerekmektedir.”*²⁸¹

3.4.10. Nasyonal Sosyalist Dönemde Özel Eğitim (Sonderschule)

Özel eğitim gerektiren zihinsel engelli çocukların okulu olan *Sonderschule*'e, sadece hafif engelli olarak kabul edilen öğrenciler ve belirli bir çalışma kapasitesine sahip olanlar yerleştirilmiştir. Bu okullarda çalışan eğitimciler, kendi pozisyonlarını koruma amacıyla nasyonal sosyalist ideolojiye uyum sağlamışlardır. Hatta devlet doktorları ile iş birliği yaparak öğrencilerin kısırlaştırılmasına öncülük etmişlerdir. Daha sonra Üçüncü Reich döneminde, bu uygulama toplum tarafından kabul edilebilir hâle geldiğinde, eğitilemeyen tüm öğrenciler ötenazi için işaretlenmiştir.²⁸²

Nazi devleti, zihinsel ve fiziksel engelli çocuklar için açılmış özel okulların fazla olduğu inancını taşımıştır. Bu nedenle, Öjenik önlemler ve kısırlaştırma yasası ile anormal insanların eğitimini minimuma indirmek, “anormal insanlar” için eğitim kaynaklarını azaltmak hedeflenmiştir. Nazi rejimi, bu kategoriye giren insanların eğitimini düzenleyerek insanların/halkın bir nevi temizlenmesini amaçlamıştır. Asıl amacı sağlıklı Alman çocuklarını tam zihinsel yeteneklerle yetiştirmek olan Nazi devleti, “anormal insanların yaratılmasının” önlenmesi gerektiğini savunmuştur. Aklın

²⁸¹ Ortmeyer, 56.

²⁸² Clausen, 93.

önemini her fırsatta vurgulayan rejim, akılsız diye nitelediği çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi için harcanan zaman ve kaynakları ekonomik israf olarak görmüştür.²⁸³

3.5. EĞİTİM KADEMELERİNE AİT DERS KİTAPLARI VE İÇERİĞİ

Hitler'in yukarıda sıralanmaya çalışılan geleceğin lider kadrosunu yetiştireceğine inandığı okullardan sonra o okullarda okutulan ders kitaplarının içeriğine yer verilecektir. Müfredatın şekillendirdiği kitapları yakından inceleyerek, dönemin ideoloji, devlet ve eğitim üçgeni hakkında daha çok bilgi sahibi olunacaktır. Hitler'in, *Kavgam* kitabında Alman eğitim-öğretim programlarında değişiklik yapılmasını bir mecburiyet olarak gördüğü daha önce de belirtilmiştir.

19. yy. sonlarında Avrupa'daki hâkim görüş burjuva liberalizmi iken Almanya'da toplumu etkileyen düşünce, muhafazakâr milliyetçiliktir. Bu katı ulusalcı görüşü, Bismarck'ın Realpolitik öğretileri ile milliyetçiliğin şovenist, militarist ve itaatkâr özellikleri belirlemiştir. 'Gerici' diye nitelendirilen bu ahlak, Almanya'nın yeni ortaya çıkan liberal ve insancıl kültürüyle çelişmiştir.²⁸⁴

I. Dünya Savaşı sonunda esmeye başlayan büyük değişim rüzgârları, liberal eğitimi benimsemiş olan Almanya'yı bilimsel lider hâline getirmiştir. Weimar Cumhuriyeti döneminde de liberal eğitim anlayışı ile milliyetçilik ders planlarında sürdürülmeye devam etmiş, ancak siyasi farklılıklar okul müfredatına pek yansıtılmamıştır. Hatta yüzyılın başında kullanılan ders kitapları, Friedrich Ebert'in ilk cumhurbaşkanı olduğu Weimar Anayasası'nın (1919-1933) Almanya'da yürürlükte olduğu dönemde dahi değişmeden devam etmiştir. Ta ki Nazi Partisi Ocak 1933'te iktidara gelinceye kadar. Nasyonal Sosyalist Parti, daha hükümeti kurma görevi almadan önce eğitimin değişmesi gerektiğine inandığı için iktidara gelir gelmez, eğitimcilerle parti ideolojisiyle bütünleşmiş bir dizi ilkeyle yeni müfredat program oluşturma emri verilmiştir. Ancak pedagojik programların büyük bir kısmı, kendinden önceki Weimar Cumhuriyeti ve Kaiserreich dönemlerinde kullanıldığı gibi bırakılmıştır.²⁸⁵

²⁸³ Pine, 20.

²⁸⁴ Pine, 8.

²⁸⁵ Pine, 9-10.

Hitler, eğitimin bu hantal durumunu yıllar önce tespit etmiş ve *Kavgam* kitabında Alman eğitim-öğretim programlarında değişiklik yapılmasının mecburi bir hal aldığını, ilk ve ortaokulda öğretilen programların insanın işine yaramayan, bilgi aktarımından öteye gidemediğini ifade etmiştir. Hitler, pratik hayatta öğrencilerin işine yarayacak, kolay adapte olunan bilgiler verilmesi gerektiğini savunduğu için Eğitim ve Bilim Bakanı Rust aracılığıyla okullardaki tüm kitapların yeniden gözden geçirilmesini ve nasyonal sosyalist ideoloji çerçevesinde düzenlenerek yeniden basılmasını istemiştir.²⁸⁶

Alman millî gururu denilen olgu, medeniyet tarihi incelendiğinde de anlaşılacağı üzere öteden beri hep var olmuştur. Nazi öncesi Alman hükümetlerinin politika ve yaklaşımlarından dolayı unutulmak üzere olan bu olgu sayesinde devletin canlı kaldığı öne sürülmüştür. Bu sebeple Alman ırkının üstünlüğü ve millî gururu olgusunun, okullarda yeniden okutulmasıyla beraber Alman gençlerinin bu ruhu tanıyarak ve ona sahip olarak mezun olmaları hedeflenmiştir.²⁸⁷

Nasyonal sosyalist eğitim, 19. yy. başlarındaki Sturm und Drang edebiyat hareketi tarafından övgü alan romantik milliyetçilik söylemi ile 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bazı akademik çevrelerde yaygınlaşan Sosyal Darwinizm'i sentezlemiştir. Nazi ders kitapları, Alman kültürünün üstünlüğünü ve Alman ulusunun gelişimini vurgulayarak Alman romantizmi dönemi filozofu, din ve tarih felsefesinin kurucularından Johann Gottfried Herder, Alman filozofların düşüncelerinin sıklıkla yanlış yorumlandığını aktarmıştır. Ancak Herder, Alman kültürünün çeşitli bileşenlerinin bir arada var olması gerektiğini ve diğer unsurlara egemen olmaması, aksine bir arada uyum içinde bulunması gerektiğini savunmuştur. Benzer şekilde Fichte ve diğer düşünürlerin gerçek niyetleri, Nazi Almanya'sında yeterince açıklanmamış veya çarpıtılmıştır.²⁸⁸

Eğitime dikte edilen bu kritik görev birçok hazırlığı ve faaliyeti beraberinde getirmiştir. Ders kitaplarının güncel politikaya göre hazırlanmasından, dönemin entelektüellerinin bu felsefenin temellerini ve haklılığını ortaya koyma çabalarına varıncaya kadar, oldukça hummalı bir çalışma içine girmişlerdir. Hatta Eğitim ve Bilim Bakanlığı bünyesinde *Kitapları İnceleme Kurulu* adında bir kurum oluşturularak, 1935-

²⁸⁶ Kamenetsky, 180-189

²⁸⁷ Caplan, 100-103.

²⁸⁸ Clausen, 21.

1940 yılları arasında her kademedeki sınıfların kitap içerikleri incelenmiştir.²⁸⁹ Nazi ideolojisinin temelindeki ırk birliği derslerde vurgulanmış, diğer derslere müfredatta az yer verilmiş ve kimisi de kaldırılmıştır.

Alman milliyetçiliğini besleyen fikirler, ulusal sosyalizmin iktidarından önce de ders kitaplarında yer almıştır. Ancak Naziler için bu yeterli olmamıştır. Okul kitaplarını faşist ideolojiye uygun hale getirmeyi ve standartlaştırmayı hedeflemiş, ideolojisini de çocuklara yaşlarına uygun söylemler içeren kitaplar aracılığıyla aktarmıştır. 1941 yılında NSDAP'a ait olan Deutscher Schulverlag (Alman okul yayıncısı) tarafından ders kitapları üretimi özel olarak başlatılmıştır. Bu sayede tüm basılacak kitapların kontrolleri sıkı bir şekilde yapılmış ve zararlı buldukları unsurlar sansürlenmiştir. Sansürleme işini, 1933-1945 yılları arasında Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı yapmış Alman politikacı ve Hitler'in de en sadık yandaşı ve en yakın arkadaşlarından biri olan Josef Goebbels'in oluşturduğu, öğretim programlarından çıkarılması gereken konular içeren "kara liste" ye göre yapılmıştır.²⁹⁰

Bu dönemde Nazi pedagogları, ortaöğretimde Almanca, tarih, coğrafya ve biyoloji derslerine daha çok önem vermiş, ırkçı (*völkisch*) ideolojinin kitaplar aracılığıyla çocuklara aktarılabilmesi için kitap içeriklerinde önemli değişiklikler yapmışlardır. Ayrıca basılacak tüm kitapların kontrol altına alınabilmesi adına sıkı sansür uygulamışlardır. O dönemde Nazi rejiminin tasvip etmediği yazar ve düşünürlerin, yaklaşık 20 binden fazla kitabı kütüphaneler ve evlerden meydana taşınıp ateşe verilmiştir.²⁹¹ Bu kitaplar arasında Nazilerin düşmanı olarak bilinen Marxist, Sosyalist ve Yahudi asıllı olan ayrıca Alman olmayan yazarların kitapları da bulunmaktadır. Kitapları yakılanlar arasında ünlü Alman yazar ve bilim insanları Heinrich Mann, Spinoza, Einstein, Stefan Zweig, Erich Maria Remarque, Freud, Marx, Heine, Mendelssohn, Joachim Ringelnatz da yer almaktadır.²⁹²

²⁸⁹ Kamenetsky, 187.

²⁹⁰ Kamenetsky, 187.

²⁹¹ Sembolik açıdan uğursuz nitelik taşıyan bir eylemle, 10 Mayıs'ta sağcı öğrenciler ellerinde meşalelerle "Alman olmayan ruha karşı" yürüyüş düzenledi ve "Alman olmayan" 25.000 kadar kitap yaktı. Toplantı yerlerinde, öğrenciler törensel bir coşkuyla, müzik gruplarının şarkıları eşliğinde, "ateş yeminleri" ve büyümlü sözlerle talan edilmiş istenmeyen kitapları açık havada yakılan ateşlerde yaktı. Kara listelerde yer alan yazarlar tercih edildi. Holokost Ansiklopedisi, *Kitap Yakma*, Erişim tarihi: 1.12.2023, <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/book-burning>

²⁹² Pine, 41-42.

Bu bilgiler ışığında nasyonal sosyalizm tarafından teşvik edilen temel konu alanları yani müfredattaki dersler ele alınacaktır: Biyoloji, fizik, kimya, tarih, coğrafya, matematik, Alman dili ve edebiyatı, yabancı diller, ırk çalışmaları ve beden eğitimi.

3.5.1. Biyoloji

Biyoloji öğretimi, Üçüncü Reich'ta büyük önem taşımaktadır. Çünkü başka hiçbir dersin içeriği, “kan ve toprak”, “ırk” ve “yaşam alanı” gibi Nazi temalı konularla bu kadar doğrudan bağlantılı değildir. Kalıtım ve yaşam yasaları, doğurganlık, seçim ve kan saflığı konuların merkezinde yer alırken, vatan sevgisi ve “ulusal topluluk” gibi diğer önemli ilkelerin de bütün yönleri ile aktarılması öngörülmüştür. Bu nedenle de biyoloji dersleri, ırk, kalıtım ve “en uygun olanın seçilmesi” gibi temaları vurgulayan Nazi ırksal doktrininin birinci aracı olmuştur. Öğrencilere ırksal tiplerin sınıflandırılması ve kranyoloji (kafabilimi: kafataslarının şekil, ölçü ve özelliklerini inceleyen bilim) öğretilmiştir. Görsel sunumların bireyler arasındaki ayrımları göstermede, örneğin “ırksal olarak saf veya aşağı” ya da “kalıtsal olarak hastalıklı” gibi özelliklerin anlatılmasında yararlı olduğu kabul edildiği için filmler ve slaytlar üretilmiştir. Biyoloji, tüm sınıflarda haftada iki saat verilmiş ve öğretilen konular nedeniyle büyük bir saygınlık kazanıp eğitimde merkezi bir yerde bulunmuştur.²⁹³

Alman ulusunun ırk bilinci ve kan birliği konularında, bitki biyolojisindeki melezleme kavramı ile toplum içindeki ırk karışımı arasında benzerlikler kurularak çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda 1938'de, Baden'de bir biyoloji müfredatı yazarı ve ilkokul müdürü olan Alfred Vogel, yeni müfredat için bir dizi anti-semitik öğretim tablosu üretmiştir. İlkokul çocuklarına “biyoloji” öğretimi için bir öğretmen kitabı hazırlayan Vogel, okul arazisinde bitkiler üzerinde deneyler yapmak ve öğrencilere “safkan” bitkinin melez bitki üzerindeki etkilerini göstermek amacıyla kullanabilecekleri bir “yarışma köşesi” hazırlayarak, bu bitki deneylerinden elde edilen sonuçları toplumla ilişkilendirmiştir. Aynı zamanda Vogel, biyolojideki “gizli” kalıtsal eğilimleri inceleyerek, bir bireyi sadece dışsal özelliklerine dayandırmanın yanıltıcı olduğunu öne sürerek kalıtımın, bir ırkın en önemli belirleyicisi olduğunu

²⁹³ Pine, 26-27.

vurgulamıştır.²⁹⁴ Dolayısıyla, bir kişinin, görünüş veya dinî uygulamalarına bakılmaksızın, sadece soy bakımından Alman topluluğu için bir tehdit oluşturma potansiyeline sahip olacaktır.

Özellikle bu dönemde *kalıtsal biyoloji*, biyolojik düşüncenin önemli bir parçasını oluşturmuştur. Nazi iktidarı, biyolojik düşüncede saf ırka önem verdiği için ırk karışımı veya kalıtsal olarak hasta kabul edilenlerin sayısındaki artışın Alman nüfusunun bütünlüğüne ve değerine zarar verdiğini gösterme iddiasında bulunmuşlardır. Ulusal topluluğun kalıtsal sağlığı, bu alandaki tüm çalışmaların merkezinde yer almıştır. Irkla ilgili düşüncelerin bilimsel gerçekliğinin biyoloji ile aktarıldığı derslerde, değerli bulunan kalıtsal hatlar teşvik edilirken, kalıtsal olarak hasta kabul edilenlerin kısırlaştırılması gerekliliği, Nazi soy ıslahı yasaları hakkında bilgi vermiştir.²⁹⁵ Denilebilir ki Nazi Dönemi'nde biyoloji öğretimi, biyolojik ve ırksal bir perspektife dayalı olarak bir araya gelen eğitimin, toplumdaki ırksal kökenlerinin pekiştirildiği bir alandır.

Nazilerin okullarda, bir ırk eğitimi olduğu iddiasıyla sürdürdüğü biyoloji eğitimi, şu konuları içermiştir: “fiziksel özelliklerin kalıtımı”, “zihinsel ve ruhsal özelliklerin kalıtımı”, “zayıflıkların ve hastalıkların kalıtımı”, “Alman ırkının fiziksel ve ruhsal özelliklerinin kalıtımı”, “ırksal mirasın korunması”, “seçim yasası” ve “Yahudiler ve Alman toplumu: Resimli çizelgeler”. Bu çizelgeler, Yahudileri hem devletsiz göçmenler hem de mali ve siyasi manipülatörler olarak stereotipleştirmiştir. Derslerde Alman ulusuna tehdit olarak sunulup Masonlarla ilişkilendirilen Yahudileri tasvir etmek için “parazit” kavramı kullanılmış onların dünya hâkimiyeti için bir komplo hazırlığı içinde oldukları iddia edilmiştir. En nihayetinde biyoloji dersi, Yahudilere yönelik soykırım politikalarını doğrudan önermese de Nazi'nin “ötenazi” kampanyasına bir nevi meşruiyet sağlamıştır.²⁹⁶

²⁹⁴ Karl Bareth and Alfred Vogel, *Erblehre und Rassenkunde für die Grund- und Hauptschule* ,(2. Baskı), Bühl-Baden: Verlag Konkordia 1937, 40-51.

²⁹⁵ Clausen, 77.

²⁹⁶ Pine, 27.

3.5.2. Fizik

Nasyonal Sosyalizm Dönemi'nde, doğa bilimleri ile ilgili araştırma yapmak zordur. Özellikle Fizik dersiyle ilgili kaynaklar sınırlı ve konu hakkında yazılmış yazılar kısa ve yetersizdir. Bu dönemde, öne çıkan güç ve kuvvet ilişkileri olduğundan fizik öğretimi ve müfredatıyla ilgili konular, öğretmenler tarafından pek gündeme getirilmemiştir.

Doğa bilimleri, Nasyonal Sosyalizm Dönemi'nde bir sıçrama yaparak tarihe geçmiştir. Çünkü bu dönemden önce güç ve kuvvet ilişkileri hep ön planda tutulduğundan fizik öğretmenleri, fizik öğretimi ve müfredatı bu dönemden önce gündeme gelmemiştir. Hatta denilebilir ki ilk defa bu dönemde dikkate alınmış ve liselere Matematik ve Doğa bilimleri derslerinin konulması için 1933 Nisanı'nda bir genelge yayınlanmıştır.²⁹⁷ Nazi öncesinde çok önem verilmeyen fizik dersi, bu dönemde müfredatta kendine sağlam yer edinmiştir. Volksschule (ilkokul)'da herhangi bir fizik eğitimi verilmemiş, Mittelschule (ortaokul)'da ise fizik doğa bilimleri dersinin bir parçası olarak sadece sekizinci, dokuzuncu veya onuncu sınıflarda öğretilmiştir. Oberschule (lise)'de müfredatın bir parçası olan ve dokuzuncu sınıfta başlayan fizik dersi hem kız hem de erkek öğrenciler için önemli olmuştur.²⁹⁸

Ancak fizik ve kimya dersleri, biyoloji kadar önemli bulunmadığı için fizik öğretmenleri kendilerini hükümete kabul ettirebilmek için devlet ideolojisiyle yakından ilgili ders içerikleri oluşturmaya başlamışlardır. Örneğin ordunun silah gücünü arttırmak için *Silahların Fiziği* adında fizik dersine yeni bir alt başlık eklenmiştir. Ayrıca, 1936 yılından sonra askeri fiziğin önemi artmış, öğrencilere oryantasyon, ölüm, iletişim, balistik, askeri mühendislik konuları öğretilmiştir. Kısa bir manifesto ile fiziğin içerisine uçuş ve bakım konuları dâhil edildikten sonra uçuş fiziği ve hava kirliliği konuları fiziğin içerisine girmiştir.²⁹⁹

Bu bağlamda, Albrecht Erich Günther Nasyonal Sosyalist Dönem' de yazdığı ve fiziğin ana hatlarını anlattığı kitabında, savunma becerileri geliştirilirken fiziğin belirleyici bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda derslerde; silah kullanırken mesafeyi ölçebilme, ateş hattını belirleme ve askerî hedefler üzerinde çalışma gibi temel

²⁹⁷ Pine, 27.

²⁹⁸ Clausen, 100.

²⁹⁹ Pine, 27-28.

konular için fizik dersinden yararlanılması gerektiğini söylemiştir. Günther, silah eğitimi ve düşman saldırısına karşı savunma için “belirleyici bir pratik faktör” olarak fiziğin önemini şu ifadelerle vurgulamıştır:

“Mükemmel mühendisler yalnızca barış çalışmaları için değil, aynı zamanda ateşli silahlar veya telemetreler, denizaltılar, uçaklar veya savaş araçları gibi her türden savaş ve savunma ekipmanı inşa etmek için de ihtiyacımız var. Teknoloji ve doğa bilimlerinde kapsamlı bir eğitim almış, bu savaş malzemelerinin kontrolünü nasıl düzgün bir şekilde ele alacağını anlayan subaylara ihtiyacımız var ve örneğin en ağır topların ateşlenmesini emretmek için gerekli olan fizik bilgisi ve yeteneklerin ne kadar çeşitli olduğundan bahsetmeye bile gerek yok”³⁰⁰

Fizik aynı zamanda öğrencilere, Alman fizikçilerin başarılarını ve Alman araştırmalarının bilimsel bilgiye katkılarını öğretmek amacıyla kullanılmıştır. Bu, ulusal gururu artırmayı ve nasyonal sosyalist ‘Aryan’ dünya görüşünün önemini vurgulamayı hedeflemiştir. Nazi ırk ideolojisinin bir parçası olarak, Yahudi fizikçilerin çalışmaları dışlanmıştır. Çünkü bir kişinin “kalıtsal ırkının onun işini doğrudan etkilediğine inanıldığından yalnızca “Aryan” bilim insanının gerçekten başarılı olduğu kabul edilmiştir. Bu da Albert Einstein adının Nazi döneminin fizik ders kitaplarından silinmesi anlamına gelmiştir. Örneğin Einstein’ın “görelilik teorisi”³⁰¹, “teorik sihir” olarak kabul edilmiş ve dünya çapında büyük bir Yahudi blöfü olduğu düşünüldüğü için reddedilmiştir. Buna karşılık, “Aryan” fizikçiler, özellikle Philipp Lenard ve Johannes Stark gibi isimler, nasyonal sosyalizmin siyasi sistemi altında geliştikleri için takdir edilmiştir. Onların fiziğe yaklaşımı, ulusal birliği korumayı amaçlamıştır.³⁰²

1938 yılına gelindiğinde, nasyonal sosyalist ideolojinin ışığında hazırlanan fizik konuları, ders programları ve kitapları artık liselerde (Gymnasium) uygulanmaya konulmuştur. Böylece fizik dersleri az-çok liselerde verilmeye başlamış ama kimya dersleri nerdeyse bitirilmiştir.³⁰³

³⁰⁰Albrecht Erich Günther, (ed.), Outline of Physics. Kız ortaokullarının 6 ila 8. sınıfları için C. 2b (Hildesheim ve Leipzig: August Lar Verlagsbuchhandlung. 1940), 27-28.

³⁰¹ Görelilik, fizikte, ölçümlerin ve fizik yasalarının, birbirlerine göre farklı hareket durumlarında bulunan gözlemciler bakımından değişebilirliğine ilişkin kavramdır. Albert Einstein’ın 1915’te geliştirdiği özel görelilik kuramıdır. Görelilik teorisi, *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yay. A.Ş., İstanbul 1990, IX, 604-606.

³⁰² Pine, 28.

³⁰³ Pine, 27.

3.5.3. Kimya

Kimya, nasyonal sosyalist dönemde fizik kadar parlatılıp yeniden sunulan bir ders olmamıştır. Ancak fizikçiler gibi kimyagerler de Alman ulusal hedeflerinin önemini altını çizerek konularının prestijini ve statüsünü yükseltmeye çalışmışlardır. Özellikle kimyanın Alman üretimi ve savunması için önemini vurgulamışlardır.

Nasyonal Sosyalizm Dönemi'nde kimya öğretiminde bilim tarihi, millî bilinç ve gururu pekiştirmek amacıyla kimya eğitimi ve kimya endüstrisini Alman halkına ve Alman ekonomisine bağlamıştır. Versailles Antlaşması sonrası Almanya'nın ham madde açısından zengin topraklarını kaybederek uğradığı haksızlık kimya öğretiminde hammaddeler ile ülke ekonomisi arasındaki bağlantı kurulmasına sebep olmuştur. Kaybedilen savaştan bu yana geçen yıllarda kimya öğretmenleri, Almanya'nın Lorraine, Saar ve Yukarı Silezya'daki maden kaynaklarının soyulmasıyla hangi güç araçlarını kaybettiğini öğrencilere açıklamayı görev sayarak, ders kitaplarının çoğu bununla ilgili notlar eklemeyi ihmal etmemişlerdir.³⁰⁴

Hatta 1938'deki yeni eğitim yönergeleri ile okullarda kimya eğitimi zorunlu hâle getirilmiştir. Bu yönergeler doğrultusunda, yalnızca belirli bileşiklerin ve maddelerin öğretilmesi gerekmemiştir. Yeni kimya ders kitapları, sadece ekonomik açıdan önemli olan ham maddeleri, bunların nasıl elde edildiğini ve işlendiğini öğrenmeye odaklanarak hazırlanmıştır. Bu hükümlere uygun olarak öğretilmeye başlanmıştır. Uygulamalı olarak, öğrenciler gruplar hâlinde kimyasal süreçler ve analizler üzerinde çalışmışlardır. Kız öğrenciler için kimya öğretimi, temel olarak gıda maddelerinin, liflerin, ev eşyalarının ve deterjanların kimyasıyla ilgilidir. Hem kızlara hem de erkeklere kimyasal gazlar ve hava saldırısı koruması öğretilmiş, ancak erkekler için savunma kimyası dersi özellikle önemli görülmüştür.³⁰⁵

Öğrenciler ayrıca barut yapımı, oksijen maskelerinin nasıl çalıştığı ve hava saldırısı sığınaklarında gaz zehirlenmesinden korunma gibi kimya deneylerini de deneyimlemişlerdir. 1936'dan sonra da öğrenciler, atık toplamaya ve geri dönüştürmeye teşvik edilmiştir. Kahve telvesinden yağ üretme denenmiş ve topladıkları atık metalleri kullanarak deneyler yapmışlardır. Bu tür bir öğretim, atık malzemelerin toplanması ve

³⁰⁴ Pine, 28.

³⁰⁵ Pine, 28.

geri dönüştürülmesi, rejimin ideolojik hedeflerini konu alanının sınırları içinde mümkün olduğu kadar vurgulamak için kullanılmıştır. Kimya öğretimi özellikle üretim, hammadde ve savunma ile ulusal farkındalığı artırmak için oldukça önemli olmuştur.³⁰⁶

Nazi Almanyası’nda erkekler için kimya müfredatı, kızlardan önemli ölçüde farklılık göstermiştir. Erkek öğrencilere sanayi ve silahlı kuvvetler bağlamında kimya öğretilirken, kızların derslerinde daha çok “mutfak kimyası”na odaklanılmıştır. Bu ayırım, kız öğrencilerin kimya eğitimini aşırı derecede basit ve daha az önemli olduğu izlenimini oluşturmuştur. Temelde müfredat ile kız ve erkek öğrencilere öğretilen bilimsel kavramlar çoğu zaman benzerlik göstermiştir. Ancak temel dersler tamamlandıktan sonra, öğretmenler farklı cinsiyetteki öğrencilere bilgilerini farklı bağlamlarda nasıl kullanabileceklerini öğretmeye çalışmışlardır. Bu yaklaşım, Nazi ideolojisiyle uyumlu olarak, erkek ve kız öğrencilerin toplumda farklı roller üstlendikleri ancak her ikisinin de asil ve önemli olduğu fikrini desteklemiştir.³⁰⁷

3.5.4. Matematik

Bu dönemde müfredatta fiziğin yanında kendisine yer bulabilen ve daha sonra müstakil hâle gelmeyi başaran Matematik bilimi de Nazizm’in emrine girmiştir. Zira nasyonal sosyalizmin en önemli görüşlerinden biri olan ırksal çalışmalara katkı sağlamak ilkesi, matematikte de geçerliliğini sürdürmüştür.

Matematik dersi, konusu bakımından kendi başına herhangi bir ideolojik unsur içermeyeceğinden öğrencilerde farkındalık yaratmak istenilen bilgileri ve öğrencilere kazandırılmak istenilen bakış açılarını yansıtan kelime problemleri veya tabloları içermiştir. Eğitimciler tarafından, bu tür verilerin artık olgunlaşan öğrenci üzerinde eğitici bir etkisi olacağından, matematik derslerinin parti ideolojisinin doğrudan mesajlarını iletmek amacıyla kullanılmıştır. Aynı zamanda sınıf egzersizlerinde öğretmenlere propaganda olanağı sağlamıştır.³⁰⁸

Matematik müfredatı büyük küçük bütün çocuklar için çok temel bir ders olmuştur. Birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar, öğrenciler giderek artan sayılarla temel

³⁰⁶ Pine, 28.

³⁰⁷ Clausing, 97.

³⁰⁸ Clausing, 104.

aritmetiği öğrenmiş ve beşinci sınıfta temel cebir devreye girmiştir. Bu dönemde müfredat, nasyonal sosyalist temalarla tanıtılan ideolojik kelimelerle karmaşık problemler içermiştir. Bu problemlerde sıklıkla nüfus artışı, Alman kolonileri, arazi alanı, Almanya'daki ırk, kalıtsal sağlık, işçi sorunları, ulaşım ve ordu kavramları kullanılmıştır. Volksschule (ilkokul)'nin üst sınıflarında, öğrencilerin kâr/zarar, gelir/gider ve o gün kullanılan paranın gelecekteki değer karşılığı gibi konuları anlamalarını sağlamak için finansal matematik tanıtılmıştır. Ders planlarında geometri, başlangıçta beşinci sınıfta yalnızca dikdörtgen ve dik üçgenle tanıtılmıştır. Daha sonraki aşamalarda ise daireler, üçgenler, açılar, çizgiler, çokgenler, küreler ve diğer daha karmaşık şekiller müfredat içine dâhil edilmiştir. Belirli şekillerin alanını bulmak gibi basit hesaplamalar ise yedinci veya sekizinci sınıflarda işletilen geometri konusu olmuştur. İleri düzey bir eğitim veren Oberschule (ortaokul)'de matematik beşinci sınıfta başlasa da sekizinci sınıfın sonunda, Volksschule okullarındakinden daha yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Oberschule'de finansal matematik ve geometrik hesaplamalar beş ila sekizinci sınıflarda öğretilirken, dokuzuncu sınıfta topografya yani çeşitli katı formların yüzey alanlarını ve hacimlerini hesaplama öğretilmiştir.³⁰⁹

Nazi matematik kitapları, köklü bir gelenekle müfredata girerek çocukları sosyalleştirme fırsatı vermiştir. Kitap içerisinde öğrencilere sorulan matematik sorularına; nasyonal politik problemler, ulusal siyasi sorunlar, antisemitik söylemler ve düşünceler konu olarak seçilmiştir. Öğrencilere, hesaplamalar ve toplama-çıkarma çalışmaları yaptırılırken şarjör, bomba, tuzak gibi örnekler kullanılmıştır. Ayrıca, mermi yörüngeleri, uçak, top ve bomba gibi örneklerle de konuları pekiştirmeleri sağlanmıştır.

Bu konudaki çok sayıda örnekten sadece biri verilecek olursa: Öğrencilerden Almanya'da yaşayan Yahudilerin (onların görüş ve söylemleriyle uzaylıların) sayısı ile toplam nüfusa ilişkin rakamlar verilip Almanya'da yaşayan “Uzaylıların yüzdesi nedir?” gibi hesaplamalar istenmiştir.³¹⁰ Nazi siyasi politikasının öne çıkan antisemitizm düşüncelerine vurgu yapan bu ve benzeri örnekler, eğitimcilerinin Nazi ideolojisini yaymak için ders kitaplarını nasıl kullandıklarını açık bir şekilde göstermiştir.

³⁰⁹ Clausen, 104-107.

³¹⁰ Pine, 106.

3.5.5. Tarih

Tarih, Nasyonal Sosyalist Dönem’de, Hitler’in büyük önem verdiği ve diğer birçok dersle birlikte ders planlarında yer alan ve öne çıkan başlıklardan birisi olmuştur. Öncelikli bir ders olmasa da ders planlarında Almanca, coğrafya ve hatta biyoloji gibi diğer birçok dersle birlikte yer alan tarih öğretimi belirgin bir şekilde değerlendirilmiştir. Volksschule’de dördüncü sınıfa kadar Alman veya Heimatkunde (yerel tarih) müfredatının bir parçası olarak ele alınan tarih dersi, Volksschule, Mittelschule, Oberschule ve Almanya’daki tüm sınıf seviyelerinde öğretilmiştir.³¹¹

Nasyonal sosyalizmde tarih, milletler arasında var olma mücadelesi olarak yorumlanmıştır. Tarih dersi, öğrencilere Almanya’nın büyüklüğünü göstermek için bir fırsat olarak kullanılmıştır. Çocukların ulusal gurur duygusunu, Alman devletinin devam eden varlığına ilişkin düşüncelerini uyandırmayı ve heyecanlandırmayı amaçlamışlardır. Çünkü daha önce verilen tarih bilgilerinin eksik ve Alman devleti bakımından yanlış olduğu fikrine sahiptirler. Hitler’in bu konu hakkındaki görüşleri, nasyonal sosyalist politikanın eğitimde Tarih dersine verdiği önemi anlamak bakımından açık ve nettir.

Buna göre;

“Bugünkü tarih öğretim yöntemleri, bilhassa reform gerektiren bir durumdadır. Tarihin verdiği derslere, Alman milleti kadar muhtaç durumda olan millet pek azdır. Fakat hemen şunu belirtelim ki, tarihten Alman milletinden daha az istifade etmiş pek az millet vardır. Eğer siyaset gelecek tarihin konusu ise, bize tarihte okutulan şey, siyasetimizin yönetimimiz tarafından mahkûm edilmesi demektir. Bugün okutulan tarih derslerinin yüzde doksanı gülünçtür. Okutulan derslerden ancak binde biri gençlerin kafasında kalmaktadır, bu da birkaç tarih ve birkaç isimden ibarettir. Yani büyük ve önemli olan hatlar tamamen eksik kalmaktadır, işin esasını teşkil eden başlıca fikirler açıklanmamaktadır.”³¹²

Aynı zamanda Hitler, tarih öğrenimindeki dogmaların hafifletilmesi gerektiğini düşünmüştür. Çünkü ona göre tarih; “...geçmişte neler olup bittiğini bilmek için okutulmaz, bireyin gelecekte, kendi milletinin hayatını sağlamak için takip edebileceği

³¹¹ Clausen, 108.

³¹² Stephen Pagaard, “Teaching the Nazi Dictatorship: Focus on Youth” (Nazi Diktatörlüğünü Öğretmek) *The History Teacher* 38, no. 2 (February 2005), 193, <https://doi.org/10.2307/1555719>

*yolu öğrenmesi için öğretilir. Ve Irkçı devletin görevi, ırk meselelerini ön plâna alan bir dünya tarihinin titizlikle yazılmasına nezaret etmektir.”*³¹³

Bu nedenle, tarih müfredatı, nasyonal sosyalizm altında önemli bir değişikliğe tabi tutulmuştur. Örneğin, savunma tarihi ve cephe çalışmaları da konulara eklenmiştir. Hatta nasyonal sosyalist tarihçiler, dünya tarihinin münferit bölümlerini yeniden incelemiş ve ne kadar uzun sürerse sürsün dünya tarihini yeniden yazmayı kendilerine kutsal bir görev olarak addetmişlerdir.³¹⁴

Aynı zamanda, tarih kitaplarının çoğu daha önceki milliyetçi düşüncenin temalarını içermesine rağmen; Nazi döneminde tarih ders kitapları milliyetçi temaları her zamankinden daha fazla beslemiştir. Tarih ders kitapları da Hitler Almanya’sındaki diğer her şey gibi, siyasi bir amacı desteklemek üzere tasarlanmıştır. Malzeme seçimi ve düzenlemesi bakımından tarih dersi, Nazilerin kendi tarih anlayışlarını benimsetme ve yaymanın temel aracı olmuştur. Bu nedenle ders kitaplarının tasarımı sadece epistemolojik sorunlar değil, daha derin bir metafizik kaygıyı da meydana getirmiştir.³¹⁵

3.5.6. Coğrafya

Coğrafya, Üçüncü Reich Dönemi’nde öğretilen konular arasında muhtemelen en politik olanıdır. Bu ders farklı milletler ve kültürler hakkında diğer derslere göre daha fazla bilgi içeren konudur. Weimar Cumhuriyeti sırasında okullardaki ders kitaplarında, Versailles Antlaşması’nın, Almanya’nın kolonilere sahip olmasının yasaklanması sorunu zaten tartışılıyordu ancak bu konu, Hitler şansölye olana kadar çok göze çarpan bir konu değildir. Ders kitaplarında daha çok I. Dünya Savaşı’ndan sonra kaybedilen topraklardan şikâyet eden içerik bulunmuştur.³¹⁶

Coğrafya derslerinde temelde ele alınan konular arasında arazinin fiziksel parçaları, kaynakları ve çeşitli insan gruplarının araziye nasıl kullanıldığı gibi konular yer almıştır. Naziler, Üçüncü Reich’teki coğrafya derslerinde bu temel öneriyi alarak kendi ideolojik tutumlarına uyarlamışlardır. Ekonomik faaliyetlere odaklanan ders planları en aza indirilmiş ve insanların kaynakları üzerinde yapılan çalışmalar,

³¹³ Gregory Paul Wegner, *Anti-Semitism and Schooling under the Third Reich*, Routledge Falmer, New York 2002, 118.

³¹⁴ Pine, 29.

³¹⁵ Blackburn, 36.

³¹⁶ Clausen, 127

Almanların bu kaynakları daha fazla kullanabilmesi noktasında bir tartışma hâline gelmiştir. Aynı zamanda Almanya’da Nazi gururu, ulusal bağ, vatan sevgisi ve yaşam alanı gibi konularla ilgili olacak şekilde coğrafya ders içeriği değiştirilmiştir. Bunların yanında ırk araştırmaları, sömürgecilik ve askeri savunma gibi konular da ele alınmıştır.³¹⁷

Nazi dönemi coğrafya müfredatı: vatan sevgisi, ulusal gurur ve üstün Aryan ırkının yaşam alanıyla ilgili konular, Alman coğrafyasının fiziki yapısı, yer altı kaynakları, insanların fiziki coğrafyayı nasıl kullandıkları ve beşeri coğrafya konuları kapsar. Kuşkusuz bu konuların yanında Almanya’nın yaşam alanı ihtiyacı “üstün” ve “aşağı” ırklar arasındaki ayrımlar da müfredatın konusudur. Yahudilerin yerle bir edilmesini içeren ırk çalışmaları beşeri coğrafyanın temelini oluşturmuştur. Alman sınırlarının güvenliğini sağlama ve askeri topografyanın tanımlarını içeren savunma coğrafyası ile kaybedilen topraklar ve Alman kolonilerinin geri alınması düşüncesi, Almanya’nın geçmiş dönemlerdeki sömürge başarılarının tarihi ve diğer sömürgeci güçlerin suçlarını ele alan sömürge coğrafyası gibi farklı konular müfredata eklenmiştir. Hitler’in Almanlar için elde ettiği başarılar her yerde yüceltilmiştir.³¹⁸

Bunların yanı sıra Nazi ırk ideolojisini açıklamak için de coğrafya öğretimi kullanılmıştır. Nazi ideolojisinin, özellikle Yahudiler, siyahlar ve Çingeneler hakkındaki ırksal kaygıları da coğrafya müfredatına dâhil edilmiştir. Alman topraklarıyla ilgili konulara odaklanarak, yersiz insanlar, kan ve toprak gibi ifadeler ile antisemitizm söylemi coğrafya içerisinde yer bulmuştur. Kısaca denilebilir ki okul çocukları arasında vatan sevgisi duygusu yaratmak için coğrafya dersi kullanılmıştır.³¹⁹

3.5.7. Alman Dili ve Edebiyatı

Nazi döneminde okul müfredatı oldukça geniş tutulmaya çalışılmıştır. Çünkü konu başlığı hangi dersi gösterirse göstere sin mantık olarak aynı pencereden bakılmıştır: Nazi ideolojisini öğretme. Her dersin konusu Nazi ideallerinin tanıtımına ayrı ayrı katkıda bulunmuştur. Alman dili ve edebiyatının da çocuklara nasyonal sosyalizmin dilini öğretmesi bakımından müfredatta önemli bir yeri olmuştur. Diğer bütün dersler

³¹⁷ Clausen, 127.

³¹⁸ Pine, 28.

³¹⁹ Pine, 29.

gibi, öğrenciler arasında bir “Almanlık” bilinci, ulusal gurur ve birlik duygusu geliştirmek için tasarlanan Alman dili ve edebiyatı dersinde, Alman edebiyatının milliyetçi ve irrasyonel yönlerini öven bir üslup izlenilmiştir.

Deútschkunde (Alman Bilimi) içindeki en önemli konu kuşkusuz Alman dili ve edebiyatı ve Almancaydı. Özellikle küçük yaştaki çocuklara geleneksel dilbilgisini öğretmede büyük çaba gösterilmiş, ancak öğretimin büyük bir kısmı dil iletişimi ve edebiyat okumayı gerektirmiştir. Bu nedenle de öğrencilere hem konuşma hem de okuma alıştırmaları yoluyla dil kabiliyetlerini geliştirmeleri öğretilmiştir. Çoğu zaman tüm öğrenciler için ve özellikle üst sınıflardaki daha büyük öğrenciler için, kişinin “dil farkındalığını” geliştirmeye odaklanılmıştır. Bir bireyin kendi yetkinliğini ortaya koyabilmesi, Alman şair ve düşünürlerinin eserleriyle etkileşimde bulunması aracılığıyla sağlanabilmiştir. Alman dili ve edebiyatı dersleri, belirgin bir şekilde öne çıkarılarak Almanca ile birleştirilmiştir. Örneğin, ikinci ve dördüncü sınıflardaki Almanca eğitimi Heimatkunde (yerel tarih)³²⁰ ile birleştirilmiştir. Almanca derslerinin içeriği, bazen üst sınıflarda tarihle örtüşür şekilde yapılandırılmıştır. Hatta iki ders neredeyse her zaman aynı saatlerde işlenmiştir.³²¹

Christa Kamenetsky, *Hitler Almanya’sında Çocuk Edebiyatı* kitabında, Nazi Dönemi’nden kalma bir Almanca gramer kitabının ön sözünde şöyle yazdığını aktarmıştır:

“Bir halkın ruhunu neşe ve kederde, barışta ve savaşta, yaratılıştan ve şenlikte harekete geçiren her şey, tüm müfredatla ve kesinlikle dil öğretimiyle mümkün kılabilir. Burada da hayatın kendisiyle örtüşme meselesi! Bugüne yakınlık! İnsanlarla ilişki! Bu nedenle Almanca derslerimizde zamanın muazzam olaylarını da dile getirmeliyiz. Halkın kalbini dolduran, gençliğin dilinden dökülür. Güçlü kan-halk düşünce, duygu ve iradesinin akışının, yaşamla ısınarak kelimenin biçimine akmasına izin verilmelidir. Sonuç, ana dilde bir halk kültürü öğretimi olacaktır; Bunu yaşatmalı ve büyüyen nesilde dikkatli olmalıyız ki bu, günümüze ve çağımıza ait kendi kelime hazinesiyle yeni düşünce hazinesini ifade etsin, onu kendi içinde toplansın ve daha da derinlere kök salmasına izin versin. Alman özü, her geçen gün daha da derinlere kök salıyor, giderek daha çok Alman düşünce, yaşam ve dünya görüşüne dönüşüyor.”³²²

³²⁰ Heimatkunde; yerel tarih diye adlandırılabilen Almanya’da okulların bulunduğu bölgenin kültürü ve tarihi ile ilgili, bölgeye özgü bir eğitimidir.

³²¹ Clausen, 60.

³²² Kamenetsky, 149.

Ayrıca, Kamenetsky, yukarıda da değinildiği gibi birçok klasiğin kısaltmalar veya yeniden yorumlar yoluyla Nazi rejiminin gereksinimlerine göre uyarlandığını, Nazi “dünya görüşüne” uymayan eserlerin ise yasaklandığını aktarmaktadır. Örneğin, Heine gibi “Aryan olmayan” olarak nitelendirilen yazarların reddedildiğini ayrıca aidiyet ve kimlik temalarıyla völkischness (folkloriklik)’in teşvik edilmesi lehine edebiyatın bireyci yönlerinin kaldırıldığını veya göz ardı edildiğini ifade etmektedir.³²³

Ayrıca, Alman dili ve edebiyatı öğretmenlerinin ulus kavramını anlatırken bir kan topluluğu, kader ve mücadele topluluğu, çalışma topluluğu ve bir akıl topluluğu olarak bu kavramı vurgulamaları istenmiştir. Aynı zamanda bu kavram, geleneksel Alman masalları ve destanları, Nazi mitleri ve savaş hikâyeleriyle desteklenmiştir.³²⁴

3.5.8. Yabancı Diller

Almanya için Üçüncü Reich dönemi, öğrencilerin her alanda sıkı denetim altında eğitildiği bir dönemdir. Bu dönemin lideri olan Hitler, düzenli bir hayatın öncüsü olarak gördüğü eğitim ve öğretime karşı pragmatist bir yaklaşımı benimsemiştir. Ona göre, eğitimin geçerliliği sadece öğrenildiği dönemde değil, ileriye dönük kişinin kullanabileceği içerikte olmalıdır. Bu nedenle, insanların yıllarca çalışarak iki üç yabancı dil öğrenmesine akıl sır erdiremediğini, hatta milyonca insandan belki bir kısmının öğrendiği dillerden yararlanabileceğini ifade etmiştir. Örneğin, Fransızca öğrenen yüz bin kişiden sadece iki bininin ileride bu dilden yararlanabileceğini savunmuştur. Hitler alınan eğitimin unutulması veya harcanan zamanın boşa gitmesinden ziyade, dil eğitiminin genel kültüre hizmet etmeyeceğini düşündüğünden dil eğitimini değersiz bulmuştur. Bu bakış açısına göre, sadece dil öğrenimi değil, insanların bütün hayatları boyunca öğrendikleri veya okudukları şeylerden fayda sağlayamıyorlarsa, bunun Hitler için değersiz ve geçici olduğu ifade edilebilir.³²⁵

Hitler’in dil eğitimi ile ilgili görüşlerine rağmen yabancı dil Volksschule dışındaki tüm okullarda oldukça yaygın bir ders olmuştur. Mittelschule’de, beş ile onuncu sınıf arasındaki tüm kademelere İngilizce öğretilmesinin dışında yedinci ile onuncu sınıflarda

³²³ Kamenetsky, 147-150.

³²⁴ Pine, 31,32.

³²⁵ Hitler, 368-369

ikinci bir yabancı dil seçeneği de sunulmuştur.³²⁶ İngilizce, Nazi öncesi dönemde daha baskın olan Fransızcaya göre bu dönemde daha çok tercih edilen dil hâline gelmiştir. Bu tercihin ana nedeni, İngilizcenin Cermen dil ailesi içinde Almanca ile “kardeş dil” olarak tanımlanmasından kaynaklanmıştır.³²⁷ Kızlara İngilizcenin yanında Latince öğrenimi sunulurken, erkeklere İtalyanca ve İspanyolca öğrenme imkânı verilmiştir. Ayrıca yeni fethedilen topraklarda önemli roller üstlenecek seçkin Napola Okulları’ndaki bazı öğrencilere Lehçe veya Rusça gibi diller de öğretilmiştir. Yabancı dil eğitimi, geniş bir ders saatine yayılarak öğretilmiştir. Ancak bu durum, bazı eğitimciler tarafından tercih edilen bir durum değildir. Çünkü bir dilin doğru bir şekilde öğrenilebilmesi için bireyin sürekli olarak o dile maruz kalması gerektiğini savunmuşlardır. Yabancı dil sınıflarında kullanılan ders kitapları çeşitlilik göstermiş ve hiçbir zaman da açıkça “nasyonal sosyalist” düşüncelerden türetilmiş metinler içermemiştir. Yazılı, basılı çeviriler için tek kaynak metin olarak genellikle *Mein Kampf*’ın farklı dillere çevrilmiş metinleri kullanılmıştır.³²⁸

3.5.9. Irk Çalışmaları

Bu dönemde ırk çalışmaları, tüm kademelerde zorunlu bir ders haline gelmiştir. Ulusun geleceği ve hükümetin amaçları için, ırk ve kalıtımın önemi öğrencilere aşılanmış milletlerine karşı sorumluluk duyguları uyandırılmıştır. Nazi ders kitaplarındaki Aryan ve Yahudi ırk tipleri (çoğunlukla karikatür biçiminde) yan yana konulmuştur. Oluşturmak istedikleri algı, Alman çocukların birinci resimdekiyle pozitif bir şekilde özdeşleşirken, ikincisinin “düşman” olması gerektiği yönünde olmuştur. Bu pedagojik temel, çocukların, Yahudilere yönelik zulmü meşru kabul etmelerine yardımcı olmuştur. Bu bağlamda antisemitik hikâye kitapları önemli bir rol oynamıştır. Çünkü kitaplar, özellikle çocuklara Nazi ideolojisini aşılama odaklamıştır. Yahudi aleyhtarı yayıncılar, renkli baskıda en güncel teknikleri kullanmış, böylece sanat eserlerindeki mesajlarını doğrudan ve çekici şekilde yaymayı amaçlamışlardır. Bu eserlerin dikkat çekenlerinden birinde, Yahudileri tenyalarla özdeşleştirerek mesajını şu şekilde vermiştir: “*Tenya ve Yahudiler en kötü türden parazitlerdir. Bunların tasfiye edilmesini istiyoruz. Tekrar sağlıklı ve güçlü olmak istiyoruz. O zaman tek bir şey*

³²⁶ Clausen, 140.

³²⁷ Kamenetsky, *Children’s Literature*, 251.

³²⁸ Clausen, 140.

*yardımcı olacaktır: Onların yok edilmesi.”*³²⁹ Kuşkusuz, bu gibi metinlerin amacı, Nazilerin Yahudilere olan tutumlarını topluma benimsetme ve onları kitlesel olarak yok edilmesini haklı çıkarmaktır.

Nazi hükümeti, Alman ırkının “Ari” olması ve neslin kendini koruması için birçok yasa çıkartmanın yanında ırk çalışmaları için de çeşitli envanter toplatıp çizelgeler oluşturmuştur. Savaştan çıkan bu ulusu yeniden ayağa kaldıracak olan yegâne gücün kan ve topraklarında olduğunu düşünen Hitler, bir öğretmeni değerli kılan şeyin öğrencisine ırkını tanıtmak olduğunu vurgulamıştır. Kitabında devleti bir öğretmen kabilinde sunan Hitler, okul ve ırk bileşenini şöyle ifade eder:

*“İrkçi devlet, kendi eline teslim edilen gençliğin kalbine “ırk ruhunu” ve “ırk hissi” sokabildiği gün öğretmen ve eğitimci olarak, üstüne düşen görevi yerine getirmiş ve en büyük gayelerinden birine ulaşmış demektir. Hiçbir genç, kanının halisliğini ve bunun milletimizin bekası için gerekli ve zaruri olduğunu tam manasıyla anlamadan okuldan çıkmamalıdır. Böyle hareket edildiği takdirde ilk büyük şart sağlanmış olur. İrkin bekası, milletimizin temeli demektir. Bu temel de, daha sonra medeniyetin gelişmesini sağlayacak, en büyük unsurdur. ... Eğer biz daima başka ırklarla birleşmeye devam edersek, o ırkları medeniyet yalanında yüksek bir noktaya çıkarmış, fakat biz ulaşmış olduğumuz şahikadan ebediyen düşmüş oluruz. ... İrkçi devlette fizik ve fıkri eğitim sistemi ne kadar önemli olursa olsun, bir seçkin zümrenin teşekkülü bu devlet içinde esaslı bir rol oynar.”*³³⁰

3.5.10. Beden Eğitimi

Nazi Dönemi’nde beden eğitimine yapılan vurgu, Hitler Almanya’sı için yeni değildir. Almanya’daki beden eğitimi dersinin kökenleri, aristokrat çocuklarının eğitim gördüğü 17. yüzyıla kadar gitmektedir. Ancak, Hitler’in beden eğitimiyle ilgili düşünceleri, mevcut belirli eğilimlerle aynı çizgide değildir. Çünkü ona göre kesinlikle sağlıklı vücutların yetiştirilmesi için spor şart ama spor; sadece bireyi güçlü, çevik ve cesur kılmak için yapılmamalı, aynı zamanda onu sertleştirmeli ve zorluklara katlanmayı öğretmelidir. Ayrıca, ırksal-biyolojik bilgi ve onun gereksinimlerine ilişkin anlayış, bedenin değerinin anlaşılması ve gelişimi üzerine inşa edilmelidir. Bireyin bütüne boyun eğmesi kavramı, kolektif çaba ve yoldaşlık anlayışına yol açtığı için beden eğitimi ile de ilişkilendirilmiştir. İrade ve karakter yaratan beden eğitimi

³²⁹ Pine, 32-34.

³³⁰ Hitler, 376-377.

dersinde, millete karşı sorumluluk ve görev duygusu teşvik edilmiştir.³³¹ Bu nedenle Hitler'in, beden eğitimi, eğitimin temeli olarak gördüğü söylenebilir.

Hitler, beden eğitiminin kişiyi çevik ve cürekâr yapmanın ötesinde, aynı zamanda kişiyi güçlendireceğini ve üzüntü ile yenilgilere katlanabilmeyi öğreteceğini savunmuştur. Ayrıca, Hitler, Alman çocuklarına cesaret eğitiminin küçüklükten itibaren beden eğitimi ile verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre, bütün kültür ve eğitim sisteminin temel hedefi, çocuklara diğer milletlere karşı kesin bir üstünlük kanaati aşlamak olmalıdır. Çocuklar, mensubu oldukları ırkın yenilmez olduğu kanaatini ancak bu sayede edinebilirler.³³²

1936'da ortaöğretim sistemine getirilen reformlarda, beden eğitimi için daha fazla saatin müfredata yerleştirilmesi gerektiği savunulmuştur.³³³ Ortaokul müfredatında beden eğitimi için haftada beş saat ayrılmıştır. Ancak nasyonal sosyalist devlet için beden eğitiminde istenen konuma ulaşılması için bu yeterli değildir. Bu nedenle üniversiteye girişin yalnızca entelektüel kapasite sınavına değil, aynı zamanda fiziksel uygunlukla ilgili resmî bir tıbbi sertifikanın alınmasına dayanması önerilmiştir. Beden eğitimi dersine, fiziki bakımdan güçlü gençlere, ders içerikleri ile de ruh birliğini aşlamak, benlik kaygısından grup kaygısına geçişi sağlamak ve en nihayetinde arzu edilen nasyonal sosyalist toplumu oluşturmak gibi büyük bir rol verilmiştir.³³⁴

Okul öncesi kurumlarında beden eğitimi dersi konuları arasında, 1-3 yaş arası kız ve erkek öğrencilere yönelik, müfredatın bir parçası olarak hareketli hikâyeler, üst egzersizleri, uzun atlama ve yüksek atlama gibi jimnastik oyunları ile şarkılı oyunlar bulunmuştur. 5-6 yaş arası eğitim için ise 1-3 yaş arasına nazaran daha fazla yürüme, koşu egzersizleri, aletli egzersizler, halter, merdiven çıkma ve jimnastik çemberi gibi aktiviteler seçilmiştir. 5-6 yaş grubu için 1 yıl boyunca 3 saat süren askerî yürüyüş egzersizleri ile birlikte koşu ve yön bulma egzersizleri uygulanmıştır. Her iki yaş grubunda da kır gezileri ve ormanda yürüyüş faaliyetleri düzenlenmiştir. Doğa yürüyüşlerinin uzunluğu ve zorluğu çocukların yaşları ve yeteneklerine göre ayarlanmış, yaşı büyüdükçe yürüyüşler de uzamıştır. 7-8 yaşları arasında, yürüme ve koşma egzersizleri daha da artmıştır. Yapılan egzersizlerin zorluğunda da yaşla birlikte görülen

³³¹ Pine, 35.

³³² Hitler, 360.

³³³ Clausen, 131.

³³⁴ Pine, 35.

bir paralellik mevcuttur. Bu yaş grubu çocuklar için 4 saat boyunca askerî yürüyüş egzersizi, savaş ve kamuflaj, çadır kurma, gaz savunması egzersizleri, koşu egzersizleri, güreş ve yakın dövüş eğitimleri verilmiştir. Ortaokulda ise iki günlük yürüyüş etkinlikleri düzenlenmiş, geceleri ise vardıkları yerde konaklamışlardır. 10-13 yaş arasına kamp aktiviteleri de eklenmiştir. İzcilik, yaşam becerilerinin öğrenilmesi, hayatta kalma yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla düzenlenen kamplar, bireysel odaklanmanın yerine toplumsal bir duygu olan "biz" vurgusunu ön plana çıkarmak ve nasyonal sosyalist Alman toplumuna bağlılığı güçlendirmek amacıyla organize edilmiştir. 9-10 ve 11-13 yaşlarının konularında da benzer format ve içerikler sürdürülmüştür.³³⁵

Güçlü bir Alman halkının ortaya çıkması için okullara etkili şekilde “ulusal spor kurma çağrısı” yapınca öğrenciler buna katılarak kendilerini ulusal topluluğa yerleştirmiş ve bu spor (volk) için fedakârlık yapmaya istekli olmuşlardır. Her yaş grubu için ayrı seviyede, çocukların performansını artırmayı amaçlayan Volk egzersizleri arasında, koşma, zıplama, yüzme ve vurma eğitimi vardır. Dayanıklılık eğitimi; bayrak yarışları, uzun atlama, yüksek atlama, üç adım atlama, sıırıyla atlama, top, cirit, disk atma, gülle atma, jimnastik ve yüzmeyi içermiştir. Ayrıca, yapılandırılmış oyunlar ve temas sporları beden eğitiminin önemli yönleridir. Öz disiplin ile takım ruhu ve işbirliğini teşvik eden sporların karakter oluşumu için mükemmel olduğu düşünülmüştür. Sıcağa ve soğuğa, açlığa ve susuzluğa katlanmanın Alman erkek çocuklarını daha sert yapacağına inanılmıştır. İlerleyen yıllarda öğrenci topluluğunu güçlendirmek amacıyla yapılan yürüyüş egzersizlerine, yukarıda da değinildiği üzere, okulda iken öğrenilmesi imkânsız görülen kamp etkinlikleri ve görevleri eklenmiştir. Güçlü lidere sahip sıkı bir şekilde organize edilmiş kamp yapısı, öğrencileri eyleme ve sorumluluğa hazır olduğu kadar itaatkâr hâle getirmeyi amaçlamıştır.³³⁶

3.5.11. Din Eğitimi

Almanya’da resmi olarak din eğitimi, Mittelschule’nin dokuzuncu ve onuncu sınıfı dışında, Volksschule, Mittelschule ve Oberschule’nin tüm sınıflarında yer almıştır. Din eğitimi, her zaman ikincil öncelikli bir konu olarak ele alınmıştır. Ağırlıklı

³³⁵ Pine, 36.

³³⁶ London, 110-113.

olarak Katolik veya Protestan bölgelerindeki inanç yapısına bağlı olan geleneksel din eğitimi devam etmiştir. Bazen din eğitimi, tarih veya Alman çalışmalarına benzer, mezhep kaygısı olmayan bir ders olarak verilmiş veya Nazi ideolojisini benimseyen bir öğretmenin “Nazileştirilmiş” din algısı öğretilmiştir.³³⁷

Bu dönemde devlet okullarında verilen din eğitimi ders sayısında ciddi bir azalma yaşanmıştır. Eski Ahit’teki ataların hikâyeleri “gereksiz” olarak görülmüş, hatta Hristiyan eğitimi bile “İskandinav Adam” ının yolunu ve kültürünü ifade etmek bakımından anlatılır olmuştur. Nitekim okullarda din eğitimi, devlet gereksinimlerine uymak zorunda kalmıştır. Aslında bu, din eğitiminin müfredattan tamamen çıkarılması veya ciddi şekilde kısıtlanması anlamına gelmektedir. Haç gibi dinî semboller ve resimler okullarda yasaklanmıştır. Bununla birlikte, NSDAP’ın özellikle kırsal bölgelerde bu önlemlerin etkinliği konusunda endişeleri olmuştur. 1938 tarihli bir rapor bu endişeyi şöyle ifade etmiştir: *“Hala siyahi öğretmenlerin (Katolikler) sıkı kontrolü altındaymış gibi görünen kırsal bölgelerin durumuna bakmak şok edici. İncil alıntıları ve kilise şarkıları öğrencilerin en iyi bildiği şeylerken, 10 yaşındaki çocuklardan bazıları bırakın nasıl yazılacağını Führer’in adını bile bilmiyor.”*³³⁸

Nazi liderleri, dinin okullarda bir ders olmaya devam etmesini istememişlerdir. Ancak onu bırakmaya yönelik girişimlerin de güçlü bir direnişle karşılanacağını düşünmüşlerdir. Antisemitizm, İskandinavizm, milliyetçilik, sömürgecilik ve Versay Antlaşması’na yönelik herhangi bir ideolojik tema, toplum bunu ya kabul edebilir ya da tercih edebilirdi. Birçok üst düzey Nazi yetkilisi arasında dine yönelik küçümseme, geleneksel dini öğretileri onaylamama tavırları halk arasında kabul gören bir davranış olmamıştır. Buna rağmen Nazizm’in en ateşli savunucularından biri olan Julius Streicher gibi: (“Frankenführer” veya halk arasında “Franconia Canavarı”) Yahudilerle aynı Tanrının varlığına sahip olmaktansa hiç Tanrı olmamasını tercih ettiğini dile getirecek kadar ileri gidenler de olmuştur.³³⁹

Naziler için Hristiyanlık, Semitik dünyayı temsil etmektedir ve daha da önemlisi, Alman halkının sadakatini sınırlayabilecek bir rakip olarak görülmüştür. Tarihe bakıldığında, Nazi dönemindeki gibi totaliter devletlerin kendi sadakatini sorgulayacak

³³⁷ Clausen, 144.

³³⁸ Pine, 20.

³³⁹ Blackburn, 160.

bir dinin varlığına izin vermediği gözlenmiştir. Örneğin Napolyon Fransa’da dini ikinci plana atmış veya Lenin, İncil’in yerine Marx ve Engels’in eserlerini ikame etmiştir. Kuvvetle muhtemel, Naziler de *Mein Kampf*’ı İncil’in yerine ve gamalı haçı Hristiyan haçının yerine kullanılabileceklerini düşünmüşlerdir.³⁴⁰

Nasyonal Sosyalizm Dönemi’nde, Hitler’in Vatikan ile yaptığı, Katolik okullarının varlığının devam etmesine izin verileceğini vaat ettiği 20 Temmuz 1933 tarihli Konkordato ihlal edilmiş ve günah çıkarma ile mezhep okulları kaldırılmıştır. Yıllar 1936’yı gösterdiğinde kristal bir gece yaşatan Naziler, Sinagogları, Tevrat parşömenlerini, dua kitaplarını ve İbranice İncil’i yakmışlardır.³⁴¹ 1939’un ortalarına gelindiğinde ise, Almanya’daki tüm mezhep okulları, dinî olmayan “cemaat okulları” ile değiştirilmiş ve Kilise tarafından yönetilen tüm özel okullar kapatılmıştır.³⁴²

3.5.12. Ders Dışı Etkinlikler

Nazi hükümeti eğitim-öğretimi sadece bir birey yetiştirmek olarak görmemiştir. Ayırıştırılan Aryan neslini, ideolojilerinin bir parçası olarak görmüşler ve her bir parçayı itinayla ve kompleks bir eğitimle yetiştirmeye çalışmışlardır. Bunu yaparken sadece bilimi ve sporu kullanmamış aynı zaman da gazete, dergi, radyo gibi yayın organlarını ve film gösterimlerini kullanmışlardır. Bu bölümde ders dışı bir etkinlik olarak nitelendirilen müfredatın bir parçası olan “film” dersleri ele alınacaktır.

Alman okullarının Nazi hükümetiyle birlikte değişen yeni müfredatına, kitleleri etkilemek için kullanılan ve önemli bir propaganda aracı olan film dersleri “zorunlu” olarak dâhil edilmiştir.³⁴³ Almanya’nın yeni liderleri, ideolojilerinin yayılmasında okulların rolünün daha büyük olması gerektiğine inanmış ve bir propaganda kurumu gibi işlev görebilmesinde filmden daha iyi bir araç bilmediklerini sıklıkla vurgulamışlardır.³⁴⁴ Nasyonal sosyalizme bağlı öğretmenler de, öğrencilerine verdikleri eğitimi desteklemek için film kullanımına olumlu bir yaklaşım sergilemişlerdir. Nazi

³⁴⁰ Clausen, 144-145.

³⁴¹ Kristal Gece, Kırık Cam Gecesi olarak da bilinir. Almanya’da Nazilerin Yahudilere karşı ilk toplu şiddet eylemini gerçekleştirdikleri gece (9-10 Kasım 1938) saldırıdan sonra yerleri kaplayan kırık cam parçalarının karanlıkta parlamasından ötürü bu adla anılır. Kristal Gece , *AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*, Ana Yay. A.Ş., İstanbul 1990, XIII, 629.

³⁴² Pine, 20.

³⁴³ Ortmeyer, 77.

³⁴⁴ Pine, 36.

Propaganda Bakanlığı, Nazi ideolojisini yaymak amacıyla okulların yanı sıra Hitler Gençliği (Hitlerjugend ya da HJ) ve kızlar şubesi olan Alman Kız Birliği (Bund Deutscher Mädel ya da BDM) gibi gençlik gruplarında da film propagandasını dikkatli ve kısıtlı olarak kullanmıştır. Bu müfredat içeriği için de 1934'te Berlin'de Reich Eğitim Filmleri Merkezi kurulmuştur. Kurulan merkezin amacı, okullar için eğitici filmlerin yapımını, sunumunu ve dağıtımını denetlemektir.³⁴⁵

Film etkinliği dersleri, özellikle okul çağı çocukları için önemli bulunmuştur. Film eğitiminin sadece çağdaş siyasi sorunları açıklığa kavuşturmakla kalmayıp aynı zamanda çocuklara Almanya'nın "kahramanca" geçmişi hakkında bilgi ve Üçüncü Reich'in gelecekteki gelişimi hakkında derin bir anlayış sağlaması gerektiğini savunmuşlardır. Filmler sessiz ve genelde on ile yirmi dakika arasında sürmüştür. Öğretmenlere, film gösterimlerinden önce öğrencilerine sunmaları için basılı ders niteliğinde bir öğretmen kılavuzu dağıtılmıştır. Öğrenciler, yazılı sınav yoluyla filmlerin içeriği konusunda test edilmiştir. Filmlerde içerik açıkça politiktir; disiplin, dostluk ve fedakârlık erdemlerinin yanı sıra Nazi'nin ana temalarından da övgüyle bahsedilmiştir. Özellikle savaş ve ordu konusunu işleyen askeri eğitim filmleri, önemli temalar içermesi bakımından oldukça önemlidir. Ayrıca okul radyosu, sınıfta Nazi ideolojisini ve propagandasını yaymanın bir başka yolu olarak kullanılmıştır. Tipik temalar arasında; "Almanya, Güzellikler Ülkesi", "Bölgesi Olmayan (topraksız) Bir Halk", "Alman Birlik ve İrade Ruh", "Kurban" ve "Alman Halkında Kan Birliği" yer almıştır.³⁴⁶

3.6. NAZİ DÖNEMİ ÖĞRETMEN PROFİLİ

Nasyonal Sosyalist Dönem'in idealist aktörleri, yalnızca zihin gelişimine değil, aynı zamanda karakter eğitime de önem vermişlerdir. Bu bağlamda öğretmen ve profesörler arasında keskin bir ayrım yapmış ve hangi pozisyonun daha fazla özel bilgi edinmesi gerektiğine odaklanmışlardır.³⁴⁷ Naziler tarafından, bir profesörün akademik çalışmalarından ya da yetişkin nesle aktaracağı bilgiden ziyade, bir öğretmenin

³⁴⁵ Pine, 37, Schmidt, 107.

³⁴⁶ Pine, 37.

³⁴⁷ Blackburn, 94.

kendisine emanet edilen çocuklara temel bilgileri verirken iyi bir lider, rehber ve her açıdan örnek olup olmadığı daha önemli kabul edilmiştir.

Öğretmenler, devlet tarafından onaylanmış müfredat vasıtasıyla, Nazi ideolojisini genç nesillere iletme görevini sağlayan kişi olarak görülmüştür. Öğretmenlerin sınıflarında nelerden tam olarak nasıl bir ifade ile bahsettiğini bilmek mümkün olmasa da bazı olayların Nazilerce tasarlandığı yahut öğretmenlerin ders anlatırken akademik bilgileri parti ilkelerine sadakatle aktardıkları düşünülebilir. Ya gerçekten nasyonal sosyalist olabilirler ya da Nazi ideallerini yetersiz bir çaba ve içtenlikten uzak bir tavırla, yalnızca rejime sadık görünmek için iletmiş olabilirler.³⁴⁸

Weimar dönemindeki eğitim, aşırı teorik odaklı olması nedeniyle eleştirilmiş ve bu yeni dönemde eğitimin daha fazla pratiğe yönlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Nazi rejimi, eğitimdeki standartları düşürme politikası izlerken, eski sistem taraftarları bu durumdan genellikle rahatsız olmuştur. Ancak Führer'in kendi siyasi hedeflerine yönelik aldığı kararlar, bu ve benzeri şikâyetleri dikkate almadığını ortaya koymuştur.³⁴⁹

Entelektüalizme duyduğu nefreti her fırsatta ifade eden Hitler'in, öğretmenleri hor gören söylemleri de aynı derecede büyüktür. Öğretmenlere tahammül edemediğini, kendi yabancı dil öğretmenine atfen “doğuştan aptal” gibi ifadeler kullanmış olması, Nazi Dönemi'nin öğretmen tutumuna büyük etkisi olmuştur. Nitekim ilerleyen zaman içerisinde kendi öğretmenlerini küçümser bir edayla görevden almıştır. Çünkü ona göre (geçmişteki) öğretmenler, gençliğe hiç sempati duymayan, tek amaçları beyni yıkayıp öğrenciyi bilgili maymunlara dönüştürmek isteyen tiplerdir. Yaşamının gerisinde bıraktığı öğretmenlerine dair hatıraları nahoş olan Hitler, hocalarının yarısının anormal olduğu kanaatindedir.³⁵⁰

Hitler'in yukarıda verilen öğretmenler hakkındaki görüşleri, aslında “nasıl öğretmen olmalı yahut olmamalı” düşüncesine temel oluşturur niteliktedir. Çünkü Nazi döneminde eğitim nasıl önemliyse eğitecek olanlar da bir o kadar önemlidir. Bu nedenle Nazi rejimi, iktidara geldiği ilk yıllarda öğretmen yetiştirmek için Prusya kolejlerini korumuş ve sistemini Weimar döneminde değiştirmemiş olan Bavyera ve Württemberg

³⁴⁸ Clausen, 48.

³⁴⁹ Blackburn, 94.

³⁵⁰ Hitler's Table Talk 1941–1944: His Private Conversations, with an introduction by H. R. Trevor-Roper, Enigma Books, New York 2000, 547-548.

gibi bölgelere genişletmiştir. Ancak daha radikal değişikliklere ihtiyaç duyulduğu ve ilkokul öğretmeni eksikliğinin belirgin hâle geldiği anlaşılmıştır. Özellikle 1938-1939 yıllarında tam zamanlı erkek ilkokul öğretmenlerinin sayısında büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1940'a gelindiğinde Hitler, farklı bir kurumun açılmasını emretmiştir. Bu, siyasi sosyalleşmeye daha fazla vurgu yapan "Lehrerbildungsanstalt" (Öğretmen Eğitim Koleji) adı verilen öğretmen yetiştirme enstitüsüdür. Açılan yeni kurum ile öğretmen eğitimini parti örgütü çatısı altına almayı amaçlayan Naziler, bu sayede öğretmen açığını, belirgin bir şekilde politik karaktere sahip eğitimciler yetiştirerek kapatmıştır.³⁵¹ Yeni Alman devletinin öğretmenlerin ihtiyacını tespit edip karşılama belki yetiştirilme hususunda da yardım etme görevini de Ulusal Sosyalist Öğretmenler Birliği (NSLB)'ne vermiştir.³⁵²

3.6.1. NSLB (Ulusal Sosyalist Öğretmenler Birliği)

Hitler, kısa adı NSLB olan Ulusal (Nasyonal) Sosyalist Öğretmenler Birliği'ni (Nationalsozialistische Lehrerbund), başkanlığını yürüttüğü Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei /NSDAP) iktidara gelmeden yaklaşık dört yıl önce 1929'da, partiye bağlı bir organ olarak kurmuştur. NSDAP'ın bir birimi olarak faaliyet gösteren NSLB sendikasının, gerçek manada herhangi bir eğitim yahut mesleklerine yönelik bir politika çalışması yaptıklarına dair bir kaynak bulunamamıştır.³⁵³

Kurulduğu yıl üye sayısı 200 olan NSLB'e, Hitler'in iktidara geldiği 1933 yılının Mart ayında 11,000 iken yılın sonunda 220,000'e kadar ulaşmıştır. Bu tarihten sonra sendikaya üye olan birçok öğretmen, sendikaya ideolojik bir tutarlılıktan ziyade pragmatik olarak katılmıştır. Sendikaya katılımlarda, Büyük Buhran'ın ardından oluşturulan eğitim politikaları ve yönetim zafiyetine karşı duyulan rahatsızlık, okul ve diğer eğitim harcamaları ile iş pozisyonlarını kaybetme endişesi etkili olmuştur. Aynı zamanda 1933 yılının Haziran ayına gelinceye kadar sendikaya üyeliği için ön koşul olarak parti üyeliğinin aranması, katılımı artıran etmenlerden biri olmuştur. 1936 yılında aktif görevini yürüten öğretmenlerin %97'si sendika üyesi ve bu üyelerin yaklaşık

³⁵¹ Pine, 19-20

³⁵² Pine, 13.

³⁵³ Sebastian Müller-Rolli, "1918-1945: die Weimarer Republik und die nationalsozialistische Diktatur", *Lehrer. In Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte/5*, München: Beck, 1989, 246-247.

%32'si aynı zamanda partinin üyesi olarak kayıt altına alınmıştır. 1940'a gelindiğinde ise sendikanın üye sayısı 350,000'e dayanmıştır.³⁵⁴

NSLB, kurulduğu tarihten itibaren iki temel görevi yürütmeye çalışmıştır. Bu görevlerin ilki, kişinin siyasi güvenilirliği konusunda raporlar sunup atama ve terfi işleri, ikincisi ise NSLB' nin ideolojik eğitimini sağlamak olmuştur. "Ulusal sosyalizm" ruhuna uygun yeni Alman eğitimcileri yetiştirmeyi amaçlayan bu sendika, öğretmenler için kurslar düzenlemiş ve özel öğretmen yetiştirme kampları kurmuştur. Öğretmenlere, İskandinav ırkının üstünlüğü ve saflığının ırksal melezleşme ile kirlenmesi gibi ırka dair bilgiler öğretilmiş ayrıca, Yahudi ırkının özellikleri, genetik sağlık ile ilgili kavramlar, Almanya'nın doğuya doğru ilerlemesinin zorunluluğu gibi konularda da eğitimler verilmiştir. Hatta Alman tarihi ve ırkı da NSLB öğretmen eğitiminin bir parçasını oluşturmuştur.³⁵⁵ Bu bağlamda denilebilir ki verilen eğitimlerde, nasyonal sosyalist öğretmen ancak ulusal sosyalizm ideolojisine sahipse ulusal sosyalist geleceğe ulaşılabilir fikri vurgulanmıştır.

Hitler hükümeti, toplumda sağlamak istediği totaliter kontrol sistemini hayata geçirmek için, toplumun her kademesindeki örgütü kendine katılmaya zorlamış yahut kapatma yolunu izlemiştir. Daha şansölye olması üzerinden dört ay geçmesine rağmen, NSLB dışındaki tüm sendikalar kapatılmıştır. Bu nedenle bir yıl içinde tüm fakülteler, mesleki temsil organları, kulüpler ve cemiyetler, kendilerini yeni rejime uygun olarak revize etme çabası içine girmişlerdir. Çoğunluğunu gönüllülerin oluşturduğu bu koordinasyon sürecinde demokrasi kalıntıları ortadan kaldırılmıştır.³⁵⁶

Nazi hükümetinin eğitim alanında uygulamaya çalıştığı revizyon politikalarının bir parçası olan Aryan olma ilkesi ile tüm Yahudi öğretmenler görevden alınmıştır. Bu süreç, Nisan 1933 tarihli Mesleki Kamu Hizmetinin Restorasyon Yasası'na dayandırılmıştır. Yasanın ilk taslağı, I. Dünya Savaşı'nda görev yapmış, babası savaşta ölmüş veya savaşa başlamadan önce devlet hizmetinde çalışmış Yahudilerin, kamu hizmetini korumalarına izin verilmesi şeklinde kabul edilmiştir. Çünkü Başkan Hindenburg, Hitler'e hitaben "Almanya için kanını döken" Yahudilerin yasadan muaf tutulması konusunda bir mektup göndermiştir. Ancak Hindenburg'un ölümünden birkaç

³⁵⁴ Rolli, 253-258, Pine, 13.

³⁵⁵ Pine, 13-14.

³⁵⁶ Kershaw, *Hitler birinci cilt hubris 1889-1936*, 443.

yıl sonra bu hükümler geçerliliğini kaybetmiş ve 1933 yılından sonra Rust ve NSLB, tüm Yahudileri ve orta düzeydeki yakın siyasi partilere üye olan kişileri öğretmenlikten uzaklaştırmıştır. Çünkü hazırlanan yasa, kişisel bilgiler ne olursa olsun, tüm Yahudileri öğretmenlik mesleğinden çıkarmayı hedeflemiştir.³⁵⁷ Zaman içerisinde görevinden alınan Yahudilere, partiye muhalif ve sol görüşlü öğretmenler de eklenmiştir. Öğretmenlerin üçte biri bu şekilde tasfiye edilmiş kalanı ise NSLB'ye üye olmaya zorlanmıştır. Böylece Naziler iktidara geldikleri yıl, o zamana dek var olan 48 öğretmen örgütünün büyük çoğunluğu kendini feshedip NSLB'ye katılmıştır. 1934 yılında NSLB'ye katılmayan sendikalar ise 1937 yılında diğer örgütlerle aynı yolu izlemiştir.³⁵⁸

³⁵⁷ Clausing, 48.

³⁵⁸ Clausing, 49.

SONUÇ

Dünyaya gelmiş, akıl ve irade sahibi her insana hayatı boyunca eşlik eden en önemli unsurlardan biri eğitimidir. Eğitim, insanın yeryüzündeki varlığı kadar eski ve bir o kadar da önemli bir süreçtir. Her eğitim, aynı zamanda bir öğretim programını da içinde barındırır; ancak her öğretim programının içinde, eğitim olduğu söylenemez. Çünkü eğitim, işlenen müfredatın pratiğe dökülmüş hâli iken; öğretim sadece teoriktir. Bu nedenle de eğitim tanımlanırken “insanı yetiştirir, geliştirir, şekillendirir ve terbiye eder” ifadeleri kullanılır.

Eğitimi tanımlarken kullanılan terbiye ifadesi, bir toplumda yetişen neslin henüz yetişmemiş olanlara, fikir ve hislerini aktarması demektir. Terbiye kavramı eğitim sürecinde oldukça önemli bir rol oynar. Terbiye; bir toplumda yetişen bireylerin, o toplumun değerleri, normları ve davranış kurallarıyla uyumlu bir şekilde yetiştirilmesini ifade eder. Bir kişi terbiye edildiğinde, sadece bilgi ve beceriler kazanmaz; aynı zamanda o toplumun sosyal normlarına uygun davranma ve değerlerini benimseme sürecini de yaşar. Eğitimin bu şekildeki tanımlarından, karakteri sağlam insan yetiştirerek gelecek nesilleri de eğitmek kastedilir.

Her çocuk, bulunduğu aileden ve dahi toplumdan edindikleriyle kendini yetiştirerek birey olmaktadır. Aile, çocuğun en temel terbiye kaynağıdır. Çocuk, ailesinden aldığı ilk terbiye ile dünyayı algılamaya başlar ve bu ilk deneyimler onun ileriki yaşamında büyük etkiye sahip olur. Ancak aile dışındaki çevreler de çocuğun terbiyesinde önemli bir rol oynar. Okul, arkadaş çevresi, medya gibi faktörler de çocuğun terbiyesini etkiler ve onun toplum içinde nasıl bir birey olacağını belirler. Dolayısıyla çocukların yetiştirildiği ortam, onların karakterini şekillendirir ve topluma adapte olmalarını sağlar. Bu nedenle, bir toplumun geleceği için sağlam karakterli bireyler yetiştirmek önemlidir. Terbiye sürecinde çocuklara sadece bilgi ve beceriler değil, aynı zamanda doğru değerleri ve davranışları benimsemeleri için rehberlik edilmelidir. Bu şekilde sağlıklı, bilinçli ve topluma katkı sağlayan bireyler yetiştirilir.

Eğitim; insanın belli amaçlar ve ilkeler doğrultusunda davranışlarını revize etmeye yönelik yöntemleri bulmasını, kendi içsel doğasını ve hedeflerini gerçekleştirmesini sağlayan önemli bir bilim dalıdır. Hedeflerin belirlenmesinde, bireyin kendi istekleri ve toplumun değerleri arasında bir denge bulunur. Bazen bireyler

kendi hedeflerini belirlerken bazen aileler, toplum veya yöneticiler tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda eğitim alırlar. Bu süreçte belirlenen hedefler genellikle belirleyenin ideolojisine, değerlerine ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenir.

Eğitim; bireyin sahip olduğu değerleri ve ideolojileri sorgulamasını, anlamasını ve kabul etmesini sağlayarak onu yetiştirir. Dolayısıyla eğitim süreci sadece bireyin kendisini geliştirmesiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumun değerlerini ve ideolojilerini bireye aktarır. Bir insanın yetiştirilmesi, gelecek nesillerin yetiştirilmesinin temelidir. Çünkü her birey, kendi aldığı eğitimi ve benimsediği ideolojiyi bir sonraki nesle aktarır. Bu nedenle, bir toplumun kültürel ve ideolojik değerlerini korumak ve gelecek nesillere aktarmak için eğitim sürecine büyük önem verilir. Tarihte köklü devletlerin eğitim sistemlerine ve ideolojik kontrol mekanizmalarına verdiği önem, bu gerçeği yansıtır. Nihayetinde eğitim, bir toplumun devamlılığını ve kimliğini sağlayan temel bir unsurdur.

Bu doğrultuda ideolojinin ne olduğunu izah edecek olursak o, bir fikir bilimidir. Bazen kişilerin hayatı algılamalarında pencere işlevi görür, bazen egemen gücün dışında kalan bireyleri sisteme itaat etmeye zorlar, bazen de egemenlerin dışında kalan toplum bireylerini bir araya getirerek, kolektif hareket etme imkânı sağlar. Bu üç farklı görüşün özünü oluşturan fikir, eğitimin büyük bir rolü olduğudur. Eğitim de kurumlar yahut bireyler aracılığıyla aktarılabilir. Örneğin oluşturulmak istenen, nizami bir toplum ise önce aileler eğitilir sonra çocukları ve bunu üstlenen de devletin kendisi olur. Kuşkusuz, her devlet ideolojisi ile birlikte varlığını sürdürürken eğitim kurumlarını kullanır. Bu hususta denilebilir ki eğitim, kendi ideolojisinin ilkelerini topluma aktarmak isteyen siyasal güçlere bunun kurumsal zeminini sunmakta önemli bir etkidir.

I. Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, savaşın doğurduğu ekonomik yıkım ve Versailles Antlaşması'nın getirdiği ağır koşullarla karşı karşıya kalmıştır. Alman halkının, savaş sonrası dönemde yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, toprak kaybı ve ulusal halden duydukları memnuniyetsizlik nedeniyle hükümetlerine duydukları güven sarsılmıştır. Versailles Antlaşması'nın yüklediği ağır savaş tazminatı ve askeri kısıtlamalar, halk arasında büyük bir huzursuzluk yaratmıştır. Çünkü onlar için Almanya gibi köklü, seçkin bir devletin düştüğü bu durum onur zedeleyicidir.

Bu dönemde Hitler, toplumdaki hoşnutsuzluğu kullanıp popüler destek kazanarak gücünü artırmıştır. Ekonomik vaatler ve ulusal onura vurgu yaparak, halkın duygularına hitap edip kendini sevdirmiştir. Bu süreç, Hitler'in totaliter rejimini kurmasında ve Alman halkının geniş katılımıyla desteklenen bir otoriter yönetimin oluşmasında kritik bir dönem olmuştur.

1933-1945 yılları arasında Almanya'da devlet idaresini eline alan NSDAP kendi politik, askeri ve toplumsal ideolojisini Alman halkına aktarıp benimsetmek için büyük ölçüde eğitimi kullanmıştır. Nazi devleti, aileden başlayarak bütün halka dayatmaya çalıştığı ideolojisini eğitim çatıları altında kurumsallaştırmıştır. Okul öncesinden üniversitelere kadar her kademe eğitim kurumlarına, toplumda nasyonal sosyalist bilincin aşılınması ve canlanması için önemli misyonlar yüklemiştir. Naziler, I. Dünya Savaşı ile Almanya'nın içerisine düştüğü durumun Alman okullarında okutulan müfredatın yanlışlığından ve gençlerin ahlaki değerlerden yoksun olmalarından kaynaklandığını iddia etmişlerdir. Bu sebeple iktidarlığı süresince nasyonal sosyalist devlet; kültürel, entelektüel ve ahlaki gücü elinde tutarak tüm fonksiyonları ile eğitimci bir devlete dönüşmüş gibi görünmüştür.

Parlamentar rejimleri ele geçiren diktatörlerin eğitim politikalarının olumlu sonuçlar doğurmayabileceği bir gerçektir. Bu hususta Hitler'in NSDAP hükümeti, çarpıcı bir örnektir. Nazi Partisi; Almanya'da eğitim, kültür, ahlak ve toplumsal yaşam alanlarında önemli değişiklikler yapmış fakat değişiklikler toplumu yeniden büyük bir kaosu eşliğine sürüklemiştir.

Bu noktada o dönemi daha iyi anlayabilmek için öncelikle Hitler'in hayatına kısaca değinelim. Hitler'in hayatı ve liderliği, onun tarihte dikkate değer bir figür olarak kabul edilmesinde önemli bir role sahiptir. Hitler, geleneksel anlamda "iyi bir eğitim" almamış ve soylu bir aileye mensup olmayan ancak kendi kendini yetiştirme sürecinde yoğun bir şekilde kitap okuyarak ve çeşitli yazarları takip ederek ideolojik temellerini atmıştır. Bu süreçte üstün ırk, ulusal sosyalizm ve antisemitizm gibi düşünceler de Hitler'in radikal görüşlerinin temelini oluşturmuştur.

Hitler'in politik kariyerinde, parlamenter sistemleri etkisiz ve verimsiz olarak görmesi dikkat çekicidir. Ona göre; parlamenter sistemdeki işleyiş, sağlıklı karar alma süreçlerine engel olmaktan öte bir grup insanın bir projeyi onaylamasından ibaretti. Bu

nedenle, Hitler iktidara geldiğinde parlamentodan geniş yetkiler alarak kendi radikal görüşlerini hayata geçirmek için diktatoryal bir yönetim tarzı benimsemiştir.

Hitler'in liderliğindeki Nazi Almanya'sı, faşizm ve antisemitizm gibi ideolojilerin etkisi altında önemli değişikliklere tanıklık etmiştir. Eğitim alanında da büyük reformlar yapılmış ve eğitim sistemi Nazi ideolojisinin propagandasını yapacak şekilde yeniden şekillendirilmiştir. Okullarda ve gençlik örgütlerinde, Hitler'in ideolojisine bağlılık ve sadakat aşılanmaya çalışılmıştır. Bilimsel ve entelektüel özgürlükler kısıtlanmış ve Nazi rejiminin ideolojik hedefleri doğrultusunda eğitim programları oluşturulmuştur.

Hitler'in NSDAP hükümeti, eğitim alanında özellikle gençleri etkilemeye yönelik bir propaganda ve endoktrinasyon stratejisi izlemiştir. Nazi ideolojisinin dayatılması, okulların ve gençlik örgütlerinin bu ideolojiyi benimsetmeye odaklanmasıyla kendini göstermiştir. Bu politikalar, çocukların ve gençlerin Hitler'in ideolojik hedefleri doğrultusunda yetiştirilmesini sağlamıştır. Bunun sonucunda; Alman toplumunda bilimsel ve entelektüel özgürlüklerin bastırılması, sansürün artması ve muhalif görüşlerin susturulması gibi olumsuz etkiler görülmüştür.

Kuşkusuz Hitler'in NSDAP hükümetinin eğitim politikaları sadece gençleri değil, yetişkinleri de etkilemiş ve toplum üzerinde geniş kapsamlı bir ideolojik kontrol sağlamıştır. Bu da, toplumda düşünce ve ifade özgürlüğü atmosferinin oluşmasını engellemiştir. Aynı zamanda tarihçiler arasında Hitler'in ideolojik saplantısı ve savaşa olan tutkusunun II. Dünya Savaşı'nın başlamasında etkili bir faktör olduğu görüşü savunulmuştur.

Hitler'in eğitim konusundaki görüşleri; açıkça değerlerin yeniden şekillendirilmesi, ulusal kimlik ve ırk bilincinin yaratılmasıyla ilgilidir. Entelektüel çabayı ve bilimsel eğitimi gereksiz bir yük yahut işlevsiz bilgi yığını gibi görmüştür. Hitler, entelektüalizmi Yahudilik ve çöküşle ilişkilendirmiştir. Entelektüalizm yerine beden eğitimine daha fazla önem vermiştir. Çünkü ona göre Almanlar "Aryan" ırka mensuptu ve böyle seçilmiş bireylerin sağlıklı bedene sahip, çevik ve güçlü olmaları gerekmektedir. Hitler; eğitim ve öğretimin özgüven, ulusal bilinç, millî gurur, diğer "hastalıklı" ırklara karşı mutlak üstünlük gibi kavramları içermesi ve Alman gençlerine bu inancı aşılayabilecek şekilde eğitim sisteminde düzenlemeler yapılmasını istemiştir.

Bu nedenle, Nazi döneminde bireysel değil toplumsal; analitik ve eleştirel değil itaatkâr sonuçlar alabilmek için eğitime her türlü müdahale yapılmıştır.

Eğitim alanında en göze çarpan müfredat ve ders kitapları değişikliğinin öncelikli bir mesele olarak ele alınmasıdır. Bu görevi yerine getirmek için komisyonlar kurulmuştur. Beş yıllık bir dönem içerisinde ilköğretim kademelerinde okutulan derslerin öğretim programları tek tek incelenerek Nazi ideolojisi çerçevesinde yeniden biçimlendirilmiştir. Anaokulundan yüksekokullara kadar eğitimin her kademesinde kolektif düşünmeyi ve çalışmayı ön plana alan, doğanın ve kırsalın önemini vurgulayan, askeri bilinci ve kabiliyeti destekleyen, ırk ve ulus bilincini aşıl原因, kendi kendini idare ve kontrol edebilen, siyasi güce karşı itaatkâr bir nesil yetiştirebilmek için yeni ders içerikleri hazırlanmıştır. Neslin siyasi erke karşı saygılı, düzenli, disiplinli, sağlığına dikkat eden ve savaşçı ruhlu fertler olarak yetiştirilmiş olması amaçlanmıştır.

Nazi hükümetinin iktidara geliş sürecinde halka sunduğu vaatler, 5 yıllık planlar şeklindedir. Bunların arasında yer alan ücretsiz, herkesin ulaşabileceği bir eğitim sistemi oluşturma ve çocukların eğitim alırken “fırsat eşitliğine” sahip olabileceği politikalar geliştirme konusundaki hedeflerine ulaşabildiği söylenemez.

Çünkü o dönemde toplumda “din ve ırk” üzerinden üst düzey bir ayrışma söz konusu olduğundan eğitim şöyle dursun “insan” sınıfına dâhil edilen şanslı sayılabilir. Ayrıca eğitime layık görülen çocukların da yüksek eğitim masraflarına, iyi okullara kayıt yapabilmek için referans ve rüşvet engeline takıldığı, düşük eğitim standartlarına ve ideolojik baskıyla eğitim veren öğretmenlere maruz kaldıkları söylenebilir. En nihayetinde yaklaşık 12 yıl boyunca süren Nazi ideolojisinin eğitimdeki yansıması, II. Dünya Savaşı’nda toplumun tutumu göz önünde bulundurulduğunda hükümetin hedefleri açısından tam bir başarı elde edemediği ifade edilebilir.

Yanı sıra Hitler’in NSDAP hükümetinin eğitim politikaları sadece Almanya’da değil, işgal ettiği veya etkisi altına aldığı diğer ülkelerde de benzer etkiler yaratmıştır. Özellikle işgal edilen bölgelerde, Nazi rejimi tarafından eğitim sistemi ve kültürel kurumlar sıkı bir şekilde kontrol altına alınmış, yerel kültür ve dil bastırılmıştır. Bu durum, Nazi ideolojisinin yayılmasını ve işgal edilen bölgelerdeki toplumların Hitler’in politikalarına sadık hale gelmesini sağlamıştır.

Hitler'in eğitim politikaları aynı zamanda bilimsel ve entelektüel özgürlüğe yönelik ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Nazi ideolojisi; bilimsel gerçeklere değil, ideolojik dogmalara dayandığı için bilim insanları ve entelektüeller Nazi rejimi tarafından susturulmuş veya sürgüne gönderilmiştir. Bu durum, bilimsel ve akademik ilerlemenin engellenmesine ve toplumun geri kalmasına yol açmıştır.

Ayrıca, Hitler'in eğitim politikaları toplumda ayrımcılığı ve ırkçılığı körüklemiştir. Yahudi ve diğer azınlık gruplara yönelik ayrımcı politikaların eğitim sistemi üzerinde de etkileri olmuş, bu gruplara mensup öğrencilerin eğitim hakları kısıtlanmış veya tamamen ellerinden alınmıştır. Bu durum, toplumda ayrımcılığın normalleşmesine ve ırkçı ideolojinin pekişmesine katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak, Hitler'in NSDAP hükümetinin eğitim politikaları sadece Almanya'da değil, işgal ettiği bölgelerde de olumsuz sonuçlar doğurmuş ve toplumu derin bir kaosa sürüklemiştir. Bu politikaların bilimsel ve entelektüel özgürlükleri bastırdığı, ayrımcılığı körüklediği ve ideolojik baskıyı artırdığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, Hitler dönemi eğitim politikalarını incelediğimizde, tarihte diktatörlüklerin eğitim alanındaki olumsuz etkilerinin daha baskın olduğu ve Hitler hükümetinin bu konuda önemli bir örnek teşkil ettiği kanaatine varabiliriz. Bu örnekler, diktatörlüklerin eğitim sistemlerini manipüle ve kontrol etme eğiliminde olduğunu ve bu durumun toplumsal yapıda ciddi zararlara neden olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, Hitler dönemi eğitim politikaları tarihsel bir perspektiften incelenerek, benzer durumların tekrarlanmaması için dersler çıkarılması gereken bir konu olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yay. A.ş., İstanbul 1990.
- Arendt, Hannah, *Kötülüğün sıradanlığı Adolf Eichmann Kudüs’’te*, (Çev.: Ö. V Çelik), (2.Baskı), Metis Yay., İstanbul 2012.
- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yay., İstanbul 2009.
- Artuç, İbrahim, *İkinci Dünya Savaşı*, Kastaş Yay., İstanbul 2003.
- Aşma, Cüneyt, *Adolf Hitler*, Erasmus Yay., İstanbul 2017. (Aktaran: Murat Aktaş, Antisemitizm ve Nazizm, Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 2019, 293-294.)
- Aytaç, Gürsel, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 1978.
- Baker, Ulus - Bora, Tanıl- Koçak, Orhan ve Teslim, Töre, *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi*, İletişim Yay., İstanbul 1988.
- Bareth, Karl and Vogel, Alfred, *Erblehre und Rassenkunde für die Grund- und Hauptschule*, (2. Baskı), Bühl-Baden: Verlag Konkordia 1937.
- Bartov, Omer, “*Savaşın Toplumdan Dışladıkları ve Soykırım Gerçeği*”, (Çev.: Bilge Tanrıseven, Serkan Göktaş), Editörler: Robert Gellately, Nathan Stoltzfus, *Nazi Almanya’sında Toplumdan Dışlananlar*, Phoenix Yay., Ankara 2002.
- Bauman, Zygmunt, *Modernite ve Holocaust*, (Çev.: Süha Sertabiboğlu), Versus Yay., Ankara 2007.
- Bauman, Zygmunt, *Modernite ve Müphemlik*, (Çev.: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yay., İstanbul 2003.
- Bauman, Zygmunt, *Parçalanmış Hayat: Postmodern Ahlak Denemeleri*, (Çev: İsmail Türkmen), Ayrıntı Yay., İstanbul 2001.
- Bauman, Zygmunt, *Postmodern Etik*, (Çev.: Alev Türker), Ayrıntı Yay., İstanbul 1998.
- Binbaşioğlu, Cavit, *Eğitime Giriş*, Binbaşioğlu Yay., Ankara 1988.
- Blackburn, Gilmer W. , *Education in the Third Reich*, Albany, State University of New York Press, New York 1985.

- Bodur, Harun, *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Yeditepe Yay., İstanbul 2013.
- Burns, Edward McNall, *Çağdaş Siyasal Düşünceler 1850-1950*, (Çev.: Alâeddin Şenel), Birey ve Toplum Yay., Ankara 1984.
- Callinicos, Alex, *Toplum Kuramı*, (1.Baskı), İletişim Yay., İstanbul 2004.
- Can, Nevzat, *Şiddetin İdeolojik Yüzü ya da Faşizmin Korunan Baltası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2009, C.13, 1-3
- Canşen, Efkan, *Hitler'den Torunlarına, Almanya'da Eski ve Yeni Sağ*, Göçebe Yay., İstanbul 1997.
- Caplan, Jane, *Hitler Almanyası (1933-1945)*, (Çev.: İdem Erman), (1.Baskı), İnkılap Kitabevi, İstanbul 2012.
- Cassier, Ernst, *Devlet Efsanesi*, (Çev: Necla Arat), Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.
- Celkan, Hikmet Yıldırım, *Eğitim Sosyolojisi*, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum 1989.
- Cevizci, Ahmet *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 1999.
- Cevizci, Ahmet, *Eğitim Felsefesi*, Say Yay., İstanbul 2012
- Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yay., İstanbul 2010.
- Clausing, Ingmar D. “Of the Wide-Eyed in Uncertain Times: The Education of Girls (Yayımlanmış tez), San Jose State University, Amerika Birleşik Devletleri : California 2021.
- Con, Emre, “*Alman ve İtalyan Modelleri Bağlamında Faşist Devlet Sistemi (1922-1945)*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2008.
- Conrad, Claus, “*Nationalsozialistische Erziehung; Die Reichsschulen für Volksdeutsche in Achern und Rufach*”, 1995, 245-269.
- Çalışkan, Muhittin, “*Felsefe ve eğitim*”, M. Yavuz (Ed.), Eğitim bilimine giriş içinde (89-116). Anı Yay., Ankara 2018.
- Çelen, Kuter, *Adolf Hitler Kimdir?*, Kastaş Yay., İstanbul 2015.

- Çetin, Halis, *Devlet, İdeoloji ve Eğitim*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 25 (2), 2001, 201-211
- David Claude, *Hitler ve Nazizm*, (Çev.:Hüseyin Boysan), İletişim Yay., İstanbul 1991.
- Deschner, Günter, *NS Eliteschulen*, Hitler Jugend Özel sayı:2 (3. Reich), Hamburg 2000.
- Doğan, Atilla, *Osmanlı Aydınları ve Sosyal Darwinizm*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2006.
- Doğan, Özlem, *Tarih Felsefesi*, Anahtar Kitaplar, İstanbul 1996.
- Domarus, Max (Ed.), *Hitler: Reden Und Proklamationen 1932-1945*, I. cilt, Wiesbaden: Löwit Verlag 1973.
- Ebenstein, William, *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, (Çev.: İsmet Özel), Şule Yay., İstanbul 2001.
- Erden, Münire - Akman, Yasemin, *Gelişim ve Öğrenme*, (10.Baskı), Arkadaş Yay., Ankara 2001.
- Etimolojik Açıdan Ak Sözlük, *Nazi kelimesinin etimolojik anlamı*, 2023, (aksozluk.org)
- FELSEFE, *Martin Heidegger'in Hayatı ve Eserleri*, (31.12.2023), <https://www.felsefe.gen.tr/martin-heideggerin-hayati-ve-eserleri/>
- Fontette, François De, *Irkcılık*, (Çev.: Haldun Karyol), İletişim Yay., İstanbul 1998.
- Frank, Hans, (1953). *Im Angesicht des Galgens*. Graefelfing, Münih 2018.
- Frei, Norbert *Führer Devleti 1933-1945 Nasyonal Sosyalist Egemenlik*, (Çev.: Akın Kanat), Politukus Yay., İzmir 2005.
- Gellately, Robert – Stoltzfus, Nathan, *Nazi Almanyası'nda Toplumdan Dışlananlar*, (Çev.: Bilge Tanrıseven & Funda İşbuğa Erel & S. Nihat Şad), Phoenix Yay., Ankara 2002.
- Gerede, Hüsrev, *Sığınakta kaleme alınan belgesel, harp içinde Almanya*, ABC Ajansı Yay., İstanbul 1994.

- Geroulanos,, Stefanos, *The Anthropology of Exit: Bataille on Heidegger and Fascism*. October 117, Summer 2006, 3–24, [© 2006 October Magazine, Ltd. and Massachusetts Institute of Technology]
- Golomb, Jacop, Robert S. Wistrich (Ed.), *Nietzsche, Godfather of Fascism? On the Uses and Abuses of a Philosophy*, Princeton University Press, Abd: New Jersey 2002.
- Gökberk, Macit, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2000.
- Göze, Ayferi, *Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977.
- Göze, Ayferi, *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*, Beta Yay., İstanbul 1995.
- Guttek , Gerald L. *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (Çev: Nesrin Kale), Ütopya Yay., Ankara 2001.
- Guttek,L. G., *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (Çev: Nesrin Kale), Ütopya Yay., Ankara 2011.
- Günther, Albrecht Erich (Ed.), *Outline of Physics*, Kız ortaokullarının 6 ila 8. sınıfları için Cilt 2b (Hildesheim ve Leipzig: August Lar Verlagsbuchhandlung 1940.
- Hahn, Hans-Joachim, *Education and Society in Germany*,Oxford ; New York, Berg 1998.
- Hamann, Brigitte, *Hitlers Wien. Lehrjahre Eines Diktators*, Piper Verlag, München Zurich 1998.
- Harrington, Anne & Runyan, William McKinley, *The Changing Meanings of Holism: From Humanist Synthesis to Nazi Ideology*, Princeton University Press (1996), Contemporary Psychology, 1998, 43(6), 389-392
- Heidegger, Martin *Freiburg Üniversitesi Rektörüne Mektup*, (Der: Ahmet Demirhan), Vadi Yay., Ankara 2002.
- Hitler, Adolf, *Kavgam*, Mola Kitap, Konya 2011.
- Hitler's Table Talk 1941–1944: His Private Conversations, with an introduction by H. R. Trevor-Roper, Enigma Books, New York 2000.

Holborn, Hajo, *Origins and Political Character of Nazi Ideology*, Political Science Quarterly, 79(4), 1964, 542-554.

Holokost Ansiklopedisi, *Nazi Irkçılığı*, 2023,
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/nazi-racism>

Holokost Ansiklopedisi, *Kitap Yakma*, 2023,
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/book-burning>

Hühnerfeld, Paul, *Heidegger bir filozof, bir Alman*, (Çev: Doğan Özlem), Paradigma Yay., İstanbul 2002.

Isaac, Jules, *Genèse de l'antisémitisme. Essai historique*, Paris 1956, (aktaran: Murat Aktaş, Antisemitizm ve Nazizm, Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 12/68, 2019, 286-297.)

İbn Haldun, *Mukaddime*, (Çev.: Zakir Kadiri Ugan), MEB Yay., C.1, İstanbul 1989.

İlyasoğlu, Evin, *Zaman İçinde Müzik Başlangıcından Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi*, (5. Baskı), Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

Jetzinger, Franz, *Hitlers Jugend*, Europa Verlag, Viyana 1956.

Kakınç, Tarık Dursun, (Çev. ve Der.), *Hitler kimdir Nazizm nedir?*, Ak kitabevi, İstanbul 1967.

Kamenetsky, Christa, *Children's literature in Hitler's Germany: the cultural policy of National Socialism*, Ohio University Press, Athens, Ohio 1984.

Kant, Immanuel, *Eğitim Üzerine*, (Çev.: Ahmet Aydoğan), Say Yay., İstanbul 2009.
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/book-burning>

Kant, Immanuel, *Pratik Usun Eleştirisi*, (Çev.: İ. Zeki Eyuboğlu), (5. Baskı), Say Yay., İstanbul 2001.

Kershav, Lan, *Hitler Birinci Cilt Hubris 1889-1936*, (Çev.: Zarife Biliz), (1. Baskı), İthaki Yay., İstanbul 1998.

Kershaw, Lan, *Hitler İkinci cilt Nemesis 1936-1945*, (Çev.: Yavuz Alogan), İthaki Yay., İstanbul 2009.

- Keskin, Fatih, 2. *Dünya Sırasında Türkiye’de Alman Propagandası*(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1997.
- Kubizek, August, *Adolf Hitler.Mein Jugendfreund*, (5. Baskı), Graz (1953), 1989,
- Kubizek, August, *The Young Hitler I Knew* (Elektronik Sürüm), Houghton Mifflin Şirketi, Boston 1955.
- Küçük, Evren, “*Türkiye’de Nazi Almanya Propagandasına Bir Örnek: Ankara ve İstanbul’da Alman Mimari Sergileri*”, Ankara Araştırmaları Dergisi, 2018, [6(1), 23-38]. 25-26
- London, Kurt, *Backgrounds of Conflict,(Ideas and Forms in World Politics)*, The Macmillan Company, New York 1947.
- Löwith, Karl, *Heidegger’in Varoluşçuluğunun Siyasal Uzantıları*, (Der:Ahmet Demirhan), *Heidegger ve Nazizm İçinde*, Vadi Yay., Ankara 2002.
- Macciocchi, Maria A., *Faşizmin Analizi*, (Çev.: Cemal Süreya), Payel Yay., İstanbul 2000.
- Macit, M. Hanifi, *Faşizm ve Nazizm*, Savaş Yay., Ankara 2006.
- Macit, M. Hanifi, *İdeoloji Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme*, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, sayı: 26, Bahar 2016. 30.
- Mazower, Mark, *Hitler İmparatorluğu (İşgal Avrupa’sında Nazi Yönetimi)*, (Çev.: Yavuz Alogan), (2.Baskı), Alfa Yay., İstanbul 2013.
- Mcdonough, Frank, *The Gestapo: The Myth And Reality of Hitler’s Secret Police*, HachetteUk, The United Kingdom 2015.
- Megill, Allan, *Aşırılığın Peygamberleri*, (Çev.: Tuncay Birkan), Bilim ve Sanat, Ankara 1998.
- Mehmet Ali Özkaya, *Alman Eğitim Sistemi*, (erişim:25.11.2023), <https://silo.tips/download/alman-eitim-sistemi-mehmet-ali-zkaya>
- Meriç, Cemil, *Umrandan Uygarlığa*, İletişim Yay., İstanbul 1998.

- Moore, Rob, *Eğitim ve Toplum-Eğitim Sosyolojisinde Sorunlar ve Açıklamalar-*, (Çev.: Hüsamettin Arslan), Paradigma Yay., İstanbul 2015.
- Mouton, Michelle, *From Nurturing the Nation to Purifying the Volk: Weimar and Nazi Family Policy, 1918–1945*, Cambridge 2007.
- Murray, John W. “*Constructing the Ordinary: The Dialectical Development of Nazi Ideology*”, *Communication Quarterly* 1998, 46(1), 41-59, 42
- Mussolini, Benitto, (1998): *Faşizm-Faşist Devlet*, Toker Yay. İstanbul 1998.
- NA, NND/881077, *Bayan Paula Wolfla (yani Paula Hitler)röportaj, Berchtesgaden, 5 Haziran 1946 (yalnızca İngilizce transkripsiyon). (Akt. Christa Schroeder, Er war mein Chef Aus dem Nachlab der Sehretârin von Adolf Hitler, Münih/Viyana, 1985, 336 139. dipnot.)*
- Neiman, Susan, *Modern Düşünce de Kötülük*, (Çev.: Ayhan Sargüney), Ayrıntı Yay., İstanbul 2006.
- Neocleous, Mark, *Faşizm*, (Çev: D. Barış Kılınç), (1.Baskı), Notabene Yay., İstanbul 2014.
- Nietzsche, Friedrich, *İyinin ve Kötünün Ötesinde*, (Çev.: Ahmet İnam), Say Yay., İstanbul 2011.
- Nirun, Ata, *Adolf'un Kavgası*, Wizart Yay., İstanbul 2014.
- Oflas, Çağla, *1918 Almanya: Dünya devrimi bir hayal değildi*, Marksist.Org, (Erişim: 2 Kasım 2023), <https://marksist.org/icerik/Teori/8313/1918-Almanya-Dunya-devrimi-bir-hayal-degildi>
- Orlow, Dietrich, “*Die Adolf – Hitler – Schulen*” *Vierteljahrshefte Für Zeitgeschichte* (3 aylık çağdaş tarih dergisi), 12 Temmuz 1965, 272-284.
- Ortmeyer, Benjamin, *Hitler Karanlığında Okul Yılları Analizler, Belgeler, Raporlar*, (Çev. Derya Kaya, Doa Atayman, Z. Ece Kaya), Protagoras Academicus, Frankfurt am Main 2009.
- Örs, Hatice Birsen, *19.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul 2008.

- Pagaard, Stephen ,“*Teaching the Nazi Dictatorship: Focus on Youth*” (*Nazi Diktatörlüğünü Öğretmek*) *The History Teacher* 38, no. 2 (February 2005), 189-207. <https://doi.org/10.2307/1555719>,193.
- Painter, Borden W. JR., *Mussolini's Rome: Rebuilding the Eternal City*, Palgrave Macmillan, Amerika Birleşik Devletleri: New York 2005.
- Parker, Robert Alexander Clarke, *II. Dünya Savaşı*, (Çev.: Müfit Günay), Dost Kitabevi Yay., Ankara 2005.
- Passmore, Kevin, *Faşizm*, (Çev. Sinem Gül), (2.Baskı), Dost Kitabevi, İstanbul 2014.
- Pine, Lisa, *Education in Nazi Germany*, Berg, Oxford; New York 2010.
- Reboul, Olivier *Eğitim Felsefesi*, (Çev.: Işın Gürbüz), İletişim Yay., İstanbul 1991.
- Redner Harry, *Philosophers and Anti-Semitism*, Oxford University Press, *Modern Judaism*. Vol. 22. No. 2 (May, 2002), 115-141
- Rolli, Sebastian Müller,“1918-1945: die Weimarer Republik und die nationalsozialistische Diktatur”, Lehrer. In *Handbuch der deutschen Bildungsgeschichte*/5: 240- 258. München: Beck, 1989, 246-247
- Rose, Paul Lawrence, *Revolutionary anti-semitism in Germany from Kant to Wagner*, Princeton: Princeton University Press 1992.
- Sabine, George (2003): *Yakınçağ Siyasal Düşünceler Tarihi*, (Çev.:Özer Ozankaya), Cem Yay., İstanbul 2013.
- Sağ, Vahap, *Toplumsal Değişim ve Eğitim Üzerine*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27 (1), 2003, 11-25
- Sarıdaş, Gürkan – Alpaydın,Yusuf , *Farabi ve İbn-i Sina Eğitim Alanındaki Görüşleri*, İstanbul 2016.
- Sayın, Zeynep, *Kötülük Tekilcilik Postmodernizm*, Mitoş Yay., İstanbul 1994.
- Scholtz, Harald, “*Die NS -Ordensburgen, Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*” 15 (1967), no: 3, 271-298
- Seiler, Bernd “*Dolchstoß" und" Dolchstoßlegende*”, *Zeitschrift für deutsche Sprache*, 1966, 1-22,1

- Sheehan, Thomas, *Heidegger ve Naziler*, Ahmet Demirhan (Der.), *Heidegger ve Nazizm içinde*, Vadi Yay., Ankara 2002.
- Sherrat, Yvonne, *Hitler'in Filozofları*, (Çev.: Özge Eldaş), (1.Baskı), Say Yay., İstanbul 2014.
- Shirer, William, L., *Nazi İmparatorluğu I Doğuştan-Yükselişi- Çöküşü*, (Çev.: Rasih Güran), (1. Baskı), İnkılap Yay., İstanbul 1968.
- Smith, Bradley F., *Adolf Hitler. His Family, Childhood, and Youth*, Stanford, Amerika Birleşik Devletleri:Colombia 1967,
- Sosoe, K. Lukas, *Ulus*, P. Raynoud, S. Rials (ed), (Çev.: F. Emel Ergun), İletişim Yay., İstanbul 2003.
- Spengler, Oswald, *Batının Çöküşü*, (Çev.: Giovanni Scagnamillo, Nuray Sengelli), Dergâh Yay. İstanbul 1997.
- Spring, Joel, *Özgür Eğitim*, (Çev.: Ayşen Ekmekçi), Ayrıntı Yay., İstanbul 2022.
- Stephenson, Jill, *Women in Nazi Germany*, Routledge, London: Longman 2001.
- Şenel, Alaeddin, *Çağdaş Siyasal Akımlar*, İmaj Yay., Ankara 2001.
- Şenel, Alaeddin, *İrk ve İrkçilik Düşüncesi*, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 1984.
- TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2023, Nazizm'in sözlükteki anlamı, (sozluk.gov.tr)
- TDK, *Güncel Türkçe Sözlük*, 2023, Antisemitizm'in sözlükteki anlamı, (sozluk.gov.tr)
- Tezcan, Durmuş, *“Uluslararası Suçlar ve Uluslararası Ceza Divanı”*, Ankara Barosu. Hukuk Kurultayı, Ankara 2000.
- Uçarol, Rıfat, *Siyasi Tarih*, Der Yay. İstanbul 2015.
- Vincent, Andrew, *Modern Politik İdeolojik*, Paradigma Yay., İstanbul 2006.
- Wegner, Gregory Paul, *Anti-Semitism and Schooling under the Third Reich*, Routledge Falmer, NewYork 2002.
- Wendt, Bernd Jürgen, *Das Nationalsozialistische Deutschland*, Opladen: Leske + Budrich, Verla 2000.

Wiedemann, Fritz, *Der Mann, der Felder werden wollte*, Blick U. Bild Verlag, Germany 1964.

Yavuzoğlu, Arda *20. yy. 'da Faşist Paranoya*, Sayfa Yay., İstanbul 2003.

Yılar, Ömer, *Halk Bilimi ve Eğitim*, Pegem Akademi, Ankara 2010.

Zimmerman, Michael E., *Heidegger, Moderniteyle Hesaplaşma Teknoloji, Politika, Sanat*, (Çev.: Hüsamettin Arslan), Paradigma Yay., İstanbul 2011

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Suat YÜZLÜKOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	